

ON MUUTOKSEN AIKA

Paavo Väyrynen ON

MUUTOKSEN AIKA

*Werner Söderström Osakeyhtiö
Porvoo - Helsinki*

© Paavo Väyrynen 1974

ISBN 951-0-06259-6

*Werner Söderström Osakeyhtiön
laakapaino Porvoo 1974*

Sisällys

ON MUUTOKSEN AIKA

Palaan asiaan	7
Ajankohtainen alkioalaisuus	9
I MAALAISLIITTOAATTEEN SYNTY	
1. Historiallinen tausta	16
2. Alkion suuntaviitat	21
3. Maalaisliittolaista talous- ja yhteiskuntaoppia (S.A.)	27
4. Maalaisliittolaisesta näkökulmasta (S.A.)	42
II MAASEUTUYHTEISKUNNASTA TEOLLISUUSVALTIOKSI	
1. Maalaisliiton valtakausi	56
1.1. Maalaisliiton toimintalinjoja	56
1.2. Kekkonen suunnitelma	60
1.3. Kemin puolueohjelma	67
2. Kasvupolitiikka luodaan	76
2.1. Kuusen suunnitelma	76
2.2. Sdp:n ohjelmat uudistetaan	84
2.3. Koivisto luo strategian	88
3. Kansanrintaman kasvupolitiikka	95
3.1. Hallitusten finanssipolitiikka	95
3.2. Uusi elinkeinoverolaki	96
3.3. Maatalousverotus uudistetaan	101
3.4. Pellonvarausjärjestelmä luodaan	107
4. Kasvupolitiikan hyöty ja hinta	113
4.1. Kansantaloudelliset vaikutukset	113

4.2. Alueellinen keskittyminen	120
4.3. Maa- ja metsätalouden kehitys	123
4.4. Lisääntyikö hyvinvointi?	127
III KANSALLISEEN POLITIIKKAAN	131
1. Hämärtynyt keskustalaisuus	131
2. Keskustalaista talous- ja yhteiskuntaoppia	141
2.1. Yhteiskuntajärjestelmän ulottuvuudet	141
2.2. Kapitalistinen talousjärjestelmä	151
2.3. Desentralistinen talous- ja yhteiskuntajärjestelmä	159
3. Keskustalaisesta näkökulmasta	165
3.1. Tulevaisuuden haaste	165
3.2. Keskustaa tarvitaan	169
Muutoksen aika — keskustan aika	178

Palaan asiaan

Yksimielisyyttä pidetään puolueissa itseisarvona; yksimielisyyks on voimaa, sanotaan. Yksimielisyyks on helppo saavuttaa ja säilyttää, jos kiistakysymyksiä kartetaan ja annetaan enemmistömielipiteen tai kuvitellun enemmistömielipiteen johtaa puoluetta. Tulevaisuuttaan ajattelevat luottamushenkilöt koettavat aavistaa enemmistön suuntaa ja asettua sen kärkeen. Menestyvän poliitikon piirteisiin kuuluu pyöreys ja varovaisuus. On turvallista vesittää omat mielipiteet ja olla mahdollisimman monen kanssa samaa mieltä.

Yksimielisyyks yksimielisyyden vuoksi on puolueelle vaarallista. Linja samenee, profiili hämärtyy, politiikasta puuttuu tehokas määrätietoisuus. Näennäisen yksimielisyyden pinnan alle kertyy tyytymättömiä, jotka yksimielisyyden vaatimuksilla vaiennetaan. Tyytymättömät jättävät puolueen ja yksimielisyyks on entistäkin helpompi saavuttaa.

Minun tarkoitukseni ei ole hajottaa keskustapuoluetta, kun olen vaatinut keskustelua puolueen tavoitteista. En myöskään aio luopua puolueesta, jos ajatuksiani ei hyväksytä. Minunkin mielestäni puolueen on syytä olla yhtenäinen. Tahtoisin vain, että me selvittäisimme itsellemme mistä me olemme yhtä mieltä. Ellemme me sitä itse tiedä, emme voi politiikallamme myöskään muita vakuuttaa.

Tämä kirja on yksi puheenvuoro keskustapuolueen linjakeskusteluun. Kun omalta puoleltani ravistelin keskustelua

liikkeelle puolueen valtuuskunnassa pitämässäni puheessa, lupasin palata asiakeskusteluun myöhemmin. Puheet ja kirjoitukset eivät ole riittäneet, joten palaan nyt asiaan kirjan välityksellä. En ole pyrkinyt kirjoittamaan mitäänsanomatoman pyöreästi, kuten etuaan ajattelevan puolueen luottamushenkilön tulisi kirjoittaa, vaan pikemmin haastavasti ja kärkevästi. Kirja ei tavoittele yksimielistä hyväksymistä, vaan se pyrkii antamaan kirpeitä virikkeitä keskusteluun. Mitään erityistä uutta en ole keksinyt, vaan kaiken perustana on maalaisliitto-keskustapuolueen perinne.

Kirjassa mainittujen lähteiden lisäksi olen käyttänyt muistin virkistämiseksi professori Eino Jutikkalan kirjoja ja kirjoituksia sekä Suomen historian käsikirjaa. Täsmällisiä lähdeviitteitä en ole kirjan luonteen vuoksi merkinnyt.

Kiitän niitä lukuisia ystäviäni, joilta olen saanut apua ja opastusta. Kiitän myös kärsivällisyydestä perhettäni ja äänestäjiäni, joilta olen joutunut anastamaan kirjoittamiseen muutamina viime viikkoina käyttämäni ajan.

Eduskunnassa 5. 3. 1974

Paavo Väyrynen

Ajankohtainen alkiolaisuus

Vaikka kansainvälinen jännitys idän ja lännen välillä on viime vuosina nopeasti lieventynyt ja johtavat suurvallat ovat siirtyneet laajan keskinäisen yhteistyön aikakauteen, on aatteiden välinen taistelu edelleen kiivasta. Neuvostoliiton johtajat ovat jopa sanoneet ideologisen taistelun kiihtyvän kansainvälisen yhteistyön lisääntyessä. Siitä huolimatta monet arvioivat maailmanlaajuisten aatteiden ja niiden pohjalta rakennettujen yhteiskuntien lähentyvän toisiaan. Aatteellisten vastakohtaisuuksien lieventymistä nähdään myös omassa maassamme, jossa yhteiskuntapolitiikan päätavoitteista katsotaan oltavan laajasti yhtä mieltä. Molemmat arviot lienevät väärinä: aatteiden merkitys ja niiden keskinäinen vastakohtaisuus on lisääntymässä.

Mutta menevät miehet puhuvat aatteiden vanhenemisesta — niiden soveltumattomuudesta nykypäivän ongelmien tulkitsemiseen ja ratkaisemiseen. Moderni kokoomuslainen, dynaaminen konservatiivi, sosiaalisen markkinatalouden kannattaja todistaa, ettei täysin vapaan markkinatalouden toteuttaminen ole nykyoloissa enää mahdollista eikä tarkoituksenmukaistakaan. Dynaamiset konservatiivit ovat nykyaikaisen koulutuksen saaneita talousmiehiä tai sellaisten hyviä ystäviä. He eivät näe järjestäytynyttä työväestöä vastustajanaan, vaan edellyttävät päinvastoin, että järjestäytyminen pitäisi saada ammattijärjestöissä kattavaksi. He eivät myös-

kään näe valtiota viholliseksi, vaan ovat päinvastoin huomanneet, että taitavalla suhdetoiminnalla ja järkeä puhumalla on mahdollista saada valtiovalta tukemaan talouselämän pyrkimyksiä.

Sosialidemokraatit, työväenliikkeen puolesta puhujat, demokraattisen sosialismin kannattajat ovat puolestaan todenneet, ettei kapitalistia kannata pitää vastustajanaan, jos tämä vain ymmärtää työväenliikkeen kohtuulliset taloudelliset vaatimukset ja valtapyyteet. Kapitalisti pitää saada ymmärtämään, ettei valtion voimistaminen ja sen talouspoliittisen vaikutuksen lisääminen ole hänen etujensa vastaista, sillä työväenliikkeen miehet käyttävät talouspolitiikkaansa juuri vahvimpien yritysten auttamiseen.

Sosialidemokraattien luokkaperustana on nykyään järjestynyt ja keskimääräistä paremmin palkattu ammattitaitoinen työväestö, jolla on valta-asema ammattiyhdistysliikkeessä. Keskiluokkaistuneen työväestön ohella sdp saa runsaasti kannatusta myös toimihenkilöiden ja virkamiesten piiristä. Puolueiden kannattajien tulotasovertailussa sosialidemokraattien kannattajien ansiotaso lähentelee kokoomuksen kannattajien keskimääräisiä tuloja. Kokoomuksen luokkaperustan muodostavat lähinnä virkamiehet, suurtilalliset ja teollisuuspiirit. Viimeksimainittujen lukumääräinen osuus kokoomuksen kannattajista on verraten pieni, mutta niiden vaikutusvalta puolueessa on sitäkin suurempi.

Avointa kokoomuksen ja sosialidemokraattien yhteistointia ei ole viime aikoina juuri valtiollisella tasolla esiintynyt, mutta kunnalliselämässä se on etenkin suurimmissa kaupungeissa hyvin yleistä. Puoluetason yhteistyötä ei välttämättä tarvitakaan, sillä kokoomuslaisia näkemyksiä edustavat teollisuuspiirit ja SAK:n sosialidemokraattinen johto

voivat työmarkkinajärjestöjen tasolla vaikuttaa asioihin aivan riittävästi. Vaikka neuvottelutilanteissa syntyykin usein aitoja kärjekkäitä mielipide-eroavuuksia SAK:n ja STK:n johdon välille, tuntevat molemmat osapuolet suurta yhteenkuuluvuuden tunnetta keskenään. Kummankin etu on teollisuuden menestyminen myös pitkällä aikavälillä, minkä turvaamiseksi ne ovat valmiit yhdessä ponnistelemaan. Työmarkkinajärjestöjen keskinäiset sopimukset ja niiden valtiovaltaan kohdistama painostus vastaavat sekä kokoomuksen että sosialidemokraattien pääkannattajakunnan etuja ja ovat näiden puolueiden tavoitteiden mukaisia. Puhtaita tuloksia ei kummankaan osapuolen ole mahdollista saavuttaa, vaan tapahtuva kehitys on kokoomuslaisten ja sosialidemokraattisten näkemysten kompromissi.

Yhteistyön uhka ovat kommunistit, jotka pyrkivät työläisten tyytymättömyyttä lietsomalla valtaamaan tärkeimpiä liittoja, jolloin sovinnollinen yhteistyö kävisi näiden liittojen osalta mahdottomaksi. Kommunistien kannatuksen lisääntyminen olisi uhka myös poliittisella tasolla, sillä se merkitsisi sosialidemokraattien vastaavaa heikentymistä. Viime aikoina poliittinen taistelu työmarkkinoilla on osoittanut kiihtymisen merkkejä.

Mutta kommunistit uhkaavat sosialidemokraattien asemia myös toisella taholla, nuorison keskuudessa. Etenkin opiskelijanuorisosta kommunistit ovat saaneet kannattajikseen suuremman osan kuin sosialidemokraatit. Lisäksi opiskelijajärjestöissä toimivat sosialidemokraatit samoin kuin puolueen nuorisojärjestön johto ovat aatteellisesti hyvin kaukana puolueen linjasta. Sosialidemokraatit ovat huolissaan siitä, että monet nuoret puolueen jäsenet ilmoittautuvat marxilaisiksi, eivätkä ymmärrä eroa demokraattisen sosialismin ja sen toi-

sen välillä. Useimpien ajattelussa ei sdp-johtaja näe mitään eroa verrattuna skp:n vähemmistön mielipiteisiin. Nuorisjärjestöön valittiin viimeksi laitavasemmistolainen johto, vaikka puolue pani koko arvovastansa peliin sen estämiseksi. Niinpä sdp on asettanut kaikki toivonsa työläisnuorison käsiin pitämiseen lähinnä SAK:n nuorisovaliokunnan kautta. Sdp:n johto on tullut siihen tulokseen, että opiskelijanuorison on riivannut maan kamaralta irronnut idealismi, askartelu aatteen kysymyksillä, mikä on johtanut heidät yhtä kauas käytännön elämästä kuin kommunistit. Tappioiden syyksi selitetään se, että puolueen opiskelijat ovat liian lähellä kommunisteja eivätkä erotu näistä. Mutta tämä selitys on nahtaa. Vasemmistolla on noin puolet kaikista opiskelijoista takanaan, näistä valtaosa kommunisteilla. Jos sdp siirtyisi opiskelijapolitiikassa puolueen linjoille, saisi se ehkä ääniä kokoomukselta, mutta menettäisi yhtä varmasti suuren osan kannatuksestaan kommunisteille. Sosialidemokraattien nykyinen opiskelijakannatus on nimittäin sosialismin kannatusta.

Opiskelija- ja koululaismaailmassa on myös toinen vanhoja ajatustottumuksia vastaan sotiva piiri: keskustapuolue lisää jatkuvasti kannatustaan. Sotien jälkeen opiskelleet tietävät, että maalaisliittolaisuus oli tuolloin pahempaa kuin kommunismi. Kun ylioppilaspolitiikka viime vuosikymmenen lopulla nopeasti politisoitui, jäi keskustapuolue aluksi muiden puolueiden jalkoihin. Nyt on tilanne muuttunut. Osittain sen vuoksi, että keskustalaisilla on edullinen asema toisilleen kiukkuavien vasemmistolaisten ja porvareiden välissä, on keskustapuolue nykyään miltei poikkeuksetta kaikkien ylioppilaskuntien hallituksissa. Puolueella on ollut jo muutaman vuoden ajan hallussaan Suomen ylioppilaskun-

tien liiton, SYL:n puheenjohtajan paikka ja pariin kertaan myös arvostetun Helsingin ylioppilaslehden päätoimittajan tehtävä. Suurista ylioppilaskunnista on keskustapuolueen menestys ollut paras Oulussa (25,8 % äänistä) ja Jyväskylässä (22,8 %). Puolueen nousu on jatkunut vuodesta toiseen. Samoin on tapahtunut myös kouluneuvostovaaleissa ja muussa koululaistoiminnassa.

Keskustapuolueen viime aikainen ja kommunistien jo hie-
man aikaisemmin alkanut menestys nuorison keskuudessa on selvänä osoituksena siitä, että aatteellisuuden merkitys poliittisessa elämässä on lisääntymässä. Nuorison valinta on useimmiten aatteellinen ja näillä kahdella puolueella on tässä suhteessa oma selväpiireinen vaihtoehto. Samaan viittaa myös taiteilijoiden lisääntyvä kiinnostus keskustapuoluetta kohtaan, sillä luovat ihmiset aistivat herkästi muutokset ajan hengessä. Nyt näyttää kommunistien eteenpäinmeno pysähtyvän, uusi aalto vie keskustaan.

Oikeiston ja vasemmiston aatteet ovat teollistumiskauden tuotteita, joiden pohjalle nykyiset teolliset yhteiskunnat on rakennettu. Kommunistisen aatteen sovellutuksena ovat syntyneet sosialistiset yhteiskunnat, kun taas oikeisto-konservatismi ja sosialidemokratia ovat olleet kapitalististen yhteiskuntien johtavat aatteet. Molemmat kaksi talousjärjestelmää ovat toimineet ensi sijassa tuotannon mahdollisimman nopeaksi kohottamiseksi. Ne ovat siis pyrkineet ratkaisemaan ihmiskunnan ongelmat ja lisäämään sen hyvinvointia nimenomaan nopean teollistumisen ja kaupungistumisen avulla. Menetelmät ovat suuresti erilaiset, samoin lopputulos — mutta paljon on myös yhteistä. Keskustalaisuus on taas maaseudun perustalle syntynyt ja teollista kapitalismia arvosteleva aatesuunta, joka näkee hallitsemattoman teollistu-

misen ja kaupungistumisen ihmisen kannalta kielteisiksi ilmiöiksi. Sen pohjana on siis toinen ihmiskäsitys kuin vasemmiston ja oikeiston ajattelussa, jotka näkevät teollistumisen ja kaupungistumisen yksinomaan myönteisiksi tapahtumiksi. Kun talousjärjestelmän sisäiset voimat ovat politiikan tukena ajaneet maamme kiihtyvään teollistumis- ja kaupungistusvaiheeseen, on luonnollista, että sitä omasta näkökulmastaan arvosteleva kommunismi, mutta ennen muuta keskustalaisuus ovat saamassa lisääntyvää kannatusta. Kommunismi tarjoaa vaihtoehtoa yhteiskunnan rakenteisiin ja vallankäyttöön. Se tarjoaa omaa talous- ja valtiojärjestelmäänsä sosialismia, toista teollista järjestelmää. Niinpä kommunismi ei ole vaihtoehto niille, jotka näkevät ongelman olevan juuri suhtautumisessa teollistumiseen ja kaupungistumiseen. Se ei lupaa muutosta niille, jotka katsovat, että ihmisen ja luonnon realiteetit vaativat meiltä uutta suhtautumistapaa taloudellisen »hyvinvoinnin» lisäämiseen ja tuotannon jatkuvaan voimakkaaseen kasvattamiseen, kuten keskustalaisuus lupaa.

Alkiolainen aate, jonka monet keskustalaisetkin ovat jo katsoneet arvottomaksi menneisyyden jäänteeksi, on saanut aivan viime vuosina uutta ajankohtaisuutta. Teollisten kasvuyhteiskuntien toimintaa on alettu tiedemiespiireissä yhä ankarammin arvostella sekä luonnontalouden että ihmisyyden kannalta katsoen. Tämän arvostelun peruslähtökohdat ovat suuressa määrin samat kuin Santeri Alkion ajattelun, joka on kokoamistaan aineksista luonut keskusta-aatteen perustan. Tälle perustalle keskustapuolue voi rakentaa kestävän ja edistyksellisen yhteiskuntapoliittisen ohjelman nykyisten ja tulevien ongelmien ratkaisemiseksi.

Keskustalaisuuden heikkoudeksi on usein luettu kansain-

välisyyden puute: keskustalaisuutta sen suomalaisessa muodossa esiintyy vain kolmessa Pohjoismaassa. Sen sijaan kommunismi, sosialidemokratia ja oikeistolaisuus, konservatismi ovat mahtavia maailmanlaajuisia aatteita, jotka ideologisen kamppailun kiihtyessä käyvät keskenään kaikkialle ulottuvaa titaanien taistelua. Sen tiimellyksessä keskustalaisuuden kansallinen perusta lienee enemmän etu kuin haitta, sillä me käymme omalla maaperälläme rajoitettua puolustustaistelua maamme kansallisten ominaispiirteiden säilyttämiseksi. Me emme halua Pohjolan, Euroopan tai maailman valtiaiksi, siksi emme pyri emmekä joudu aatteiden maailmanlaajuisen taistelun osapuoleksi.

I Maalaisliittoaatteen synty

I. HISTORIALLINEN TAUSTA

Suomen puolue-elämä alkoi kehittyä viime vuosisadan puolivälissä ajalle ominaisten kiistakysymysten merkeissä. Puolueiden muodostuminen noudatteli sitä yleistä kehityskäyvää, jonka Jussi Teljo on määrittänyt tutkiessään nykymuotoisten puolueiden syntyvaiheita. Hänen mukaansa ensimmäiseksi on aina syntynyt »radikaali» puolue joka arvostelee olevia oloja ja pyrkii saamaan niihin korjauksia, jolloin valitsevia oloja puolustavat ja säilyttävät voimat joutuvat itsepuolustustarkoituksessa ryhmittymään »konservatiiviseksi» vastarintapuolueeksi.

Suomessa ensimmäinen puolueita muodostanut kiistakysymys oli kielitaistelu, jossa uudistuksia eli Suomen kielen aseman kohentamista vaatineet muodostivat 1860-luvulla suomalaisen puolueen. Sen vastapainoksi ryhmittyyivät kielipoliittista konservatismia edustaneet 1870-luvulla ruotsalaiseksi puolueeksi. Tällaisena puolueyhdistys säilyi routavuosiin saakka, vaikka jo viime vuosisadalla ilmeni merkkejä uudesta puolueuudostuksesta länsimaisen liberalismien aatteen pohjalta. Tämä lähinnä ruotsalaisen puolueen sisällä kannatusta saanut aatteellinen suuntaus johti yritykseen yli kielirajojen ulottuvan liberaalisen puolueen perustamiseksi, mutta yritys epäonnistui. Ruotsalaisen puolueen piiristä lähteneen liberaalin liikkeen surkastuttua alkoi suomalaisessa puolueessa esiintyä vapaamielisten aatteiden kannatusta. Tämän

pohjalta syntyneet puolueen sisäiset ristiriidat olisivat Teljon käsityksen mukaan johtaneet puolueen hajoamiseen, elleivät routavuodet ja uudet yhteiskunnalliset kiistakysymykset olisi tulleet väliin.

Jo viime vuosisadalla syntyi maahamme myös työväenliike, joka koostui aluksi työväestön asemaan parannusta halunneista pääasiassa muihin kansankerroksiin kuuluneista, lähinnä suomalaiseen puolueeseen lukeutuneista henkilöistä. Vähitellen työväenliike kuitenkin »politisoitui» ja omaksui sosialistisen ohjelman. Suomen työväenpuolue perustettiin vuonna 1899, ja neljä vuotta myöhemmin se muuntui Suomen sosialidemokraattiseksi puolueeksi, jolloin myös puolueen periaateohjelma sai selvästi sosialistisen leiman.

Sosialidemokraattisen puolueen järjestäytymisen aikoihin joutui muu osa puolue-elämästä routavuosien aiheuttamien uusien poliittisten kiistakysymysten muokattavaksi. Ruotsalainen puolue asettui passiivisen vastarinnan kannalle venäläisiä vallanpitäjiä vastaan. Pääosa vanhasuomalaisista valitsi myöntyväisyyspolitiikan, kun taas nuorsuomalaiset ja loput vanhasuomalaisista tunnustautuivat perustuslaillisiksi. Viimeksi mainitut olivat myöhemmin tiiviissä yhteistyössä ruotsinmielisten perustuslaillisten kanssa, joten routavuosina voitiin puhua yhtenäisestä perustuslaillisten puolueesta. Yhteys kuitenkin katkesi ja suomenmieliset passiivisen vastarinnan kannattajat ryhmittivät omaksi puolueekseen. Tätä perustuslaillisuomenmielistä puoluetta sanottiin nuorsuomalaiseksi, kun taas myöntyväisyyslinjan haltuun jäänyttä suomalaista puoluetta alettiin nimittää vanhasuomalaiseksi.

Vuosisadan vaihteen tienoilla syntyneillä puolueilla ei ollut kiinteää järjestysmuotoa eikä seikkaperäistä ohjelmaa. Niitä ei perustettu millään nimenomaisella päätöksellä,

vaan ne hahmottuivat hitaasti ja miltei huomaamatta tiettyjen johtomiesten ja lehtijulkaisujen ympärille. Poikkeuksen teki vain työväenpuolue, jota voitiin jo vuosisadan vaihteessa pitää puolueena sanan varsinaisessa merkityksessä. Vasta yleisen äänioikeuden toteutuminen antoi ratkaisevan sysäyksen muiden puolueiden nykyaikaistumiselle sekä uusille puolueyhmiyksille.

Äänioikeuden laajentuminen noin kymmenkertaiseksi entiseen verrattuna merkitsi uhkaa ennen muuta ruotsalaiselle puolueelle, joka oli aikaisemmin saanut hyötyä yliedustuksesta. Niinpä ruotsinmieliset päättivät perustaa vuoden 1906 alkupuoliskolla uuden puolueen, ruotsalaisen kansanpuolueen, joka sai kootuksi lähes kokonaisuudessaan ruotsinkielisen väestön riveihinsä. Vanhasuomalainen eli suomalainen puolue omaksui uusissa olosuhteissa radikaalin ohjelman sekä jyrkän suomalaisuuskannan. Nuorsuomalaiset perustivat vuoden 1906 lopulla oman puolueen, jonka ohjelma oli myös varsin radikaali. Erona vanhasuomalaisiin oli suhtautuminen venäläisiin: nuorsuomalaiset ottivat tiukan laillisuuskannan, kun taas vanhasuomalaisen asenne oli joustavampi. Vuonna 1906 perustetun maalaisliiton syntyyn palaan vähän tuonempana.

Uudet mullistukset kohtasivat maamme puolue-elämää heti itsenäistymisen jälkeen, jolloin oli ratkaistava hallitusmuotokysymys sekä siihen liittyen ulkopoliittinen perussuuntaus. Nämä asiat loivat uusia vedenjakajia porvarillisten puolueiden keskuuteen. Kansalaissodan jälkeen kiistanaiheeksi tuli myös suhtautuminen sodan perusteella tuomittujen armahtamiseen. Näiden suurten linjakysymysten ohella erimielisyyttä puolueiden piirissä ilmeni yleisessä yhteiskunnallisessa asennoitumisessa. Vuonna 1918 lakkasi kolme

puoluetta, nimittäin suomalainen, nuorsuomalainen ja pieni kansanpuolue. Niiden tilalle muodostui kaksi uutta puoluetta, kansallinen kokoomus ja kansallinen edistyspuolue. Kokoomukseen liittyi suomalaisen puolueen kannattajien enemmistö sekä osa nuorsuomalaisista. Edistyspuolue sai kannattajansa lähinnä nuorsuomalaisista ja kansanpuoluelaisista.

Mikäli puoluemuodostus olisi Suomessa noudattanut pääpiirtein samaa kehitysmallia kuin Keski-Euroopassa, olisi puoluekarttamme ollut näiden muutosten jälkeen kattava. Kansa olisi jakaantunut sosialistiseen vasemmistoon ja porvarilliseen oikeistoon, mikä olisi rakenteeltaan vastannut kahden puolueen järjestelmää. Suomessa samoin kuin Ruotsissa ja Norjassa puoluejakautuma muodostui kuitenkin toisenlaiseksi, sillä näissä maissa syntyi sosialistien ja porvareiden väliin lähinnä talonpoikia edustava maaseutuväestön puolue, Suomessa maalaisliitto.

Nykyaikaisen puoluejärjestelmän perustana on ollut yhteiskunnan jakautuminen selväpiirteisiin yhteiskunnallisiin ryhmiin, yhteiskuntaluokkiin. Puolueiden syntyessä oli ratkaisevaa, millä tavoin maatalous oli järjestetty, sillä lähes kaikki ihmiset työskentelivät nykyisten puolueiden muodostuessa maatalouden piirissä. Keski-Euroopassa maaomaisuus oli keskittynyt hyvin harvoin käsiin. Työn maataloilla tekivät vuokraviljelijät tai maatyöläiset, aiemmin jopa maaorjat, joiden yhteiskunnallinen asema oli yleensä hyvin heikko. Omaisuus oli ylellistä elämää viettävän omistavan luokan hallussa, kun taas maaseudun muu väestö samaistui selvästi työväestöön, työväenluokkaan. Näissä oloissa ihmiset ryhtyivät luontevasti kahteen puolueyyppiin, sosialistisiin työväen puolueisiin sekä konservatiivisiin oikeistopuoluei-

siin. Työväenpuolueet ryhtyivät vaatimaan omistussuhteisiin sosialistisia muutoksia. Kaupunkien porvaristo ja maaseudun omistava luokka puolestaan ryhmittäytyivät omiin puolueisiinsa pyrkien säilyttämään olemassaolevat yhteiskunnalliset olot ja turvaamaan omat etunsa.

Suomessa ja pohjoismaissa on Keski-Euroopan oloista poiketen ollut perinteisesti vallalla talonpoikainen maanomistusjärjestelmä. 1700-luvun alussa maanvuokraus oli Suomessa harvinainen poikkeus. Ruotsissa ja Norjassa maanvuokraus oli tuolloin yleisempää, mutta niissäkin valtaosa viljelijöistä oli itsenäisiä talonpoikia. Maaseutuväestön kasvu sekä vuokraviljelyä edistäneet lain muutokset johtivat kuitenkin seuraavalla vuosisadalla Suomessakin vuokraviljelyn nopeaan lisääntymiseen sekä ennen muuta tilattoman väestön määrän kasvuun. Kun talollisia oli vuonna 1815 lähes 60 % maatalousväestöstä, oli vastaava luku vuosisadan vaihteessa enää noin kolmannes. Lamputien ja torppareiden suhteellinen osuus väheni mainittuna aikana, kun taas mäkitupalaiden, loisten ja muonatorppareiden osuus nousi alle 15 prosentista lähes viiteenkymmeneen prosenttiin. Tilatonta väestöä oli suhteellisesti vähiten Viipurin, Vaasan ja Oulun lääneissä. Vaikka tilatonta väestöä oli suhteellisesti eniten Kuopion ja Mikkelin lääneissä, muodostuivat olosuhteet eniten Keski-Euroopan oloja muistuttaviksi Uudenmaan, Hämeen sekä Turun ja Porin lääneissä, joissa oli runsaasti suurviljelmää.

Kun sosialismi levittäytyi Suomeen, sai se nopeasti puolelleen eteläisen Suomen tilattoman väestön ja vuokraviljelijät, jotka kokivat yhteiskunnallisen asemansa samankaltaiseksi kuin Keski-Euroopan tilaton väestö ja vuokraviljelijät. Sosiaalidemokraattinen puolue sai suuren kannatuksen Etelä-Suo-

men tyytymättömältä maaseutuväestöltä. Maanomistajat puolestaan omaksuivat vanhoillisen oikeistolaisen ajattelutavan ja siirtyivät puolemuutosten kautta kokoomuksen riveihin, missä eteläisen Suomen suurviljelijöiden suuri enemmistö edelleen on. Ruotsinkielisistä suurtilallisista osa lukeutuu myös ruotsalaiseen kansanpuolueeseen, vaikka sen maaseutukannatus onkin etupäässä pienituloisen pienviljelijäväestön ja kalastajien piiristä.

Omistavien ja työtä tekevien väliselle vastakohtalle rakentuneet oikeistolaiset ja vasemmistolaiset aatteet soveltuvat maassamme kuitenkin vain kolmeen eteläiseen lääniin, sillä muualla oli maataloudessa yleensä vallalla pienomistukseen perustuva talonpoikainen maatalous. Nämä talonpojat eivät nähneet mahdolliseksi toteuttaa yhteiskunnallisia näkemyksiään ja ajaa omia etujaan porvarillisen oikeiston eikä sosialistisen vasemmiston kautta. Niinpä tyyppillisellä talonpoikaisseudulla Pohjanmaalla syntyi vuosisadan alussa kaksi erillistä hanketta erityisen maaseutuväestön puolueen perustamiseksi. Myöhemmin nämä Pohjois-Pohjanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla syntyneet pyrkimykset yhtyivät maalaisliiton muodostumiseen vuonna 1906. Maalaisliiton kannatus levittäytyi pian yli koko maan, vaikka se jäikin melko vähäiseksi Hämeessä, Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa. Eräin paikoin maalaisliittolaisuus saavutti jalansijaa vasta siirtoväen asuttamisen yhteydessä, jolloin vahvasti maalaisliittolainen siirtoväki löi kiilan aiemmin kahtiajakoiseen puolue-elämään.

2. ALKION SUUNTAVIITAT

Maalaisliiton toiminnan ohjelmallisen perustan loi kirjailija

Santeri Alkio. Omassa elämänpiirissään Etelä-Pohjanmaan talonpoikien parissa hän kehitti omaperäisen yhteiskunnallisen ajattelutavan, joka poikkesi selvästi sekä sosialidemokraattien että porvarillisen oikeiston käsityksistä. Alkuvuosi-
na maalaisliittoa muiden puolueiden tapaan askarruttivat maamme itsenäistymiseen liittyvät ratkaisut, ennen muuta valtiomuotokysymys. Alusta pitäen olellisimman osan maalaisliiton tavoitteissa muodostivat kuitenkin taloudelliset uudistusvaatimukset, joista maalaisliiton politiikan ominaispiirteet suhteessa oikeistoon ja vasemmistoon käyvät selvästi ilmi.

Aatteelliset rajalinjat oikealle ja vasemmalle Alkio löi arvostelemalla niitä liian materialistisesta ajattelutavasta. Totta onkin, että porvariston ja työväen aatteet ovat omaksuneet voittopuolisesti tai yksinomaisesti materialistiset tavoitteet. Oikeiston osalta tämä on luonnollista, sillä porvaristo on aina mitannut kaiken rahassa ja tavarassa. On siten selvää, että se myös poliittisessa toiminnassaan pitää näitä arvoja etutilalla. Se pyrkii omien keinojensa avulla aineellisen elintason mahdollisimman nopeaan kasvuun sekä ottamaan tästä aineellisen hyvinvoinnin lisäyksestä itselleen valtaosan. Muille väestöpiireille annetaan vain se, mikä on välttämätöntä oman vaurastumisen kannalta. Mutta myös työväenliike, ainakin sen selvä enemmistö on omaksunut materialistiset tavoitteet. Sen aluksi luonnollisena tavoitteena on ollut työväestön taloudellisen ja sosiaalisen aseman parantaminen. Nykyään työväenliike on hyväksynyt tavoitteeksi tuotannon mahdollisimman nopean kasvattamisen, vaikka tapahtuneen taloudellisen kehityksen pitäisi antaa mahdollisuudet laajempiin yhteiskuntapolitiikan ulottuvuuksiin.

Talonpoikaisessa arvomaailmassa, jonka piirissä maalais-

liittoaate syntyi, ei materialismilla ole yleensä ollut keskeistä sijaa. Talonpoika on päinvastoin perinteisesti luonteeltaan säästäväinen. Hän ei porvarin tapaan säästä rikastuakseen vaan se on hänelle perinnäinen tapa elää. Talonpoikaisyhteisössä, maaseutukylissä talonpojat ovat jokapäiväisessä toiminnassaan toteuttaneet omia ihanteitaan. Kylä on ollut kiinteä yhteistoimintayksikkö, jonka jäsenet ovat olleet solidaarisia toisilleen, mistä eräänä ilmauksena on ollut voimakas talkoohenki. Naapurua on autettu tietoisena siitä, että jokainen saa vuorollaan tarvitsemansa avun. Nuorisoseura-aatteen levittäytyttyä ympäri maan kohosi elinvoimaisimpiin kyliin oma kulttuurikeskus, nuorisoseura, jossa kyläläiset itse loivat kulttuuria ja olivat sen kuluttajia. Hyvät ihmissuhteet ja kaikinpuolinen turvallisuus ovat olleet talonpojalle likeisempiä tavoitteita kuin ulkonainen koreus ja rikastuminen. Aineellisen turvallisuuden perustana on ollut sukupolvilta toisille siirtyvä ja perustoimeentulon takaava pientila. Henkisen turvallisuuden ovat luoneet kiinteät ja luonnolliset ihmissuhteet perheen piirissä ja naapurusten kesken.

Alkio näki ihmisen osana luontoa. Hänellä oli se vakaus, että luonnollinen elämäntapa ja läheinen kosketus elävään luontoon valmistavat parhaan perustan ihmisyyden toteutumiseksi. Tästä syystä Alkio vastusti kaikkia ilmiöitä, jotka näyttivät olevan ihmisen perusluonnon vastaisia. Hän arvosteli suurteollisuutta ja suuria kaupunkeja, jotka hän näki ihmisyyttä rappeuttaviksi. Sen sijaan hän kauniisti maalasi maaseudun pienviljelyselämän ihanuutta ja halusi mahdollisimman monen ihmisen ryhtyvän maata viljelemään. Alkio vaati suurkaupunkien purkamista ja teollisuuden siirtämistä maaseudulle, jotta teollisuustyöväestökin voisi sivu-

tehtävänään hoitaa pientä maapalaa. Tämä loisi työväestön elämään sellaista turvallisuutta, että luokkavastakohtaisuudet lieventyisivät.

Luokkavastakohtaisuuksien poistamisen Alkio näki erääksi keskeiseksi maalaisliiton tehtäväksi, mikä oli eräs syy hänen suurteollisuutta vastustavaan asenteeseensa. Alkio katsoi, että mahdollisimman monen ihmisen kiinnittäminen omaan työhön maanviljelyksessä ja pienyrityksissä estäisi luokkaerojen ja -vastakohtaisuuksien syntymistä, sillä pienviljelijä ja pienyrittäjä ovat samalla kertaa sekä kapitalisti että työläinen.

Maatalouden Alkio näki koko yhteiskunnan perustana. Hän vastusti sosialidemokraattien ja oikeiston pyrkimyksiä muodostaa maahamme suurmaatalous, joka olisi luonut myös maatalouden piiriin omistavan ja työtätekevän luokan. Alkio puolusti pienviljelystä myös taloudellisin perustein: hän todisteli, että maat hoidetaan heikommin ja ne tuottavat huonommin suurtiloilla kuin pienviljelmillä. Hän moitti kovin sanoin oikeistoa ja vasemmistoa siitä, että nämä olivat laiminlyöneet maataloudesta huolehtimisen ja ryhtyneet tuomaan ruokatarpeita ulkomailta. Tämä johti elintarvikepuulaan, kun olosuhteet muuttuivat. Kaikki oli järjestetty teollisuuden, myös sotatarviketeollisuuden hyväksi, eikä oltu pidetty huolta elintarvikeomavaraisuudesta. Tämä arvostelu on soveltaen uudelleen ajankohtaista muutaman vuoden kulluttua, jos nykyinen meno saa jatkua. Yhtä ajankohtainen on Alkion syytös, että sosialidemokraatit ja kapitalistit toimivat yhdessä talonpoikien maiden joutumiseksi puutavarayhtiöille ja sitä tietä talonpoikien hävittämiseksi.

Alkio ei perustanut maalaisliittoa talonpoikien luokkapolueeksi, vaan yhteiskunnalliseksi liikkeeksi, joka kokoaisi

kaikki maaseudun voimat taisteluun yhteisten maaseutuhenkisten ihanteiden toteuttamiseksi, luokkavastakohtien poistamiseksi sekä rauhallisen kehityksen aikaansaamiseksi kansalliselta perustalta. Hän varoitti talonpoikia vanhoillisuudesta ja vaati myös työväestön oloihin parannuksia. Alkio sanoi, että sosialismi voidaan voittaa vain kilpailun avulla, ei uudistuksia vastustamalla.

Alkiolle taloudelliset ja yhteiskunnalliset uudistusvaatimukset eivät olleet pelkkä materialistinen tavoite, kuten oikeistolle ja vasemmistolle. Alkiolle ne olivat keino siveellisesti ja sivistyksellisesti ehomman yhteiskunnan luomisessa. »Rakentaa valtiollisen ja yhteiskunnallisen valtansa pääasiassa taloudellisiin etuihin, on kestävä, mutta taloudellisilla eduilla on tässä suuri merkitys. Maaseudun on perustettava valtansa ennen kaikkea kansalaiselämän nousevaan yhteiskunnalliseen arvoon, siveyteen, sivistyksen puhdistamiseen: yleensä ihmiselämän nousuun.» Tähän tapaan Alkio asian itse määritteli.

Santeri Alkion ajattelua sävyttää voimakas kristillinen vakaumus. Alkio oli myös nuorisoseuraliikkeen perustaja ja kova raittiusmies. Raittiusaatteen ajaminen oli johdonmukainen osa Alkion toiminnasta, sillä raittiit ja terveet elämäntavat ovat osa ihmiselämän luonnonmukaisuutta. Nuorisoseuraliikettä Alkio oli perustamassa erityisesti siitä syystä, että maaseudun sivistyselämä saataisiin kohotetuksi. Nuorisoseura-aate heijastelee Alkion kasvatustaloudellisia näkemyksiä. Hänen käsityksensä mukaan jokaisessa ihmisessä on sisäisiä kehitysvoimia ja kehitystarpeita, joiden purkautumiselle on tarjottava mahdollisuus. Hän näki sen parhaiten toteutuvan itsekasvatuksen ja toverikasvatuksen tietä sekä tiedollisia taitoja että persoonallisuutta kehittäen.

Alkion yhteiskunnallista ajattelutapaa ja sen juuria on toistaiseksi tutkittu tavattoman vähän. Tästä syystä olen joutunut omin sanoin välittämään hänen määrittämänsä politiikan suuntalinjat siten kuin olen ne hänen kirjoituksistaan ymmärtänyt. Niiden lyhyt esittely auttaneee ymmärtämään sitä näkökulmaa, josta käsin yhteiskuntaamme tässä kirjassa tarkastellaan. Jotta Santeri Alkion ajatusten tulkinta ei jäisi yksin minun väitteitteni varaan, olen liittänyt tähän kirjaan seuraaviksi luvuiksi kaksi hänen alkuperäistä kirjallista työtään. Ne ovat molemmat peräisin 1910-luvun loppupuolelta, minkä jälkeen Alkio ei enää näistä asioista sanottavasti kirjoittanut. Kirjoitusten julkaiseminen kokonaisuutena jättää pois sen mahdollisuuden, että olisin valinnut Alkion ajattelusta vain omaa tulkintaani tukevia yksityiskohtia.

Alkion oheisia kirjoituksia tulkittaessa on otettava huomioon olosuhteissa sen jälkeen tapahtuneet muutokset. Ennen muuta on tärkeää tuntea poliittisen vasemmiston asema ja sisäinen tila kansalaissodan vaiheilla. Alkuvaiheessa koko vasemmisto kuului sosialidemokraattiseen puolueeseen, jota yhdistivät selvästi sosialistiset tunnukset. Sosialidemokratian piirissä oli voimakas kumouksellinen osa, joka vasemmiston puolelta johdatti tapahtumat aseelliseen yhteentörmäykseen. Kansalaissodan jälkeen vasemmisto on ollut jakautuneena kahtia sosialidemokraattiseen ja kommunistiseen puolueeseen. Äärimmäisellä vasemmistolla on tosin ollut pysyvät poliittiset toimintaoikeudet vasta viime sotien jälkeen.

Kun marxilaiset olivat ryhmittäytyneet omaksi puolueekseen, alkoi sosialidemokratia yhä enemmän porvarillistua ja asettua länsimaisen sosialidemokratian muottiin. Sotien jälkeisenä aikana on toiminut myös sosialidemokraateista eron-

nut vasemmisto-oppositio. Nykyään molemmissa suurissa vasemmistopuolueissa on selvää kahtiajakautuneisuutta, mikä saattaa vastaisuudessa muuttaa puoluejakautumaa. Sosialidemokraateissa on länsimaista sosialidemokratiaa edustavan enemmistön kylkeen kiinnittynyt joukko marxilaisia sosialisteja, jotka lienevät ajatuksiltaan hyvin lähellä SKP:n vähemmistöä. Kansandemokraateissa on puolestaan vahva lähellä sosialidemokratiaa oleva enemmistö ja puhtaasti marxilainen vähemmistö. Kun Alkio kirjoittaa sosialisteista ja sosialidemokraateista, on nämä sanat ymmärrettävä nykykielellä sanaksi vasemmisto: kommunistiset ja sosialidemokraattiset piirteet ovat yhtyneenä samaan puolueeseen. Sanalla sosialismi hän näyttää tarkoittavan sekä sosialistista yhteiskuntajärjestelmää että silloisten sosialidemokraattien harjoittamaa käytännön politiikkaa nykyisessä valtiojärjestelmässä.

Seuraavia sivuja luettaessa on myös muistettava, että ne on kirjoitettu monessa suhteessa poikkeuksellisenä ajankohdana. Ennen muuta ensimmäinen maailmansota taloudellisine seurauksivaikutuksineen sekä Suomen kansalaissota ovat lyöneet leimansa vihkosten sivuille.

Santeri Alkio (1917)

MAALAISSLIITTOLAISTA TALOUS- ja YHTEISKUNTAOPPIA

1. *Uuden aatesuunnan edellytyksiä*

Maalaisväestön valtiollisesta järjestäytymisestä puhuttaessa on eri tahoilla edelleen näytännyt kummittelevan eräitä järjestäytymistä vaikeuttavia kompastuskiviä, joista siis näyttää olevan syytä muuttamista erittäin ottaa puheeksi.

Se talouspoliittinen pohja, jolle kaupunkien luoma kapitalismi

perustuu on rakentanut koko meidän nykyisen yhteiskuntaelämämme tavallaan liike-elämän kaupallisia tarkoituksia silmällä pitäen. Suomen talonpoika eli patriarkalisessa vapaudessaan vielä muutamia vuosikymmeniä sitten. Mutta mikäli hän itse tuottajana ja kulluttajana joutui välikätenä toimivan porvarin ostajaksi ja myyjäksi, sikäli alkoi hänessä itsessä kehittyä ostamisen ja myymisen intohimo. Hän alkoi uneksi rikastumisesta, ennen kaikkea rahan ansaitsemisesta. Niinpä kauppa alkoikin nousta kansallisen elämämme ihannoiduksi elinkeinoksi viime vuosisadan 70- ja 80-luvuilla. Koko taloudellisessa elämässämme oli kauppa se, joka voimakkaimmin veti puoleensa.

Näissä merkeissä muodostui heräilevän maaseudunkin alkava itsetajunta. Kun poliittiset ryhmittymiset vuosisadan lopulla alkoivat, oli niillä puhtaasti valtiollinen luonne. Taloudellisilla ja yhteiskunnallisilla näkökohdilla ei ollut mitään tekemistä sen aikaisten puolueuudostumien kanssa. Oltiin kaikkiin »porvareita». Eroitti vain yleisinhimillinen vapaamielisyys ja vanhoillisuus, sekä sittemmin »perustuslaillisuus» ja »myöntöväisyys».

Sosialidemokratia toi puolue-elämään taloudelliset taistelutunnukset. Se löi virvelinsä siten, että *kaikki*, jotka eivät *siihen* heti liittyneet, erotettiin *vastaleiriin*. Ne olivat »porvareita». Häiriö kesti vuosikausia, ihmiset epäröivät kumpaan kuulua, kun mitään väliastetta ei ollut. Taloudellinen sivistys oli maassa suureksi osaksi viljelemätön. Porvarien enempää kuin sosialistienkaan suuret laumat eivät asiallisesti tietäneet tämän puoluejakautumisen perusteista muuta kuin aavistuksin. Ja se ei ollut paljon.

Niin tehtiin meistä porvareita ja sosialisteja routavuosien kaaoksessa. Suurlakossa suoritettiin ensimmäinen järjestyntymisprosessi.

Sen jälkeen on suunta pysynyt samana. Eri ryhmissä on vain työn ero ollut siinä, että sosialistit ovat järjestäneet omien aatteittensa valaisemiseksi ja heihin liittyneiden kasvattamiseksi hyvin voimakkaan valistustyön, mutta porvarit ovat osottautuneet siihen joko haluttomiksi tai kykenemättömiksi.

Näin on tultu siihen, että se osa maalaisväestöä, joka on viime aikoihin saakka lukeutunut näihin kaupunkilais-porvarillisiin puolueisiin on vihdoinkin havainnut, että heiltä puuttuu niiden kanssa henkistä ja taloudellista yhteyttä. Samaten kuin he taloudellisesti ovat pakoitetut itsesuojelusvaiston ajamina eroamaan ja järjestyseen omien etujensa pohjalla, samalla alkaa sarastaa heille aivan uusi, toisellinen yhteiskunnallinen ja sivistyksellinen mahdolli-

suus. Maamies alkaa havaita, kuinka alennetussa asemassa hän on ollut silloin, kuin kauppiamies katsottiin olevan yhteiskunnallisessa arvossa hänen yläpuolellaan. Tähän asti hän on katsonut rahan kookoomistoimen porvarina elämän suurteoksi. Nyt, kun hän alkaa huomata, ettei talonpojasta yleensä oman ammattinsa avulla tule miljonääriä, alkaa hänessä herätä jonkullainen kyllästyminen. Se on ensimmäinen kapitalistisen käytännön tuottama tyytymättömyys hänessä. Aavistus, ettei hän olekaan porvari, vaan porvarin lakeija, alkaa kalvaa miestä.

Silloin huomaa hän, että rehellisinkin mies, jolla on porvarilliset elämäkäsitukset, ei voi olla hänen asianajajansa, koska tämä mies *sitoo yhteen* hänen ja porvarin taloudelliset ja yhteiskunnalliset edut.

Tällaisia huomioita on tehty viime talven kuluessa. On alettu huomata, että jos yleensä maanviljelyselämä tahdotaan saada maan elämän voimalähteeksi, edellyttää se, että maan taloudellisten, yhteiskunnallisten, valtiollisten ja sivistyksellisten harrastusten keskusvoimalähteeksi täytyy asettaa maanviljelys.

Sitä rehellisinkään porvari, enempää kuin rehellisinkään sosialisti ei voi tehdä, sillä ne kumpikin rakentavat aivan toisille pohjille. Heille on kumpaisellekin maanviljelys vain elintarpeiden tuotantolähde, tälle uudelle suunnalle on maanviljelys uuden kansallisen elämän keskusvoimalähde.

Niin kuin monet lukijoista itse huomaavat, on tämä aivan vastakkaisista oppia kuin se oppi, mille porvarillinen ja sosialidemokratinen maailmankatsomus rakentavat. Lukemattomille maamiehillekin on se vielä aivan yhtä uskomatonta ja hämärää kuin esim. kristinoppi oli esi-isillemme 700 vuotta takaperin. Mutta tämän kirjoittajaa, joka uskoo tämän opin tulevaisuuteen, lohduttaa se tieto, että maaseutulaissilla yleensä ei ole vielä paljon selvempää tietoa myöskään sosialismista. Sekin liikkuu pelkkien aavistuksien varassa. Tällä *maauskolla* on kuitenkin se vahva puoli, että jos se toteutetaan, ja omistetaan, se voi jo aivan muutamien vuosien kuluessa saattaa Suomen maan tuottamaan koko kansalle riittävästi leipää, se saattaa maatyönantajan ja työntekijän välit sovitetuiksi samalla kun se vapauttaa heidät kumpaisetkin noista keskenään taistelevista luokkapuolueista ja muodostaa vahvan kansallisyhteiskunnallisen järjestön, joka tuottaa rauhallisen kehityksen ajan tähän maahan.

2. Maahankehi ja tuhlaajapajat.

Maanviljelys-yhteiskunnan heikontumisen varsinaisena syynä on ollut se, että porvariyhteiskunta on imenyt siltä taloudellisen elinmehun. Saatuaan kapitaalit haltuunsa, on se käyttänyt niitä järjestelmällisesti oman asemansa vahvistamiseksi. Kaupungit ovat muodostuneet porvariyhteiskunnan linnoituksiksi, joista on hallittu koko ympäröivää maaseutua. Näihin linnoituksiin on keskitetty taloudelliset varastot ja sivistysviljelyksen keskuksat. Maaseutu on niihin antanut kaikkensa. Siten on maaseudulla elämä surkastunut. Sen elinkeinot eivät ole enää voineet tyydyttää niitä elämänmittoja ja vaatimuksia, joita kaupunki on luonut. Maaseudulta on väki virrannut uudenaikaiseen kaupunkikaupunkiin etsien elämää ja onnea aivan samoin kuin feodaliajan runtinashoveihin. Suurteollisuus ja suurkauppa ovat muodostuneet kaupunkielinkeinoksi ja yhteiskunnallisiksi vallankokoomiskeinoiksi.

Maanviljelysalue, maaseutu, alkoi itsestään muodostua talouselämän, yhteiskuntaelämän ja sivistyselämän takamaaksi. Maanviljelysseuduissa ei elämän kukoistusta enää pidetty välttämättömänä elämän itsensä, niiden seutujen elämän etujen kannalta, vaan sen elämän kannalta, joka kukoisti lähikaupungissa, varsinkin suur- ja pääkaupungissa.

Tätä omituista asiain tilaa ei Suomessakaan yleisemmin tunnustettu ennenkuin nämä sotavuodet ovat avanneet maanviljelysväestön silmiä, erityisesti elintarvepolitiikassa. Sosialistit ja porvarit ovat aivan yksimielisinä iloinneet siitä, että elintarpeita saatiin vapaasti ulkomailta, eivätkä ollenkaan valittaneet, vaikka omamainen elintarvetuotanto kokonaan lakkaisi. Molemmat ovat laskeneet, että jos suurteollisuus ja kaupankäynti kannattavat harjoittajilleen paremmin kuin maanviljelys, on sallittava eittämätön vapaus harjoittaa maassa suurteollisuutta ja kauppa ja tuotava leipä ulkomailta. Suurteollisuus on kukoistanut suojelustullien varassa, siten tehden esim. maanviljelyskoneet melkein puolta kalliimmiksi kuin ne olisivat ilman tullia. Mutta siitä ovat hyötyneet *tuottajina* suurteollisuus-kapitalistit ja heidän työläisensä, samalla kun siitä ovat kärsineet maanviljelijät ja heidän työläisensä *kuluttajina*.

Sota-ajan tultua nousi kotimainen elintarvetuotanto yhtäkkiä arvossa. Tuhlaajapajat, jotka olivat eläneet mässäten ulkomaalaisella leivällä ja aina halveksineet »Suomen mustaa leipää», äkkäsivät yhtäkkiä olevansa kokonaan tämän suomalaisen leivän varassa.

Mutta kun sen hinta nyt kysynnän kasvaessa alkoi nousta, alkoivat nämä tuhlaajapojat, entiset kotimaisen leivän hylkijät hermostua. Niin syntyi rajahinta-politiikka. Sen tuloksena saadaan nyt merkitä: samalla aikaa kuin metalli-, vaate-, kenkä-, paperi- y.m. teollisuusaloilla ovat tuotteiden hinnat kohonneet 300—500:lla prosentilla, on rajahinnoilla onnistuttu pitää elintarvehinnat noin 100 prosentin kohoamisen rajoissa. Seurauksena on nyt se, että elintarvetuotantoa on kolmen vuoden aikana hallinnollisin ja yhteiskunnallisin puolueitoimin, niin porvarien kuin sosialistienkin puolelta kaikin voimin tukahutettu. Samalla aikaa on sota- y.m. teollisuuden palveluksessa ansiomahdollisuudet niin porvareilla kuin sosialisteillakin kasvaneet tavattomiin, — kumpaistenkin yhteiskunta-taloudellisten oppien kanssa täydellisessä sopusoinnussa. Mutta nyt, kun sotateollisuus lakkaa ja sosialidemokratisten sodanpalvelijain rauhanystävälliset imuputket irtautuvat tästä teollisuudesta materiaa imemästä, alkaa ansaitsemisjuopumus hieman selviytyä päistä.

Sillä elintarvetuotannon »vankeinhoidollinen» yhteiskuntapolitiikka paljastaa hedelmänsä. Ensin vietiin sosialidemokratisessa sanomalehdissä maanomistajilta maine ja kunnia, kun he yrittivät esittää tuotantoohjensa taloudellisia lakeja. Sitten otti valtio huostaansa heidän tuotantonsa määräämisen, — toteuttaakseen *sosialismia*. Että sosialismi oikein loistavasti näyttäisi, mihin se valtaan päästyään pystyy, järjestettiin laajoilla alueilla maataloustyölakkoja. Sosialististen valtio- ja yhteiskunnallisin järjestötoimin onnistuttiin siten estää suunnattomain laajoilla alueilla *kylvötyöt*. Kaulat kenossa kävivät lakkolaiset voittajan hurma hehkuen innostuneista silmistä, marssien läpi kylvämättä jääneiden seutujen, sydämässään ilkkuen kapitalisteja, joille nyt tulee suuri vahinko.

Kaikki tämä tapahtui aivan kuin unessa. Olihan valtio päättänyt takavarikon kautta *bankkia* viljaa. Sen saannista ei siis tarvinnut epäillä. Olihan hallituksen korkeudesta annettu siunaus lakkotaisteluille ja käsketty maksaa hyvin, — kannatti jos hyvänsä. Hallitus oli antanut maamiehelle ruoskaniskun, kuten tukinajaja jo liiaksi piinatulle vetokonilleen. Ja jäi odottamaan seurauksia: syksyn satoa, josta piti tulla oikein mestarinäyte siitä, miten sosialidemokratia järjestää elintarvetuotannon kun saa vain suunvuoroa ja valtaa.

Nyt on syys kohta käsissä. Tällä välin on sosialidemokratinen sanomalehdistö saanut aivan uuden äänen kelloonsa. Ja itse puoluejärjestötkin. Jopa hallituskin!

Ettekö ole huomannut, että hallitus todellakin *varoittaa nyt la-*

koista, koska »ruis muuten varisee peltoon.» Todellakin! Vasta ruukiin leikkuun alkaessa! Tarvittiin siis kolmatta kuukautta ja *halla* ennenkuin kova elämänahdistus sai hallitukselta puristetuksi tämän kehoituksen. Mutta mitä sanoo hallitus siitä, että juuri näissä seuduissa, joissa suurimmat kylvämättä jääneet alueet jäivät kesantoon lakkojen vuoksi, halla ei ole tehnyt turmiota? Jos hallitus olisi keväällä saanut tuon sanan suustansa, hallituksella olisi varmasti muutamia kymmeniä miljoonia kiloja enempi nyt takavarikoitavaa, kuin on.

Sosialidemokratiset järjestöt ja lehdet ovat nyt yhtäkkiä huomanneet, että maan tuotantoa pitää ruveta lisäämään. Suomessako? Oikein Suomessa! Maahenki pullistaa noissa piireissä — *bätäbuutona*. Sosialidemokratimme ovat hekin nyt kansallisen nälänhädän edessä. Siitä ei pelasta mikään muu kuin — isien usko — anteeksi: *maahenki!* Siis he huutavat nyt soiden kuivausta, viljelystä, leiväntuotannon lisäystä.

Tuhlaajapojat ovat siis kotiin palaamassa. Valitettavasti tällä kertaa liian myöhään. Maaemon suomalaisessa kodissa ei ole tälle syksyelle enää mahdollisuuksia korjata mitä on laiminlyöty. Suomeen tulee kamala nälkätalvi. Suurin syy siihen on kolmivuotisessa elintarvepolitiikan hallinnollisessa hoidossa ja sosialidemokratisten järjestöjen ja lehtien järjestelmällisessä maahengen hävitystyössä.

Maalaisliitto on kymmenen vuotta opettanut: maanviljelyksen kehitys on asetettava Suomen taloudellisen elämän tärkeimmäksi elinehdoksi; maata on toimitettava jokaiselle, joka sitä haluaa viljellä; valtion varoja on tähän tarkoitukseen säästämättä uhrattava, sillä näin kantavat ne hyvän hedelmän; Suomen on leipätuotannossa päästävä omavaraiseksi.

Jos tätä puhetta olisivat kuulleet edes maaseudun talolliset ja torpparit, se olisi jo kantanut runsaampaa hedelmää. Mutta he eivät ole kuulleet.

Ja niin olemme elintarve-umpikujassa. Tästä umpikujasta pääs-räkseen rukoilevat sosialistitkin nyt »maahenkeä». Aivan kuin puhuttelisivat poppamiestä! Moni heidän entisistä maalaistovereistaan suitsuttaa samassa hengessä, kun hätä on kädessä.

Mutta maahenki ei kuule häitärukousta, joka vilpillisten huulten kautta tulee ulos. Se vaatii antautumista. Elävää uskoa. Valmiutta pitkäaikaiseen ponnistukseen. Se vaatii uutta elämänkäsitystä erittäinkin *luokkasubteista*. Niiden, jotka yhdessä toimivat leivän kasvattamisessa, on kuuluttavaa yhteen luokkaan. Vain siten voi Suomi

tuottaa kaikille kuluttajilleen leivän. Vain siten syntyy nyt tarvittava kansallishenki. Vain siten opitaan miten on silloin oltava ja eletävä kun ollaan yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta!

3 *Teollisuustyömies on nostettu, talonpoika poljettu*

Kapitalistisen talous-opin periaatteiden käytäntö on johtanut tähän; vähästä työstä paljon palkkaa; kaupasta mahdollisimman korkea voitto; jollei ostaja jaks maksaa, hänen on oltava ilman.

Sosialidemokratia on omistanut pääasiassa samat periaatteet. Se on niitä kuitenkin uudestaan tarkistanut ja sovelluttanut hieman eri tavalla. Sen sijaan kun kapitalistisen katsantotavan mukaan *oikeus* pyytää vähästä työstä paljon palkkaa kuului etupäässä keski- ja yläluokille, laajentaa sosialidemokratia tämän oikeuden myöskin ruumiillisen työn tekijöihin. Kun tämä laajennus synnyttää ylä- ja alaluokkien välissä ristiriidan edellisten ollessa työn ostajia, jälkimmäisten työn myyjiä, syntyy tästä *luokkaristiriita*. Mutta mikäli sosialistit saavat johtavaksi aineksekseen muita kuin ruumiillisen työn tekijöitä, sikäli *luokkaristiriita* käy sekavaksi ja muuttuu katsantoparistiriidaksi. Niin on tässä suhteessa esim. meillä jo huomattavassa määrässä käynyt. Sosialidemokratian johto on nyt jo miltei kokonaan sosialistisen puoluevirkamiehistön käsissä, joka on palkattu yleensä porvarillisia mittakaavoja silmällä pitäen.

Kapitalististen periaatteiden mukaan, sellaisina kuin ne ilmenevät käytännössä, on kaupassa äärimmäisen suuren voiton kiskominen aivan oikeutettu asia. Sosialistit kyllä kieltävät tämän, mikäli tulee työväen kulutustarpeiden ostoon. Mutta, jos työväki saa hyvän palkan seurauksena tuottamansa tavarain korkeasta hinnasta — vaikeenee sosialisti, varsinkin jos tavarain ostajana on maanviljelijäväki. Näin on käynyt meillä sotavuosina. Suomen teollisuus on valmistanut Venäjälle sotatarpeita. Niistä on saatu huikeat hinnat. Samalla on kotimaisessa kulutuksessa tarvittavat vaatteet, kengät, rakennustarpeet, työkalut y.m. nousseet 300—500 prosenttia. Mutta se työväki, joka on hyötynyt näiden tuotanto-olojen hintanoususta, ei ole valittanut. Samalla on ollut merkille pantava ilmiö, että Suomen sosialidemokratiset työläiset ovat alistuneet, vastoin sosialistisia periaatteita valmistamaan sotatarpeita. Ei edes puolue ole, huomataksemme, sitä vastustanut periaatteellisista syistä. Tässä suhteessa ei siis kapitalismilla ja sosialismilla ole käytännössä mitään eroa.

Mitä vihdoin tulee siihen kapitalistiseen ajatukseen, että kuka ei jaksaa ostaa, jääköön ilman, hyväksyy sosialismi senkin aina silloin, kun ei työväen työnpuute asetu sille käytännölliseksi esteeksi. Olkoon kuinka hyödyllinen työ tahansa tehtävänä, se saa jäädä tekemättä, jos vähemmän hyödyllisestä samalla aikaa vain saadaan parempi maksu. Niin on täällä nyt jo pitkän aikaa, varsinkin maan itäosissa kilpaillut puutavara- ja sotateollisuustuottaja elintarvetuottajan kanssa, sosialistisen liikkeen täydellisellä suostumuksella. Kapitalistien ja työntekijäin etu on ollut täydessä sopuoinnussa.

Maanviljelyksestä on viimeisenä kymmenvuotiskautena vauhdin lisääntyessä sotakautena, vedetty työvoima kansaa hyödyttämättömän, sekä myöskin ihmiskuntaa vahingoittavan työn suoritukseen. Siitä on maksettu, kuten keinottelusta ainakin. Mutta niin on maa jäänyt viljelemättä, elintarpeet tuottamatta. Nyt vasta kun elintarpeiden tuonti ulkomailta on lakannut, huomataan nämä kapitalistis-socialistisen taloudenpidon tukalat seuraukset. Kansalle on laitettu tätä nälkää pitkän kehityskauden kuluessa uhraamalla maanviljelys keinottelun alttarille sosialistien ja porvariain yhteistoiminnan kautta.

Maalaisliittolaisen talousopin kannalta tämä on huijausta, jossa yhteiskunnan etu syrjäytetään sen tieltä, että yksityiset saavat ansaita yhteisedun kustannuksella.

Tämä huijaus, jota sosialistit ja kapitalistit ovat yhdessä harjoittaneet, on nyt ollut pääsyynä siihen, että Suomessa on täydellinen elintarvepula.

Se on kehittynyt sotavuosina hyvin luonnollista tietä. Ensimmäiset, sosialistit ja kapitalistit, kaupunkilaiskuluttaja-etuja valvoen, ajoivat maassa alhaiset elintarvehinnat käytäntöön. Molemmat siis luopuivat heti ensi otteessa omista periaatteistaan: joka ei jaksaa maksaa, olkoon ilman! He valtiollisella ja hallinnollisella ylivallalla järjestivät elintarvekaupan sille periaatteelle, että: tuottajan pitää uhrautua heidän etujensa mukaisesti.

Vastamuistutuksista huolimatta säädettiin elintarvelaki, jolla maanviljelijätuotteet mobilisoidaan hinnoilla, jotka he, sosialistit ja kapitalistit yhdessä hallituksena määräävät.

Sitten järjestävät sosialistit maataloustyölakot. Kun maanviljelijät on nyt saatu elintarvelain alle, katsotaan sopivan ajan tulleen kuristaa heitä vielä enempi. Pitää tyydyttää myöskin maatyöväki ja torpparit, jotka jo ovat jonkun aikaa hyvin karsain silmin katsoneet teollisuus-toveriensa paisuvaa taloudellista ja yhteiskunnallista

mahtia. Ja lakot käyvät tehoisiksi. Jää kyntämättä ja kylvämättä suunnattomat maa-alueet. Sosialismi toimii järjestelmällisesti elintarvetuotannon supistamiseksi.

Kaiken matkaa on sosialistien laskelmat perustettu sille otaksu- malle, että kun maamiestä vain hyvin halveksii, rajoittaa hänen vapauttaan ja lyö mikäli mahdollista, se vaikuttaa tuotannon lisää- miseen. Tämä menettelytapa on lainaus entiseltä feodaliajan aatelist- toltta, jolta sosialistit ovat omistaneet muutenkin monta periaatetta talonpoikien kohtelussaan.

Nyt on hedelmä kohta kädessä. Sosialistisen hallinnon hedelmä.

Mutta uskooko kukaan enää, että jos maanviljelijä olisi saanut toimia elintarvetuottajana yhtä vapaasti kuin teollisuustyönantaja ja työmies, ettei meillä, halloista huolimatta, olisi nyt tulossa jotenkin riittävä määrä elintarpeita? Ja niiden *saantihan* nyt on tärkeämpi kuin hintakysymys.

Jos näin olisi, se työnpuute, joka sotateollisuuden lakatessa ilmei- sesti tulee hyvin suurille joukoille, ei olisi niin peloittava kuin se on, sillä *itseensä luottava*, oman ja kansallisen arvonsa tunteva maanviljelijä voisi nyt tarjota työtä, ellei häntä työnantajana olisi sosialistien toimesta julistettu yhteiskunnalliseen holhoukseen.

Sosialistit koettavat työnpuutetta nyt auttaa rahalla — hätäapu- varoilla. Kunhan ei siitäkään vain muodostuisi kivi, jolla ei ole lei- vän makua!

Sosialistit ovat ilmeisesti siis tähän mennessä elintarvetaistelussa voittaneet meidät maalaisliittolaiset: teollisuustyömies on nostettu, talonpoika poljettu.

Mutta tästä sosialismin voitosta voi ilman suuria erehdyksen pel- koa sanoa:

»Yksi sellainen voitto vielä, ja Suomen kansa on hukassa!»

4 *Sosialistien, kapitalistien ja maalaisliittolaisten suhde pienvilje- lykseen*

Sekä sosialisti että kapitalisti pitävät pienviljelystä nälkäämmattina. Kapitalistille ei se tarjoa suuria voiton mahdollisuuksia, sosialistille ei se tarjoa mahdollisuuksia lakkotaistelun kautta korottaa palkkaan- sa ja lyhentää työpäiväänsä. Pienviljelysalueilla liikkuvat siis kum-

painenkin maailmankatsomukselleen vieraila alueilla. Kapitalisti kyllä voi suosia pienviljelystä yhteiskunnallisena olojen järjestäjänä, mutta ei suinkaan omana elinkeinonaan.

Niinpä onkin Suomen eduskunnassa pienviljelysasioita käsitellessä porvaristo yleensä asettunut pienviljelyksen hyväksi suunniteltuja toimenpiteitä kannattamaan, mutta nimenomaan sillä ehdolla, ettei valtion ryhtyminen pienviljelyksen edistämistoimintaan, tuota valtiolle sellaisia erikoiskustannuksia, joita pienviljelys ei verrattain nopeasti kykene korvaamaan takaisin. Kapitalistinen suunta on kaikkien porvaripuolueittemme kautta ajanut tässäkin »reformissa» aina valtion toimintaan nähden lyhytnäköisimpiä kannattavaisuus-periaatteita.

Sosialistit ovat kaikilla valtiopäivillä järjestelmällisesti vastustaneet toimenpiteitä pienviljelyksen edistämiseksi. Niinpä on heidän toimestaan kerran jo äänestetty yli vaalien lepäämään pienviljelyksen edistämistä tarkoittavat lait, sekä 25 milj. markan rahamäärän myöntäminen tähän tarkoitukseen. Tämä johtuu siitä, että sosialistit johdonmukaisesti haluavat ajaa kehitystä valtion suurviljelykseen. Siinä tarkoituksessa on parhaimpana taisteluarmeijana palkkatyöväestö, joka ei ole mitenkään oman edun siteillä maahan kiinnitetty.

Maalaisliittolaiset taas tahtovat edistää pienviljelystä siksi, että omaan turpeeseen kiintyisi niin moni vaeltava palkkatyöläinen kuin suinkin mahdollista. Siten voitaisiin heille epävarman palkkaelinkeinoon sijaan saada varma, vaikka ei porvarillinenkaan olotila. Maalaisliittolaiset pitävät, että maanviljelystuotanto pienviljelyspohjalla tulee kilpailemaan onnistuneesti suurviljelyksen kanssa siksi, että voimaperäinen viljely näin toteutuna ja yhä kehittyen tuottaa paremmat tulokset. Yhteiskunnallisesti tarjoaa pienviljelys harjoittajalleen vapaamman ja riippumattomamman aseman kuin palkkatyöläisyys. Kansalliselta kannalta on mitä suurin vaara, jos maa joutuu porvareille ja kaikki ruumiillisen työn tekijät muuttuvat palkkatyöläisiksi. Nämä molemmat nilkovat voittonsa ja elinkeinonsa maasta, mutta yhteiskunnallisesti ja kansallisesti ovat he irrallista väkeä, joiden isänmaa on siellä, missä enimmän maksetaan. Pienviljelijä, jatkaen ja kehittäen talonpojan osaa yhteiskunnassa, on kiinteä olento, jonka ympärille kansakunta voi vakavasti rakentaa olemuksensa.

Tällaisen pienviljelyksen kehittämiseen ja vaurastuttamiseen tulee valtion siis uhrata varoja ja huolenpitoa. Maalaisliittolaiset ovat

aina vaatineet, että valtion varoja tähän tarkoitukseen on käytettävä myöskin *ubraamalla*, eikä aina laskien liikemiesnäkökannan mukaan. Se tarkoittaa, että valtion ei ole, pienviljelystä edistäessään, tarkoin laskettava korkotappioitaan, vaan varustauduttava yleensä siihen, että pienviljelijät ryhtyessään esim. uutisviljelyksiin, saavat niin suuria etuja, että kelpo kansalaiset voivat asiaan ryhtyä. Ajan oloon tulee täten perustetuista viljelyksistä ja niiden asujista valtiolle lujaa kantajoukkoa, jonka olemassaolo on itse valtion turva.

Edelleen on käsityksemme se, että porvari-sosialistinen kehityskausi on vaikuttanut sairalloisesti sekä työnantajan että työntekijän hermostoon. Siten on syntynyt henkisesti kipeä aikakausi. Palkat ja voitot kyllä ovat nousseet, on voitu tyydyttää rahalla hankittavia mielitekoja, mutta — yhä suuremmat joukot ovat nähneet todellista puutetta. Elämä on särkynyt ulkonaisesti ja siveellisesti. Sota on syttynyt kahden maailmanvallan, kapitalismin ja sosialismin välillä. Kumpaisellakin on *materia* elämän perustus. Taistelukin käy siis siitä. Elämän siveys, rauha, veljeys, sopuointu — niille on naurettu.

Nyt saivat he sotaa kyllikseen!

Ja ansaitsivat, toiset työnantajina, toiset tekijöinä! Kumpasillakin niin kiire, että leivänhankintaa varten ei muistettu panna kortta ristiin, ennen kuin vakava nälkä oli edessä.

Se on tulos lyhytnäköisestä talouspolitiikasta, jota sosialistit ja porvarit keskinäisen edun pohjana ovat harjoittaneet.

— — —

Mikä se maamies onkaan? Ihmiskunnan elättäjä. Hiljainen työmyyrä. Mies ja nainen, jotka joko palvelijoina, päivätyöläisinä tai talollisina ovat nyt valmiit monella taholla puremaan pottua ja kansallisen hädän edessä luovuttamaan vielä puolen purrasta palastaankin niille, joiden luokkaetujen edestä he ovat vaaleihin ja joskus lakkoihin käyneet!

Nämäkin, nämä rauhalliset ja ihmiselliset maalaisihmiset, nekin ovat viime aikoina hermostuneet. Miksi, Siksi, että »herrain pöydältä» ei ole heille pudonnut muruakaan valtiollisten ja yhteiskunnallisten taisteluiden hedelmänä.

Näille tahtoisimme me maalaisliittolaiset saada: ensinnäkin kaikille halullisille omaa maata; toiseksi hyvää ammattiopetusta; kolmanneksi keinoja yhteenliittymisen kautta kohota yhteiskuntaa johtavaksi ainekseksi koska he kerran muita elättävät. Me olemme

vakuutettuja siitä, että jos Suomen valtio käyttäisi esim. 50 milj. markkaa vuodessa toistaiseksi maanhankinnan edistämiseksi tilattomille, torppien itsenäisiksi tiloiksi lunastamiseen, koko maanviljelyväestön ammatti- ja luokkasivistyksen kohottamiseen, jo kymmenen vuoden kuluessa maamme taloudelliset, yhteiskunnalliset ja siveysolot olisivat toiset kuin nyt. Maan tuotanto lisääntyisi, yhteiskunta rauhoittuisi ja siveys astuisi taasen maalaispohjalla kansalliseksi ihanteeksi.

Mutta niin kauvan kuin sosialismin ja kapitalismin suurvallat keskenäänkin taistellessa yhdessä kuitenkin *ballitsevat* tämän maan yhteiskunta- ja talouselämää, niin kauvan täällä tulee jatkumaan nälkä, yhteiskunnalliset epäkohdat ja siveellinen rappeutuminen.

Socialismi ja kapitalismi luovat kilpaa irtolaisväen joukkoja. Maalaisliitto koertaisi saada heille koteja. Kapitalismi ja socialismi toimivat toisiaan auttaen Suomen maiden joutumiseksi puutavarayhtiöille ja sitä tietä talonpoikain hävittämiseksi. Maalaisliitto tahtoo panna kaikki voitavansa alttiiksi pysyttääkseen maita talonpojilla, osoittaakseen tukki-yhtiö-maanomistuksen kansallisuutta ja yhteiskuntaa uhkaavan kirouksen ja saada soita ja korpia kasvamaan leipää.

Edellisten toiminta johtaa työnantajan ja työntekijän nopeammin rahoihin, mutta työntekijöistä se, palkkojen suuruudesta huolimatta tekee mierolaisia.

Maalaisliittolaiset taasen voivat tunnuslaulunaan laulaa:

»Joka niemeen, notkoon, saaremaan kodin tahtoisin nostattaa!»

5. Kapitalismi ja socialismi maataviljelevän väestön johdossa

On hyvin ymmärrettävää että maanviljelijäin ei ole helppo suhtautua nykyiseen yhteiskunnallisvaltiolliseen asemaan sellaisella ymmärtämyksellä kuin heidän todelliset etunsa vaatisi. Toiset, varakkaammat heistä, ovat imeneet itseensä kapitalistiset etukäsitteet ja ovat syvästi vakuutettuja siitä, että heidän etunsa vaativat nykyisten valtiollisten johtavien ryhmien kanssa asettumaan jyrkästi edistysmielistä yhteiskunnallista ja taloudellista lainsäädäntöä vastustavalle kannalle. Toiset, varattomammat ja torpparit, sekä maattomat maatyöläiset ovat taasen suurin joukoin pysähtyneet siihen käsitykseen, että socialidemokratian edistyminen takaa heillekin elämänolojen

parantumista. Tämäkin on ymmärrettävissä.

Mutta kumpasetkin erehtyvät syvästi.

Katsokaahan nyt! Edellisissä olemme jo osoittaneet, että kapitalismi ja sosialismi kalvavat maanviljelystä kahdelta vastakkaiselta puolelta. Kapitalismin kehitys on kohottanut aina ja kaikkialla kaupunkien elintasoja, mutta polkenut maaseudun elintasoja. Sosialismin kehitys on tehnyt saman. Kumpaisellakin on maaseudun voima ponnistusalueena ja elinehtona, kuten viime vuosien kärjistynyt elintarvetaistelu osoittaa. Kapitalismi on luonut kaupunkiyhteiskuntien rikkautta ja sivistysvallan, mutta ryöstänyt maaseudun tehdensuuresta osasta entisiä talonpoikaissukukin työntekijäproletaareja. Nyt kapitalismi parhaillaan rikeeraa puutavara-yhtiöiden kautta valloittaen maata ja ajaen maanviljelijäsukuja pienen rahapussin kera mieron tielle. Köyhäin joukot kasvavat.

Teollisuus-sosialistit ovat, ollakseen johdonmukaisia köyhälistön aseman parannus-asteelle, yhdistäneet näiden maaseudulla kehittyvien yhteiskunnallisten ja taloudellisten olojen parantelun omaan tehtäväänsä. Mutta tulos on ollut kokonaan kielteinen. Yhteiskunnallisessa lainsäädäntökokeilussa on meilläkin jo saatu havaita, että samaten kuin n.s. porvaripuolueet ajavat puulla maataomistavan talonpoikaissäestön asioita, samoin ajavat kaupunki- ja teollisuus-sosialistit puulla maatyöväen asioita. Tässä on mielenkiintoista panna merkille että kumpaisetkin kiihottavat maalaisvalitsijain itsikkäimpiä intohimoja. Porvaripuolueet katsovat, näet, paraiten ajavansa talonpoikain asioita vastustamalla näiden nimissä kaikkea yhteiskunnallista ja taloudellista lainsäädäntöä. Sosialistit taas eivät ota mitään kohtuuslaskelmia huomioon, vaan tyydyttääkseen maaseudun työväkeä ovat valmiita ajamaan läpi sellaisetkin uudistukset maaseudun kunnalliseen elämään ja työehtolakeihin, jotka edistävät yhteiskunnallista ja taloudellista vallankumousta, kun varmasti parempia ehtoja maaseudun työväelle. Viimeisiltäkin valtiopäiviltä voi löytää monia tähän sopivia esimerkkejä.

Tästä tilasta voi päästä väljemmille vesille vain siten, että maanviljelyssä saadaan heräämään ja valistumaan ymmärtääkseen kuuluvansa yhteen yhteisten etujenkin siteillä.

Tällä tiellä on oppaana vanhat väitelmämme: 1:si maamiesten saadakseen maansa kasvamaan hyvin, täytyy pitää runsaasti työvoimaa ja kehittää viljelyksensä yhä voimaperäisemmäksi; 2:si jos maamies saa hyvän sadon ja hyvän hinnan tuotteistaan, hän voi maksaa työväelleen paremman palkan.

Mutta: jos maamies käyttää vähän työvoimaa, ei hän voi toteuttaa viljelyksen voimaperäisyyttä, eikä maksaa hyvää palkkaa.

Näin siis kahdenpuolinen etu sovinnollisesta yhteistyöstä on kielämätön.

Jos taas kumpaisetkin kulkevat heidän ammatilleen vieraitten ja heidän ammattituotteittensa hinnan alhaisuudesta hyötyväin luokkien johdossa, molempain vahinko on yhteinen.

Eduskuntaryössä on lukuisia kertoja nähty, miten porvarit ja sosialistit yhtyvät aina, kun joku palkannauttijain etu, tai huomattavampi maatalousreformin vastustus on kysymyksessä.

Sosialidemokratian nykyinen periaate: toteuttaa suurviljelys, hävittää talonpoikais- ja pienviljelys, kaiken todennäköisyyden mukaan johtaa kruununtorpparijärjestelmään koko maanviljelyksen alalla. Mikäli ei kruununtorppareita sitten saada, suunniteltane viljelys tapahtuvaksi valtion laskuun. Mitä leipä, voi ja maito silloin tulisi maksamaan, sen voi aavistaa, tuntien tällaisen järjestelmän työvauhdin ja lakkotaudit. Tähän kehitys vie, ellei maamme ydinaines ala jo itsenäisesti harkita, miten se ottaisi vallan pois niiltä, jotka vievät maaseudun asioita hunnikolle.

Tällöin on tärkeätä saada aikaan lainsäädäntö, joka turvaa työrauhan ja tuotantorauhan siten, että elämää ja tuotantoa koskettelevat alat lailla säännöstellään, silmällä pitäen yhteiskunnan ja ennen kaikkea, ihmisten terveen kehityksen ehtoja.

Porvarillinen lainsäädäntö on lähtenyt ehdottomasti tuotannon eduista, siksi, että porvari katsoo aina etupäässä vain taloudellisia kannattavaisuusehtoja.

Mutta meikäläiseltä kannalta katsoen tämä periaate on hylättävä. Maalaisliiton on asetettava ihminen korkeammalle kuin hänen tuottamansa työ. Sen vuoksi on maaseudun, astuessaan kaupungin kanssa kilpailemaan yhteiskunnallisesta ja taloudellisesta vallasta, asetettava yhteiskunnallisen lainsäädännön perusaatteeksi: hyödyllistä työtä tekevän kansalaisen suojeleminen. Tällöin saa kehitys terveen pohjan. Ihminen nousee, materia laskee arvossa. Silloin on toivoa siitäkin että kansalaiselämä saa siveellisemmät periaatteet, ihmisten oman arvon tunto nousee. Elämältä kysytään jotain arvokkaampaa kuin kapitaleja.

Maanviljelijä, joka jaksaa heittää katseensa tuonemmaksi, huomannee, että hänellä on oman yhteiskunnallisen ja henkilökohtaisen rauhansa ehto: etsiä kansalaistoveria torpparistaan ja työntekijästään, jotka sittenkin ovat hänen ammattitovereitaan. Levittää

ympäriin sitä käsitystä, että hän todella on ympäristönsä taloudellisen hyvinvoinnin toteuttaja hän, joka omistajana hallitsee kiinteää maaperää. Luopua yhteiskunnallisesta »hammas hampaasta» taistelusta, mutta ryhtyä »maan isänä» hetken vaatimiin uudistuksiin. Siten hän voittaa enimmäin ja laskee »maamiehelle» pysyvän pohjan. Ei mikään ole maanviljelyksen uuden aseman kannalta arveluttavampaa kuin yhteiskunnallinen vanhoillisuus. Yrittää olla taantumuksellisen porvariston kanssa aina samaa mieltä taloudellisissa ja yhteiskunnallisissa asioissa, mutta pitää työläisiään aina luonnollisina vastustajinaan, se on yhteiskunnallinen erehdys.

Tällä olemme tahtoneet sanoa: maamiesten ja maatyöläisten on etsittävä toisiaan ja keskenään neuvoteltava yhteisistä asioistaan. Heillä on niin paljon yhteisiä etuja, että niiden pohjalle voi rakentaa edullisempia liittoutumia, kuin kumpasenkkin liitoissa toisilla tahoilla. Rakentaa valtiollisen ja yhteiskunnallisen valtansa pääasiassa taloudellisiin etuihin, on kestävä, mutta taloudellisilla eduilla on tässä suuri merkitys. Maaseudun on perustettava valtansa ennen kaikkea kansalaiselämän nousevaan yhteiskunnalliseen arvoon, siveyteen, sivistyksen puhdistamiseen: yleensä ihmiselämän nousuun. Tällöin taloudelliset etunäkökohdat saavat olla määrääviä vain sikäli, mikäli niiden avulla sorrettuja kansanluokkia kohotetaan taloudelliseen hyvinvointiin ja vapauteen. Tällöin ei myöskään luokkataistelu ylhäältä, enempää kuin alhaalta päinkään saata olla yhteiskunnallisen harrastuksen johtavana kiihottimena, vaan sisäinen aavistus ihmisellisistä ja kansallisista päämääristä, joilla on tulevaisuudenlupaus.

Älkää uskoko, maanviljelijät, että sosialismia voidaan vastustaa estämällä yhteiskunnallista lainsäädäntöä, joka tarkoittaa ruumiillisen työntekijän aseman parantamista. Jos sitä umpisilmäisesti vain vastustaa, murtaa se tokeensa lakien yläpuolella — kuten nyt jo on tapahtunut. Ja silloin se vie kokonaan rauhalliselta kehitykseltä pohjan. Sosialismi on sellainen maailmanliike, jota ei vastusteta millään muulla kuin käytännöllisellä kilpailulla.

Mutta ken torppareista, pienviljelijöiksi aikovista ja yleensä maatyömiehistä laskee voittavansa sosialidemokratian avulla etuja maanviljelyksestä elävänä kansalaisena, hän myöskin katkerasti pettyy.

Sosialidemokratia laskee yhteiskunnan hartioille raskaan taakan, mutta samalla se kasvatuksellaan veltostuttaa taakan kantajat.

Me tahtoisimme poistaa kapitalistisen kehityksen luomat kasvan-

naiset ja vapauttaa yhteiskunnan vähäväkiset harvain vallanalaisuudesta. Mutta samalla tahtoisimme kasvattaa yhteiskunnalle uusia, vastuunalaisia kannattajia, jotka uusien oikeuksiensa korvaukseksi kykenevät miehuullisesti täyttämään velvollisuutensa.

Santeri Alkio (1919)

MAALAISSLIITTOLAISESTA NÄKÖKULMASTA

I. *Mistä se johtui?*

Siitä myrskystä, joka nyt on vienyt haaksirikkoon sosialidemokraattisen, vanhan ja nuorsuomalaisen puolueen, on maalaisliitto yksin selviytynyt eheänä. Tämä on herättänyt yleistä kummastusta maassa. Puolue, jolla oli käytettävänä heikoimmat johtovoimat, vähimmän valtiollisia ennakkokokemuksia ja pienin määrä tiedollista sivistystä, onnistui näiden kareikkojen läpi suoriutua voittajana.

Mistä se johtui?

Syy on luonnollinen ja selvä: Maalaisliitto on Venäjän vallankumouksesta saakka pysynyt järkähtämättömästi ja johdonmukaisesti parlamenttarisuuden pohjalla, eikä ole antanut tilapäätapausten houkutella itseään luokkavallankaappaus-hankkeisiin. Tämä puolue, jota elinaikansa oli oikealla ja vasemalla väärin syytetty luokkapuolueellisista taipumuksista, kykeni sellaiseen itsehillintään, että se ei tahtonut tilannetta käyttää niin kuin vasemalla ja oikealla käytettiin. Seurauksena tästä oli, että maalaisliitto joutui lopulta virallisesti yksin seisomaan *kansallisen tasavallan vartiostona*. Sen ympärille kertyivät laajat tasavaltalaiset kansalaisryhmät. Silloin kun vasemisto yhä hieroi sopimuksia Venäjän ja muiden ulkovaltain kanssa Suomen itsenäisyyden kustannuksella bolshevikkivallan toteuttamiseksi, tahi, kun monarkistinen oikeisto pyrki istuttamaan vieraan vallan avulla maahan kuninkuutta, joka olisi laskennut Suomen kuninkaallisen sukulaispolitiikan kautta voimakkaan saksalaisen vaikutuksen alaiseksi, silloin maalaisliitto eduskunnassa yhtenä miehenä melkein yksin seiso i itsenäisen, riippumattoman Suomen tasavallan ympärillä valmiina kaatumaan sen puolesta, tahi sen kanssa.

Eduskuntaryhmässä pysyi kaiken aikaa vallalla järkähtämätön yksimielisyys. Tämä horjumattomuus ilmeisesti vaikutti myöskin maa-

laisliittolaisiin ympäri maan. Se oli suurta historiallista taistelua, jossa pääasiassa yksinkertaiset saivat taistella viisaitten neuvoja vastaan.

Käydyn taistelun ensimmäisenä sisäpoliittisena tuloksena on ollut hajonneiden porvaripuolueiden rivien seulominen. He ovat huomanneet, että entinen armeijajärjestely ei kelpaa. Siten ovat toiset järjestyneet monarkistiseksi oikeistopuolueeksi, varustautuen kansanvaltaa ja tasavaltaa vastaan julkisesti. Toiset ovat, kokemuksen viisastuttamina, siirtyneet lähemmäksi kansaa, pyrkineet vapautumaan oikeistolaisen luokkataistelun lipusta, edistyksen merkeissä ohjatakseen kansaa vapaaseen, edistysmieliseen valtioelämään.

Maalaisliiton on tässä tilanteessa myöskin tarkistettava karttojaan. Onnistumisemme ei saa meitä uuvuttaa unelmiin, jotka mahdollisesti pettävät. Meidän on muistettava, että kaikki tähänastinen on vain alkua tuleviin kamppailuihin. Jos maalaisliittolaiset haluavat ja ymmärtävät nyt käyttää oikein sitä luottamusta, jonka heidän politiikkansa on kansalta saavuttanut, se kysyy uusia ponnistuksia, joihin lähdetäessä ei saa peljätä uhrauksia, eikä työtä.

2. Nälkäisille leipää, työttömille työtä.

Se, verrattain yleisesti levinnyt käsitys, että maalaisliitto olisi erikoisesti maanomistajain, tilallisten puolue, on ilmeisesti johtunut siitä, että maalaisliitto on aina ajanut sitä periaatetta, että kaikkien torpparien ja tilattomain on saatava *omaa maata*, mikäli sitä haluavat. Tosiasia on kuitenkin, että maalaisliiton valtiollinen toiminta on melkein poikkeuksetta osoittanut, että on menty sangen pitkälle maanomistajain etujen koskettamisessa silloin, kun on ollut kysymys tämän edellä lausutun periaatteen toteuttamisesta. Niinpä onkin täytyntä nyt jo usein tunnustaa, että maalaisliiton pyrkimys tehdä torppareista itsenäisiä tilallisia, tunnustamalla heille pitkälle meneviä oikeuksia vuokraamiinsa maihin, on ollut enemmän torpparien edun mukaista kuin sosialistien ajamat periaatteet. Näiden puolueiden tarkoitusten eroavaisuus tässä suhteessa on ollut siinä, että *todellisuudessa* on sosialistinen puolue aina tarkoittanut suurviljelystä, jolloin myöskin torpparilaitos häviäisi palkkatyöjärjestelmän tieltä. Maalaisliittolaiset ovat myöskin itsetietoisesti pyrkineet torpparilaitoksen hävittämiseen, mutta muuttamalla torpat itsenäiseksi pientiloiksi ja taloiksi. Näiden tarkoitusten ero on suuri. Toi-

saalla pyrkimys tehdä koko maan maanviljelysväestö aina riippuviksi palkkatyöläisiksi, toisaalla pyrkimys luoda itsenäinen talonpoikaisluokka, jonka elämä olisi valtion holhouksesta vapaa, mutta joka voisi ottaa valtion johtoon tarmokkaasti osaa.

Sosialistit ovat laskeneet, että maanviljelys muuttuu pienviljelyksestä suurviljelykseksi samojen luonnonlakien mukaan, jotka ovat kehittäneet käsityön tehdasteollisuudeksi. Ryhtymättä tässä väittelemään miten tulee käymään, voimme kuitenkin mainita, että hyvin monet asianhaarat nyt jo osoittavat, että maanviljelyksen kehitystä ei ainakaan lähiaikoina pitäisi yhteiskunnan etua silmällä pitäen yrittää johtaa siihen. Sitä vastoin vaatii juuri yhteiskunnan etu, että ruumiillista työtä tekevien ihmisten *persoonallisuuden* säilyttäminen ja kehittäminen saavat yhteiskunnan edun kannalta aivan erikoista suojaa ja huolenpitoa. Suurteollisuus ja sen aikaansaannos, tehdä ruumiillisen työntekijöistä koneen osia, on nykyisen porvariyhteiskunnan haaksirikossa osoittautunut ihmiskunnalle onnettomuutta tuottavaksi. Se on synnyttänyt teoriassa sosialismin ja käytännössä bolshevismin. Suurteollisuus ja sen aiheuttama kauppa ovat mobilisoineet ihmiskunnan lakkaamattomaan luokkasotaan. Siten ovat syntyneet työn ja kapitaalın kilpailevat suurvallat, joilla ihmisyden edut ovat muinaisrunoutta, luokkaedut käytännöllisen elämän johtavia periaatteita.

Tästä sotatilasta ovat kansat, ihmiskunta vapautettavat. Maa on tunnustettava uudelleen *kaikkien* ihmisten äidiksi. Mutta samalla on maamon pojat ja tyttäret tuhlaajapoikina palatessaan maamon rinnalle, velvoitettava tunnustamaan suhteensa maamoon elämänsä perusaatteeksi, pyrkimällä vuorovaikutukseen sen kanssa.

Maalaisliittolaisuus pyrkii tähän. Sen vuoksi se asettaa ihmisten uuden suhtautumisen maanviljelyksen taloudellisen, yhteiskunnallisen ja sivistyksellisen elämänkehityksen uudistustehtäväksi. Se ei aja sen, tahi tämän maanomistusmuodon luokkaetuja, vaan maanviljelysseutujen kaikinpuolisen kehityksen etuja. Se ei pue, ainakaan vielä, toimintaansa mihinkään jäykkiin, lopullisiin muotoihin, vaan valmistautuu kehittämään muotoja sisällyksen ja kansakunnan tarpeen mukaan. Siitä seuraa, että maalaisliittolaiset yleensä vaativat: että maa tulee luonnontilasta, huolimattomuuden lepotilasta ja keinottelutilasta *vapautetuksi*. Vapautuksen tarkoituksena on saattaa se tuottamaan nälkäisille leipää, työttömille työtä, julistamaan suurteollisuus- ja kaupunkiorjille siveellistä hermovapautuksen evanke-

liumia. Se tarkoittaa ihmisen johtamista takaisin ajatuksin, kourin ja sieluin maahan. Tämä siksi, että vain tästä johtuvan elämänmuotojen, sisällön ja ajattelun uudistuksen kautta voi siveellisesti uusi ihmistyyppi kehittyä. Kaupunkikulttuuri on katsottava osansa historiassa näytelleeksi. Maaseutukulttuuria on nyt astuttava uutta aikakautta luomaan. Kauppa ja suurteollisuus on alistettava *palvelemaan* yhteiskuntaa sen kulutustarpeiden tyydyttäjänä. Maanviljelyksestä pitää tulla se uusi elämänahjo, jossa uuden ajan ihmisen nero ja toimeliaisuus löytävät luomisen mahdollisuudet hermostoa vahvistavan kehitystilaisuuden, runous, tiede ja taide rajattomat määrät uusia polkuja.

Nämä mahdollisuudet kangastavat maalaisliittolaisesta näkökulmasta katsojan silmään.

3. *Torpparivapautus*

Torppari on »talonpoika», tämän sanan vanhassa historiallisessa merkityksessä. Yhteiskuntaolojen kehityksen vaillinaisuus on kesken­eräisyys on pitänyt hänet vain pitemmälle siinä läänityslaitoksen aikuisessa tilassa, jossa suurin osa Euroopan talonpoikia on aikai­semmin ollut. Venäläiset talopojat ovat olleet maata omistamatto­mia tähän päivään asti. Bolshevismi ei suinkaan ole suunnitellut heidän vapautustaan. Siitäpä onkin seurannut, että Venäjän maa­seuduilla nyt käydään anarkistista taistelua pelloista, kuten koirat taistelevat luupalasta.

Torppariväestön vapauttaminen ja tekeminen itsenäiseksi tilalli­siksi, on kauan aikaa pidetty Suomen yhteiskuntareformeista tär­keimpänä. Tämä asia on nyt lainsäädäntötietä alkuaiteillaan pe­riaatteessa toteutettu, käytäntö seuraa jälessä. Se vaatii maanomista­jilta henkilökohtaista laajanäköisyyttä samaten kuin yhteiskunnalli­sesti oikeata vaistoa.

Käsitämme asian niin, että maalaisliittolaisen periaatteen toteut­tamiseksi avautuvat nyt laajat mahdollisuudet. Voi olla, että moni suur-maanomistaja, tuntee etunsa loukatuksi, kun entisestä torppa­rista pakkolainsäädännön kautta tehdään hänen maalleen itsenäinen tilallinen. Mutta hänen täytyy suhtautua asemaan historiallisen murroskauden ihmisenä, alttiina yhteiskunnalliseen leikkaukseen. Nyt täytyy kuninkaiden ja keisarien luopua kruunuistaan, ei vääryy­den edessä, vaan siksi, että ihmiskunnan kehitys vaatii sitä. Äsken

täytyi tuhansien Suomen parhaitten poikain luopua elämästään, siksi, että isänmaan vapaus vaati sitä. Koko Euroopan omistavain luokkain, Suomi mukaan luettuna, täytyy valmistautua suunnattoman raskaisiin veroihin, voidakseen saada valtioiden raha-asiat taas kuntoon. Omaisuus näin ollen on nyt, enempi kuin usein ennen, uskottua tavaraa, jonka hallintoon yhteiskunta vissillä oikeusmäärällä sekaantuu.

Kun maanviljelijöitä on vaadittu rajahinnoilla luovuttamaan elintarpeita, on se tapahtunut siksi, että hädän hetkellä pitää olla kaikki yhteistä. Joka sen kieltää, erottautuu samalla yhteiskuntasopimuksen suoja oikeudesta.

Kun siis on kysymyksessä tehdä torppareista uusia talonpoikia näyttää pakkotoimenpide monelle aluksi vastenmieliseltä. Mutta ken asiaa joutuu syvemmin harkitsemaan, huomaa pian sen jumallaisen oikeutuksen sekä yhteiskunnalliset edut. Sen kautta talonpoikaisyhteiskunta vahvistuu ja saa kilpailukykyisyyden.

Sen maa-alueiden menetyksen, mikä tästä seuraa niille, joitten mailla on torppareita, tulee nopeasti korvaamaan maanviljelysamatillinen ja teknillinen kehitys. Muuten jo kehitys muitakin teitä ahdistaa suurten viljelemättömäin tai heikosti viljeltyjen maaomaisuuksien jakamiseen useampain viljelijäin käsiin. Laajaperäinen viljely ei kannata ajan pitkään. Suuri osa maamme suurtiloja kulkee tästä syystä jo kädestä käteen. Näiden nopea saattaminen tilattoman maanviljelystyöväestön ja torpparien omiksi on yhteiskunnallinen välttämättömyys. Mitä järjestystä on siinä, että maatilat viljelemättöminä ovat keinotteluvälineitä samalla kun sadatuhannet viljeskykyiset työmiehet näkevät maassa nälkää! Heidät pitää johtaa noiden keinottelutilojen omistajiksi ja pian.

Suomen talo on jaettava perillisten kesken. Yhteiskunta ei pääse muuten kehityksen pohjalle. Euroopassa tapahtuu parhaallaan suuri järjestely. Pienet kansat saavat muodostaa itsenäisiä valtioita hajoavain suurvaltain herpautuessa ja lakatessa palvelemasta kehitystä. Kaikissa maissa täytyy samalla tapahtua sellainen uudistus, että viljeltävä maa joutuu viljelystyökykyisiin käsiin.

Suomessa on laajoja alueita viljelemättömiä, viljelyskelpoisia maita. Maamme tarjoaa näin ollen senkin puolesta sangen laajat mahdollisuudet sille uudelle kehityssuunnalle, joka pyrkii toteuttamaan yhteiskunnan uudistuksen koko maaseutu-elämän uudisviljelyksen pohjalla.

4. Keskuksiin kootut ihmisjoukot takaisin maaseudulle

Suurteollisuuden luoma orjuus on tosiasia, eikä siitä päästä vapautteen millään työpäiväjärjestelyllä eikä työväen suojelulainsäädännöllä niin kauan kuin tehtaitten sijoituskysymys ja siitä johtuva asutuskysymys ovat ratkaisematta. Tästä persoonallisuutta hävittävästä orjuudesta vapautuu työväki vasta sen kautta, että se vapautetaan elämästä nykyistä tehdasseutujen ja kaupunkien sullottua elämää. Tämä vapautus käy mahdolliseksi ainoastaan sen kautta, että teollisuuslaitokset sijoitetaan maanviljelyselämän yhteyteen siten, että teollisuustyöväki voi osan ajastaan käyttää maanviljelykseen. Näin jokaisen teollisuustyömiehen tulee saada sen verran omaa viljelysmaata, minkä hän teollisuustyönsä yhteydessä voi viljellä.

Pienviljelystekniikan ja viljelyksen erikoistumisen kehityksen kautta voi lähitulevaisuudessa verrattain pieneltä alalta saada taloudelliseksi tulokseksi perheen ruokatarpeet.

Paitsi maanviljelyksen tuotannollista puolta, tulisi tämän järjestelmän kautta teollisuustyöväen suhde yhteiskuntaan perinpohjiin muuttumaan. Kun heidän suhteensa teollisuuslaitoksiin lainsäädännön ja ammatillisen järjestötoiminnan kautta vakiinnutettaisiin, ei enää jäisi asiallisia syitä m.m. lakkotaisteluiden kautta työväen joutua mierontielle, taikka teollisuuslaitosten työseisauksiin ja lakko-rettelöihin. Teollisuustyöväen kiertolaisuus lakkaisi suunnattomaksi eduksi työväelle itselleen ja teollisuudelle. Heidän kiinteä asutuksensa tekisi heistä vakavaa yhteiskunnallista ainesta, joka ei suinkaan olisi valmis jokaisessa tilanteessa lakkotaisteluita ja kumousta suunnittelemaan. Hyöty teollisuuslaitoksilla tällaisesta työväen tilan vakiinnuttamisesta olisi niin ilmeinen, että sen todistamiseksi ei sanoja tarvitse tuhlata.

Tällaisen, vakinaisesti maahan kiinnitetyn teollisuustyöväen ja varsinaisen maanviljelysväen väliset luokkarajat häviäisivät nopeasti käytännöstä. Yhteiskunnallinen järjestys sopisi kumpasillekin sama. Keskinäinen yhteisymmärrys olisi luonnollinen.

Sitä siveellisesti uudistavaa, persoonallisesti vapauttavaa merkitystä, mikä tällä teollisuustyöväen maahan kiinnittämisellä olisi samalla kuin heidät vapautettaisiin tehdaskoneiston liiallisesta hermoja kuluttavasta vaikutuksesta, ei ole tilaisuutta tässä yhteydessä laajemmin kuvata. Lausumme vain sen käsityksen, että koko nykyinen maailman yhteentörmäys on suurimmaksi osaksi aiheutunut niistä taloudellis-yhteiskunnallisista ja siveellisistä ristiriidoista, joi-

ta ihmisten liiallinen kertyminen tehtäisiin ja suurkaupunkeihin on synnyttänyt. Tämä ilmiö ei ole aiheutunut ihmisen kehitystarpeesta, vaan porvarillisen ansaitsemishalun itsetiedottomasta pakkovallasta, jonka alaisena kehitys on toiminut. Huippukohta on nyt saavutettu. Takaisin palaaminen on toteutettava. Ihmisyyden kehitystarve ja sen edellytykset on pantava kaiken yhteiskunnallisen ja valtiollisen uudistuksen pohjaksi.

Ja silloin on välttämättömyys hajoittaa suurkeskuksiin kootut ihmisjoukot kautta laajojen maaseutujen, viljelemään ja varjelemaan sitä, sekä tekemään maa itselleen alamaiseksi.

5. Maaseudun sivistysolojen uudistus

Maamme väestön suuri enemmistö asuu maaseuduilla ja huimaavan suuri enemmistö tästä väestöstä on työväkeä, varsinkin Etelä-Suomessa, jossa tilat ovat vielä suuria ja jakamattomia.

Tällaisessa asiaintilassa on ensinnäkin selvää, että maan väestön enemmistön elinehdot täytyy saada kehitetyiksi sellaisiksi, että he tuntevat itsellään olevan vakavia syitä suojata tätä suomalaista yhteiskuntaa ja puolustaa Suomen valtiollista vapautta. Siihen ei päästä poliisitoimin, vaan siihen vaaditaan sellaisia yhteiskunnallisia ja taloudellisia uudistuksia, jotka kouraantuntuvalla tavalla osoittavat, että tilanne heidän edukseen muuttuu.

Tällöin on omakotijärjestelmän toteuttaminen ja asunto-olojen uudistaminen äärimpään mahdolliseen mittaan otettava ensimmäisten ajettavien asiain joukkoon.

Sen lisäksi tulee työväen suojelus-, sekä vakuutuslainsäädännön toteuttaminen. Sairaudet, tapaturmat, vanhuus on yhteiskunnan turvattava. Ei kukaan saa joutua enää puutteeseen näiden tilanteiden sattuessa. Turvan takaaminen tulee ajanoloon paljon helpommaksikin yhteiskunnalle, kuin se, että työväen piireissä vallitsee lakkaamaton, kalvava osattomuuden ja tyytymättömyyden tunne.

Mutta maaseutu-elämän menestyminen ei riipu yksistään näistä syistä. On olemassa lukemattomia suuria ja pieniä asioita, joitten puutteessa elämä käy ikäväksi ja kolkoksi, eikä viihtymystä saavuteta, vaikkakin taloudellinen tila olisi tyydyttävä. Nämä yhdessä muodostavat ne elämän tekijät, joista viihtymys ja tyytyväisyys riippuvat.

Tässä suhteessa on maaseudun sivistyselämä kokonaisuudessaan

päätelijänä. Ken ottaa tähän kuuluvia seikkoja tarkastaakseen, huomaa helposti, että maaseudun sivistysolot, mikäli ne tarkoittavat ihmisten viihtymyksen ja hyvän mielialan aiheuttamista, ovat aivan satunnaisuuden varassa. Kun päässä teoreettisen elämän alkeisopetuksen antamisen luonne, ei yleensä maaseudulla ole mitään valtion tai kuntain toimesta järjestettyä sivistystoimintaa vähäpätöisistä ammattiopetuspuuhista puhumatta valistustyötä. Suurin osa vapaata tapahtuu nuoriso- tahi raittiusseurojen kautta. Jos nekin sammuisivat, olisi maaseutu kemiallisesti vapaa valistustoiminnasta ja saisi edelleen elää vain niissä ikävöivissä mielikuvituksissa, joita sanomalehtien lukeminen synnyttää.

Mitäkö me sitten kaipaamme? Ensinnäkin talous- ja ammattikouluja miehille ja naisille joka kuntaan. Edelleen nuoriso-opetusta jatko- ja kansalais-opintokurssien muodossa järjestettyinä niin, että osanotto kävisi laatuun iltasin ja opetus olisi maksuton. Yleisillä tai kuntain varoilla ylläpidettäviä ajanmukaisia kirjastoita hyvine hoitojärjestelmineen. Tieteellisiä, taloudellisia ja taiteellisia luentoja. Nuoriso-seuratyön sellaista taloudellisia tukemista, että sen ei tarvitsi muodostua rahankiskomis-yrityksiksi ympäri vuotta. Me tahtoisimme urheilukenttiä, voimistelusalaja, lukusalaja, erikoisine harjoitushuoneistoineen j.n.e. Kaiken tämän lisäksi kotien uudistusta niin, että niihin asettuisi asumaan edistysmielinen, ihmisystävällinen, Jumalaa ja lähimmäistä rakastava henki. Että kodit muodostuisivat uuden yhteiskunnallisen kasvatuksen kehdoiksi, joissa yhteiskunnallinen aavistelu jo saisi kullanhohteiset näköprismsansa, jotka sitten johtaisivat siihen veljeytymistyöhön, jota kohti itsetietoisesti pyrimme.

Tämä kaikki ja monta muuta lisäksi, edellyttää suurta ihmishengen heräämistä. Mutta se on tarkoituskin. Heräävän maalaishengen tulee luoda elämä uudestaan. Kaupunkihenki on nyt aikansa elänyt. Se ei voi luoda mitään uutta. Se kuihtuu materialismin lankeemuksen kera. Maaseudun on otettava nyt lippu. Sen on kutsuttava avukseen työväki, maamies, tietäjät ja taitajat. Heidän pitää tulla maaseudulle oppimaan ja heräämään, saamaan vaikutteita itse elämästä. Sitten uutta luomaan!

Kaikki tällainen toiminta vaatii valtion johtavaa ja tukeavaa kättä. Maalaisliittolaisten asiana on etsiä tätä tukea samalla kuin he henkilökohtaisesti tekevät työtä näiden tarkoituksien saavuttamiseksi.

6. Maalaisliittolaisuuden ja sosialidemokratian kilpailu

Ilmeisesti tulevat maaseudulla lähivuosina suurimerkityksellisimmän yhteiskuntakamppailun keskenään suorittamaan maalaisliittolaiset ja sosialistit.

Mitä mahdollisuuksia maalaisliittolaisilla on käydessään tähän taisteluun? Saadaksemme tästä jonkullaisen käsityksen täytyy ensin nä tarkastaa mitä edellytyksiä kumpasillakin on voimainmittelyihin.

Sosialismin voimana tulee edelleen olemaan laajalle levinnyt tyytymättömyys. Punaisen kapinan jälkeen on sosialistisen työväestön keskuudessa jäänyt sängen voimakkaana elämään kostoajatus, jolla eräissä piireissä on voimakas luontainen perustansa. Yhteiskunnallinen sivistys, mikäli se vaikuttaa kykyyn arvioida vaatimusten oikeutuksia ja uudistumahdollisuuksia, on sosialidemokraattisesti kasvatetuissa piireissä sängen alhainen. Tätä sivistyksen puutetta saa edelleen korvata usko, jolla tyytymättömyyden ja kostonhimon yhteydessä on suuri vaikutusvalta. Kuluneen kesän oikeistolainen taantumusvirtaus on mahtavasti kiihottanut tätä uskoa. Sen sijaan, että se keväällä oli lamassa, nostaa se jo taantumuksen jäleltä mahtavasti päätänsä. Olemme sitä mieltä, että sosialidemokratia on käytännössä muodostuva lopultakin bolshevismiksi, huolimatta muuttamain oikeistososialistien heikosta vastarinnasta.

Tästä syystä tulee agitatorisella sosialismilla olemaan hyvin vaikutusvaltainen asema. Se loihii ajan tullen pian toimeen uudet puoluejärjestöt. Niiden avulla he varmaan tulevat asettamaan kaikki kapinarikkojat marttyyri-asemaan ja esittämään kapinan kukituksen köyhälistöä vastaan tähdätyksi teoksi.

Edelleen on luultavaa, että maassa tulee vuosikausia kestävämmän hyvinkin huonoja aikoja. Työväki on työnpuutteessa ollessaan aina vaikeassa taloudellisessa asemassa ja silloin helposti taivutettavissa sosialidemokratian äärimmäisyyksiä suosimaan.

Edelleen tuntuu taantumus kaikista merkeistä päättäen asettuvan vahvasti satulaan. Oikeiston voimakaspiirteinen ryhmittyminen merkitsee samalla sen taisteluun varustautumista. Kokemukset jännös-eduskunnan aikaisesta oikeistopolitiikasta osoittavat, että sillä taholla nyt, varmemmin kuin kenties vuosikymmeneen edellisaijana, ajatellaan sosialismin vastustamista jarruttamalla edistystä.

Tämä kaikki ennustaa suurten yhteiskunnallisten valtataisteluiden aikaa. Se merkitsee samalla entistä jyrkempää luokkaryhmitystä

käytännössä, samalla, kun se merkitsee yhteiskunnallista levottomuutta ja olojen epävakaisuutta.

Maalaisliitto on tähän saakka esiintynyt puolueena, joka on kaikessa rakentanut rohkean yhteiskuntakehityksen pohjalle, jonka päämääränä olisi maaseudun parannettu hyvinvointi, syvien rivien, ruumiillisen työntekijäin yhteiskunnallinen nousu, taloudellinen kehitys ja sivityksen tekeminen tasaisesti kaikkien luokkien omaksi. Maalaisliitto on edelleen johdonmukaisesti ajanut Suomen riippumattomuuden ja tasavaltaisen hallitusmuodon asiaa.

Tietävätkö nämä edellisajan suuntamerkit mitään tulevaisuuden kamppailuihin nähden?

Kyllä, mikäli maalaisliittolaiset jaksavat kehittää suunnitelmiaan nyt toteuttamalla niitä.

Tässä suhteessa on maalaisliittolaisen ajatustavan tunkeutumisella kaikkiin tämän liikkeen kannattajiin tärkeä merkitys siksi, että opitaan käsittämään, että politiikka, joka perustuu tilapää-voittojen toiveisiin ja siis satunnaisiin syihin, pettää aina myöhemmin. Niin kauan kuin maalaisliitto on ollut pienenä, vähemmän vaikuttavana puolueena, on sen jäsenistö myöskin sikäli seuloutunut, että sen keskuuteen ei ole ilmestynyt huomattavammin vaikuttavia riitaisuuden syitä aatteiden toteuttamisestakaan. Mutta joukkojen kasvassa tällainen tila muuttuu. Ja siltä varalta on edessä oleviin kamppailuihin varustauduttava *sisällisen voiman* tarkoituksellisen kasvatuksen kautta.

Tämän voiman kokoomisen edellytyksinä maalaisliitolla on m.m.

Talonpoikais- ja pienviljelijäväestön lunnollinen yhteenkuuluvaisuus, joka kehittyy sikäli, mikäli maalaisvalistus kasvaa luoden omia olojaan vastaavat sivistys-, talous- ja yhteiskuntamuotonsa.

Torppariväestön liittyminen yhteis- ja omaetusteillä maalaisliittoon sitä mukaa kuin heidän vapaaksitekemisensä toteutuu ja maalaisliittolainen elämäkäsitys tulee heidän omakseen, on luonnollisen kehityksen välttämätön seuraus.

Maatyöväestön ja tilattomanväestön edut ovat välittömässä yhteydessä maanviljelystuotannon etujen kanssa, jos tuotannon harjoittajat sen ymmärtävät. Kapitalistinen suurteollisuus on työväestöön suhtautuessaan käyttänyt kahta vastakkaista keinoa. Toiset suurtehtaat ovat aina pitäneet huonoa huolta työväestään, heidän asunnoistaan, viihtymyksestään, palkastaan. Ne ovat olleet kumouksellisen sosialismin tärkeimmät kasvatuslaitokset. Toisissa on pidetty työmiehistä huolta, heidän asunnoistaan, viihtymyksestään, lapsistaan.

Ja sellaisissa on työväestön kulttuuri noussut kehittymällä. Työväestä on tehty kansalaisia, joilla on syytä tukea yhteiskuntaa. Maanviljelysaloista meidän maassamme on viime talven kapinasyiden tutkimus punaisessa ja valkoisessa Suomessa todistanut samat ilmiöt.

Nämä tosiasiat silmäin edessä tulemme siihen, että *maalaisliittolaisuus velvoittaa* isäntäväkeä jokaisen ammatin alalla siihen, että kaikki orjuusajan jätteet työväen elämästä poistetaan työnantajan henkilökohtaisten toimenpiteitten kautta. Jos se tehdään, voi jo ennakolta mennä takaamaan, että tällä pohjalla liikkuva poliittinenkin työ tulee saavuttamaan kansan tunnustuksen niin, että sosialidemokraatin voidaan todeta löytäneen vastustajansa, jonka edessä luokkataistelun tunnuksen on pakko vaieta.

Mutta tämä tietää samalla myöskin sosiaalivakuuksien laajassa mitassa toteutumista, kasvatuksen uudistusta ja sivistyksen tekemistä tasa-arvoisesti kaikkien luokkien omaksi ja sen avulla maaseudun hyvinvoinnin ja viihtymyksen lisäämistä.

Tähän kaikkeen pääasiassa sisältyy maalaisliittolaisen käsitystavan mukaan se kansallinen kokoomus, jonka ympärille suomalaiset kansalliset voimat *voidaan* koota. Näihin myöskin suomalaisen kansallisuuden toteutumismahdollisuudet.

Menestyksen ehtona on siis se, voiko maalaisliittoliike luoda selaista *tyytyväisyyttä* kansamme elämään, että se kykenee voimallaan tukahuttamaan sen *tyytymättömyyden* vuon, josta sosialismi imee voimansa. Ihmisissä on olemassa luontainen rauhankaipuu. Jos maalaisliittoliike voi suunnitella tyytyväisyyden mahdollisuudet yhteiskuntaamme varten, luontaisesta *rauhankaipuusta* se saa varmasti voimakkaan liittolaisen, jolla on omat mahtikeinonsa kukistaa kostohimo ja sen liittolaisvoimat.

Mutta toteutuminen vaatii inhimillistä ja yhteiskunnallista uudesta synnyttämistä. Vain sen avulla voidaan tasa-arvo toteuttaa, luokkataistelu lakkauttaa ja uusi Suomi luoda sellaiseksi, jossa suomalainen kansallisuus toteuttaa itsensä.

7. *Kansanvallan menestyksen ehtoja.*

On luonnollista, että yhteiskunta, joka tositeossa valmistuu nostamaan työväen luokkaa vaikuttavaan asemaan, asettaa sille myöskin velvollisuuksia. Nämä velvollisuudet vaaditaan korvauksena niistä eduista, jotka uusi yhteiskunta heille valmistaa. Korvaukset eivät

suinkaan ole mikään maksu niille luokille jotka ennen pitivät valtaa käsissään, vaan ne ovat takauksena sen yhteiskuntajärjestyksen menestyksestä ja kannattavuudesta, joka näin luodaan. Siis vaikutena siitä, että tämä kansanvallalle perustuva, sen nojaan rakennettu yhteiskuntajärjestys pysyy pystössä ja takaa sen kehityksen menestyksen, jota näillä uudistustoimenpiteillä tarkoitetaan.

Tämän vaatimuksen perustus on ikivanha. Sitä edellyttää luonnonlaki. Ja milloin siitä luovutaan, merkitsee se yhteiskunnallista onnettomuutta. Jos yläluokat ovat milloin alkaneet käyttää valtaansa siten hutiloimalla, etteivät ole enää täyttäneet niitä velvollisuuksia, joita hallitseva asemansa heille asetti, siitä on heti seurannut vallan laskukausi ja lopulta sen menetyks. Katsokaa miten vallankumoukset ovat syntyneet, niin valtiolliset, taloudelliset kuin kirkollisetkin! Aina on vallanpitäjän velvollisuuksiensa laimiinlyönti ja valtansa väärinkäyttö olleet näiden kumousten varsinaisina aiheuttajina. Ja jos kansanvalta ajotatn hetkisenkin säilyväksi, täytyy sen perustaa, ei luokkavaltaan, joka ei tunne velvollisuuksiaan, vaan *velvollisuudentuntoon*, joka kohottaa nousevat luokat yhteiskunnan siveellisesti voimakkaimmaksi vallaksi.

Meidän sosialidemokratiamme oli viime vuosikymmenen kasvatusaikanaan jättänyt joukkojen siveellisen kasvatuksen kokonaan järjestelmästä syrjään. Se teroitti luokkatunnon heräämisen tarkoituksessa vain oikeuksia ja elämännautintoja. Siten syntyi kansanmielessä sosialismistakin kokonaan väärä kuva. Se muuttui itsekääksi vallankaappausunelmaksi, jota toteuttamaan ei vaadittu muuta kuin luokkatietoisuutta. Ja kun kasvatusta oli tällaista seurasi hedelmä sen mukaan. Patterityöläiset ja huligaanit ottivat ratkaisun hetkellä komennon, johtajat taipuivat langenneina orjina mukaan ja joukot seurasivat jälestä. Siten syntyi vallankumousyritys, jonka mielettömyys varmaan käy tulevien vuosien kuluessa vielä nykyistäänkin selvemmäksi.

Mutta jo sitä ennen, heti Venäjän vallankumouksen päätyttyä, alkoi sosialidemokratia siveellisesti horjua. Se lankesi hallituksessa, eduskunnassa ja järjestöissä eri seuduilla maata tekoihin, jotka veivät nopeasti tältä liikkeeltä sen luottamuksen, jota porvaritkin osoittivat sille, asettuessaan vähemmistönä hallitukseen ja tuetessaan tämän hallituksen asemaa oman eduskuntaryhmänsä epälojalisuutta vastaan.

Kansallisonnettomuus ja sosialidemokratian vararikko kapinassa oli kauhea. Mutta pelottavimmalta tulevaisuuteen nähden näyttää

se, että nykyinenkään, oikeistososialistinen johto Helsingissä ei näy rohkenevan miehistellä niin, että se lehdessään katsoisi siveelliseksi velvollisuudekseen tehdä rehellisen synnintunnustuksen ja käydä parannuksen tielle. Jos työväen asia ja sosialidemokratian nimissä vielä ajettava kansanvallan asia joutuvat edelleen sellaisen johdon ja sellaisten periaatteiden varaan, johon merkit viittaavat, varmaa on, että se lykkää kansan syvien rivien, nimenomaan työväen asiain korjaamisen tässä maassa arvaamattomaan tulevaisuuteen.

Tässä maassa on horjuva harvainvalta saanut lujaa maata jalkainsa alle sen johdosta, että sosialidemokraattinen työväenliike on muuttunut bolshevistikseksi kapinaliikkeeksi, joka yhä uhkaa yhteiskuntaamme. Tämä taantumus saa lisää kannattajia jokaisen uuden »kapinan uudistajan» uhkapuheista, vaikkakin niillä olisi puoli-leikillinen tarkoitus.

Niiden siis, jotka todella aikovat elää ja tehdä työtä työväen asian ja rehellisen kansanvallan toteuttamiseksi, on viipymättä käännettävä selkensä niille, jotka edelleen pyrkivät työväessä kasvattamaan kapinahenkeä ja selittämään bolshevistisia, väkivaltaan turvaavia vaatimuksia köyhälistön oikeutetun katkeruuden hedelmiksi.

Uusi yhteiskunta, uusi Suomi vaatii niiltä luokilta, jotka aikovat sen vallanpitäjiksi valmistua eräitä ehtoja, joiden suhteen ei kehityksen luonnonlait salli mitään lievennystä.

Mainitkaamme niistä muutamia.

Lojaalisuus valtiota, yhteiskuntaa ja kansakuntaa, isänmaata kohtaan, jokainen itsekäs, omaan etuun, taikka luokkaetuuksiin perustuva teko, joka vahingoittaa valtiota, yhteiskuntaa tai kansakuntaa on *rikos*, joka tulee rangaistuksi vallan menetyksellä.

Työtarmo on jokaisen kansakunnan, kansaluokan ja yksityisen menestyksen ehdoton ehto. Laiskat, veltot ja tyhjäntoimittajat saattavat menestyä vain loisolijoina jonkun valtuutetun vanavesissä. Mutta milloin valtaa pitävä, tai valtaan pyrkivä yksityinen ihminen, yhteiskuntaluokka tai kokonaisen valtion kansa veltostuu ja laiskistuu, silloin alkaa se laskeutua historiansa huipulta ja kaivaa omaa hautaansa.

Siveys kaikissa muodoissaan on aina ollut ja tulee aina olemaan ihmisaavutusten kruunu. Hävittä sivistykseltä yksikin siveyden momentti — se alkaa heti rappeutua. Tuo esiin kansaluokka tai kansakunta, joka on hylännyt jonkunkin siveyden käskyistä, ja jokainen elämää kokenut tutkija voi osoittaa sinulle juuri siinä olevan sen perussyyn joka valmisti tuon luokan tai sen kansakunnan häviötä.

Syvät rivit muodostavat nyt Suomen kansan valta-aineksen. Jos ne käyttävät valtaansa vain samoin, kuin yläluokat ovat sitä ennen usein käyttäneet, noustakseen luokkina omia etujaan valvomaan, Suomen itsenäisyysunelma tulee käymään lyhyeksi ja kansanvalta saa valmistua astumaan uusiin kahleisiin. Mutta jos kansalaiset tajuavat, että heidän siveellinen voimansa vaatii tällä suurella hetkellä terästämistä ja käyvät siinä mielessä miehissä itsekasvatustyöhön, Suomea odottaa heidän valtakautenaan hedelmällinen työn, varallisuuden karttumisen, hyvinvoinnin ja yleisen viihtymisen hyvä aika-kausi.

Ja Suomen kansa, jonka historiallista etsinkohetkeä kohtasi onnettomuus, on kohottava kansanvallan kunniaan ja säilyttävä nimensä niiden kansojen joukossa, joilla on historiaa varten esitettävänä sellaisia uusia tekoja, joiden perustuksena eivät ole tilapäiset erehdykset, vaan ihmiskunnan historian johtavat aatteet.

II Maaseutuyhteiskunnasta teollisuusvaltioksi

1. MAALAISLIITON VALTAKAUSI

1.1. *Maalaisliiton toimintalinjoja*

Maalaisliiton toiminnan alkuvuodet olivat ennen muuta puolueen taloudellisten ja muiden uudistusvaatimusten tunnetuksi tekemistä. Puolueella ei ollut tarpeeksi poliittista voimaa niiden läpiajamiseen ennen kuin käännytässä 1920-luvulle. Maalaisliiton toiminnan ensimmäiseksi todella merkittäväksi teoksi muodostui voitto hallitusmuototaistelussa. Kun vasemmisto oli lähes tyystin suljettu kansalaissondan vuoksi pois eduskunnan työstä, oli maalaisliitto ainoa puolue, joka eduskunnassa johdonmukaisesti ja voimakkaasti vastusti oikeiston pyrkimyksiä maamme muodostamiseksi kuningaskunnaksi. Maalaisliiton vastustuksesta huolimatta oikeisto päätti tuossa tynkäeduskunnassa hallitusmuodosta haluamallaan tavalla. Valtiollista järjestelmäämme koskenut kiista muodostui vuoden 1919 eduskuntavaalien keskeiseksi kysymykseksi, ja maalaisliitto sai ilmeisesti juuri tästä syystä tuolloin vyörynomaisen vaalivoiton. Uudessa eduskunnassa säädettiin sitten maalaisliiton johdolla nykyinen hallitusmuotomme. Suomesta tuli tasavalta. Taloudellisista maalaisliiton uudistusvaatimuksista keskeisimmät liittyivät maanomistusolojen järjestämiseen. Puolueen periaatteen mukaisesti oli vuokraviljelijälle annettava mahdollisuus hankkia tila omakseen, minkä lisäksi jokaisen piti saada maata viljelläkseen, joka sitä tahtoi. Torppareiden ja muiden

vuokraviljelijöiden osalta asia ratkaistiin jo vuonna 1918. Yleinen asuttamislaki sen sijaan säädettiin vasta vuoden 1922 valtiopäivillä. Maalaisliitto muodosti mainittuna vuonna Kyösti Kallion johtaman vähemmistöhallituksen, joka ensi töikseen antoi tätä tarkoittavan lakiesityksen eduskunnalle. Lex Kallioksi ristitty laki samoin kuin myös vuoden 1918 laki torppareiden vapauttamisesta oli radikaali leikkaus yhteiskuntamme kipeimpien ongelmien ratkaisemiseksi maalaisliiton periaatteiden mukaisesti. Näiden lakien toteuttaminen lujitti yhteiskuntamme kansallista perustaa, talonpoikaista maanomistusjärjestelmää.

Kansalaissodan jälkeen erääksi vaikeimmista poliittisista kysymyksistä muodostui suhtautuminen sodan perusteella tuomittujen punaisten armahtamiseen, mitä vasemmisto vaati. Periaatteittensa mukaisesti maalaisliitto hyväksyi armahdukset ennen muuta rakentaakseen kansalaissopua syviä ristiriitoja nostattaneen veljessodan jälkeen. Vuoden 1918 tapahtumien jälkeen oli luonnollista, että äärimmäisen vasemmiston toimintaan suhtauduttiin muissa puolueissa epäluuloisesti ja tartuttiin voimakkaasti kaikkiin ilmiöihin, jotka antoivat aiheita epäillä sen pyrkivän valtiosääntömme vastaisiin tekoihin. Maalaisliitonkin johto oli tässä suhteessa tiukka otteissaan. Kolmekymmenluvulla maalaisliitto joutui yhtä tiukasti vastustamaan oikeistoradikaalia Lapuan liikettä, joka syyllistyi laittomuuksiin ja jonka tarkoituksena oli valtiosääntömme väkivaltainen muuttaminen. Äärimmäisen oikeiston ja äärimmäisen vasemmiston toimintaa ei pidä nähdä erillisinä ilmiöinä, vaan ne liittyivät elimellisesti yhteen. Jos suhtautuminen ääri vasemmistoon olisi ollut sallivampaa, olisivat oikeistolaiset ilmiöt ilmeisesti vastaavasti voimistuneet, mikä olisi ennakoanut uutta yhteentörmäystä.

Viimeiset lähes kolme vuosikymmentä ovat tarjonneet kokonaan toiset kansalliset ongelmanasettelut kuin ennen sotia eletyt vuodet. Nyt on ollut etutilalla ulkopoliittikka. Sotien jälkeen Suomi valitsi J. K. Paasikiven viitoittaman uuden ulkopoliittisen suhtautumistavan ennen muuta itäiseen naapuriimme Neuvostoliittoon. Mutta kansamme ei tullut Paasikiven linjalle halukkaasti, vaan suuri osa vikuroi vastaan. Itsestään selvää tietysti oli, että kommunistit asettuivat tukemaan Paasikiven politiikkaa, ydinkysymys kun oli uusi suhtautumistapa Neuvostoliittoon. Muista puolueista vain maalaisliitto asettui selvästi sitä kannattamaan. Omasta puolueestaan kokoomuksesta Paasikivi ei saanut tukea ja sosialidemokraatit osoittautuivat käsityksessään horjuviksi. Maalaisliitossakin oli toki Paasikiven linjan vastustajia, ja kysymyksestä käytiin ankaraakin taistelua, mutta lopputulos oli selvä kannanotto uuden suunnan puolesta. Maalaisliiton piirissä ulkopoliittista taistelua johti tohtori Urho Kekkonen, josta tuli Paasikiven linjan vakiinnuttaja myös koko kansan keskuudessa. Nykyään ajattelu on suuresti selkiintynyt ja Paasikiven—Kekkosen linjalla on kansan keskuudessa laaja kannatus. Tietysti Paasikiven—Kekkosen linjalla on nyt monenlaista taivaltajaa, mutta pääasiasta, idänsuhteista, ollaan laajalti yhtä mieltä. Muilta osin sodanjälkeinen ulkopoliittikkamme onkin ollut presidentti Kekkosen luomaa. Hän on toteuttanut ulkopoliittikkassaan tietysti myös omaa maailmankatsomustaan. Tästä syystä ne virallisen ulkopoliittikkamme tukijat, joiden aatteelliset lähtökohdat ovat toiset, eivät ole ainakaan kaikissa yksityiskohdissa sen vilpittömiä kannattajia.

Maalaisliiton politiikan edellä kerrotut vaiheet ovat melko hyvin kansan tietoisuudessa, kun sen sijaan puolueen ta-

louspoliittisesta ajattelutavasta ollaan huonosti perillä. Nyt kun valtiollinen järjestelmämme on vakiintunut ja kun ulkopolitiikka ei ole enää — ainakaan tällä erää — aikaisempaan tapaan poliittisen kiistelyn kohde, on puolueiden talouspolitiikan poliittinenkin merkitys voimakkaasti korostunut. Edellisessä osassa esitellyistä maalaisliiton talouspolitiikan perusteista ovat nykytilanteen valossa aikaisempaa oleellisempia *maatalouden keskeisyyden korostaminen ja pyrki-
mys mahdollisimman suureen kansalliseen omavaraisuuteen.* Maalaisliitto on nähnyt peruselinkeinot, maa- ja metsätalouden koko yhteiskunnan perustana, sillä ne tuottavat kaiken mitä ihmiset välttämättä tarvitsevat. Toisaalta maaseutuyhteisöt ovat puolueen käsityksen mukaan tarjonneet ihmiselle ihanteellisen elinympäristön. Näistä syistä maalaisliitto on katsonut, että kaikki ne ihmiset, joille ei löydy yhteiskunnan ja heidän itsensä kannalta hyödyllisempää työtä muista elinkeinoista, on pysytettävä maataloudessa. Ei turpeeseen sitoen, vaan tarjoamalla maataloudessa heille sellainen toimeentulo ja muut elämisen edellytykset, että maatalousammati on vertailukelpoinen muiden elinkeinojen kanssa. Sitä mukaa kun maa teollistuu ja teollisuus tarvitsee lisää työvoimaa, luovuttaa maa- ja metsätalous piiristään tarvittavan määrän ihmisiä. Omavaraisuusajattelu puolestaan perustuu talonpoikaiseen järkeen, jota kokemukset talonpidosta ovat viisastuttaneet. Velkainen ja ulkopuolisista tekijöistä voimakkaasti riippuvainen talo antaa epävarmemman toimeentulon kuin omavarainen, omillaan toimeen tuleva tila. Kansallisissa puitteissa omavaraisuudella on samat myönteiset vaikutukset. Erityisen voimakkaasti maalaisliitto on korostanut omavaraisuuden tarpeellisuutta elintärkeiden hyödykkeiden, kuten ravinnon osalta. Edellisten kanssa yhtä tärkeitä

talouspolitiikan keskustalaisia periaatteita ovat edelleen pienviljelmien ja pienyritysten aseman turvaaminen sekä osuustoiminnan laajamittainen hyväksikäyttö. Maalaisliiton perinteinen suurteollisuuden vastainen asenne on johtanut siihen, että puolue on hyväksynyt varsin laajan valtion yritystoiminnan nimenomaan suurteollisuuden toimialoilla.

Maalaisliiton arvostelijat ovat usein leimanneet politiikkamme ahtaaksi eturyhmäpolitiikaksi, jota yritetään verhota aatteellisuudella. Tavanomaisiin väitteisiin on myös kuulunut, että maalaisliitto vastustaa kehitystä, koska se vastustaa teollistumista. Kaikki nämä väitteet ovat päinvastaisia totuuden kanssa. Maalaisliiton talouspolitiikkaa ovat hallinneet puolueen aatteelliset lähtökohdat ja puolue on ollut teollistamispolitiikan käynnistäjien kärkijoukkoa. Tietysti maalaisliitossa, kuten muissakin puolueissa on aina ollut erilaisia suhtautumistapoja, eikä puolueiden toiminta muodosta mitään täysin selkeää ja johdonmukaista linjaa. Maalaisliiton ongelmana on usein ollut vanhoillisuus moraalikysymysten ohella myös talous- ja sosiaalipolitiikassa. Toisaalta maatalouspolitiikassa on ollut ajoittain aatteetonta tuottajahenkisyyttä.

1.2. *Kekkonen suunnitelma*

Vuonna 1952 ilmestyi laajaa huomiota herättänyt kirja »Onko maallamme malttia vaurastua», jonka kirjoittaja oli Urho Kekkonen. Tässä kirjassa hän esitti laajan suunnitelman Pohjois-Suomen teollistamiseksi. Kekkonen kirjoittaa kansantajuisesti ja juurevasti, talonpoikaista järkeä käyttäen maamme talouspolitiikan keskeisistä ongelmista. Se ei ole käsitteillä keikarointia, kuten viimeaikoina on tullut tavaksi talouspolitiikasta kirjoittaa, vaan pyrkimyksenä on päinvas-

toin ollut saada kirjan sanoma jokaisen lukijan ymmärrettäväksi.

Teoksen lähtökohtana on toteamus, että Suomessa on teollisuuteen investoitu vuosittain huomattavasti pienempi osa kokonaisinvestoinneista kuin muissa maissa. Toinen keskeinen havainto on, että ei-teollisten investointien osuus kansantalouden kokonaisinvestoinneista on pienentynyt so-
taa edeltäneeseen aikaan verrattuna. Myös valtion omistamiin yrityksiin valtion sijoittamia pääomamääriä Kekkonen pitää vaatimattomina. Kansantaloudessa tarvittavien investointien määrää kirjoittaja tarkastelee vuonna 1951 valmistuneen Teollistamiskomitean mietinnön pohjalta. Lisäksi hän selvittelee maatalouden investointitarvetta.

Maatalouden investointitarpeita tutkiessaan Kekkonen ottaa kantaa myös maatalouden asemaan kansantaloudessa. »Maatalouden rationalisoitumisen tarpeellisuutta kuvaavat seuraavat luvut. V. 1950 laskettiin teollisuuden nettotuotoksi tulevan jokaista teollisuuden palveluksessa olevaa henkilöä kohti 354 000 mk vuodessa. Jokaista maatalouden palveluksessa olevaa henkilöä kohti koitui maatalouden nettotuotosta vain 185 000 mk, kun huomioon ei oteta metsätalouden, metsästyksen eikä kalastuksen maatalousväelle antamaa tuloa. Näiden lukujen perusteella siis voisi tehdä — kuten eräillä tahoilla on tehtykin — sen johtopäätöksen, että maatalous meillä on talouselämän kivireki ja että väestön kiinnittäminen maatalouteen on lopetettava, kun maatalouden nettotuotto päätä kohti on vain hieman yli puolet siitä mikä on vastaavasti teollisuuden nettotuotto. Tähän on sanottava, että pakolla läpiviety rakenteenmuutos, jonka avulla väestö estettäisiin sijoittumasta maatalouteen siinä kuvitelmassa, että se sitten joutuisi hankkimaan itselleen työmahdollisuudet

teollisuuden piiristä, ollakseen kansantaloudelle tuottoisa markoissa laskien, olisi suuri onnettomuus. On selvää, että teollisuuden laajeneminen sellaisenaan imee väkeä maaseudulta teollisuuden palvelukseen, kuten meillä tähän mennessä on tapahtunutkin. . . . Luonnollinen siirtyminen teollisuuteen on kokonaan toista kuin sellainen ohjelma, jonka mukaan esim. maaseudun asutustoimintaa olisi vastustettava sen takia, että se ehkäisee teollisuudessa tarvittavan työväestön saantia ja että maatalouteen kiinnitetty väestö on huomasti tuottavaa koko kansantalouden kannalta katsoen. Teollisuuden ja maatalouden tuottavuuden välillä pysyy aina selvä ero, ja teollisuus saa olla huoleton lisätöyvoimansa tarpeesta: huonommin kannattava elinkeino luovuttaa ensin ylijäämänsä ja sitten jopa itselleen tarpeellistakin väestöä paremmin kannattavalle elinkeinolle. Ruotsin esimerkiksi autioituvine maalaiskylineen on siitä puhuvana — ja varoittavana — todistuksena. Mutta yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kannalta on väärin, että ero maatalouden ja teollisuuden tuottavuuden välillä on niin suuri kuin se meillä nyt on. Siksi on maatalouden tuotanto-olosuhteita parannettava mm. maataloutta rationalisoimalla. Siksi ovat investoinnit maatalouteen välttämättömät.»

Todettuaan teollisuuden ja maatalouden tarvitsemat sekä muut välttämättömät investoinnit tavattoman suuriksi, joutuu Kekkonen kysymään, mistä saadaan tarvittavat pääomat laajan investointiohjelman toteuttamiseen. »Herää kysymys, emmekö voisi saada ulkomailta lainapääomaa, että investointeja ei tarvitsisi rajoittaa. Onhan maamme kaiken lisäksi tunnetusti hyvä velanmaksaja. Tiettyjä mahdollisuuksia tässä suhteessa tietysti onkin, mutta toisaalta on muistettava, että suhteettoman suurta ulkomaista velkataakkaa meidän ei

ole syytä ottaa kannettavaksemme, vaikka lainoja ehkä olisi saatavissakin. Nykyinen ulkomainen velkamme on jo noin 70 mrd. markkaa. Tosin se on ollut joskus suhteellisesti suurempikin, mutta nykyisin ovat kulta- ja valuuttavarantomme taas pienemmät ja nimenomaan suuruutensa puolesta epävarmemmat kuin ennen sotaa, joten ne eivät takaa sitä liikkumatilaa ulkomaisten maksusuhteiden hoitamisessa, jota suuri ulkomainen velka edellyttää, varsinkin kun yleistilanne maailmassa näyttää jatkuvasti pysyvän epävakaisena. Ilmeistä siten on, että vaikka ulkomaista lainaa jossakin määrin voitaisiinkin saada, ne pääomat, jotka tarvitaan teollisuutemme kehittämiseen, meidän on lähinnä itse oman kansantaloutemme sisällä luotava: meidän on säästettävä.» Ennen kuin Kekkonen käy selvittelemään sitä, millä keinoin tarvittava säästäminen saadaan aikaan, hän korostaa valistustyön merkitystä investointien tärkeyden ymmärtämiseksi. »Se ylimalkainen, ponneton harrastus teollisuuden kasvua kohtaan, jota kieltämättä kaikissa piireissä on olemassa, ei nyt riitä; nyt tarvitaan uusi positiivinen, aktiivinen suhtautumistapa teollisuuden *nopeassa tahdissa* tapahtuvaa laajentamista kohtaan. Tällainen suhtautumistapa on luotava erityisesti teollisuustyöväestön sekä yleensä palkanttijain keskuuteen.» Tuntien työväestön ajattelutapaa kysyy kirjoittaja itseltään, mikä hyvitys palkanttijoille on annettava siitä, että he kuluttaisivat esimerkiksi 2—3 % vähemmän ja tavallaan luovuttaisivat säästön tuotannon kehittämiseen. Hän toteaa kuuluvan ihmisen luontoon, ettei tällaista ajatusta oteta innostuneesti vastaan, etenkin jos kulutusta rajoitetaan teollisuuden harjoittajien eli ns. teollisuuskapitalistien omaisuuden lisäämiseksi. Niinpä Kekkonen päättyy toteamaan, ettei tämä vaihtoehto ole realistinen. »Jos sitävastoin otetaan

todesta vasemmistopuolueiden yhteinen pyrkimys valtion vaikutusvallan laajentamiseen taloudellisessa elämässä, niin edellä käsitelty kysymys muuttuu ilmeisesti toiseksi — tai sen pitäisi muuttua toiseksi — siinä tapauksessa, että yhteiskunta saisi käytettäväkseen sen osan kansantulosta, joka on syntynyt kulutuksen rajoittamisen muodossa ja joka voidaan siirtää tuotantokoneiston kehittämiseen.» Niinpä Kekkonen ehdottaa, että valtio suorittaisi huomattavan osan tarvittavista investoinneista. Hän huomauttaa, ettei valtion investointien lisääminen muuttaisi juuri lainkaan yksityisen talouselämän ja julkisen yrittämisen välistä suhdetta, vaan talousjärjestelmän perusta säilyisi entisenä.

Kirjan ydin on kuitenkin itse teollistamisohjelma. »Se tulisi käsittämään ensi sijassa Pohjois-Suomen luonnonrikkauksien käyttöönottamisen, so. Pohjois-Suomen teollistamisen sekä siihen liittyvänä tieolojen parantamisen ynnä Pohjois-Suomen maatalouden laajentamisen niin, että elintarvikkeet lisääntyvälle väestölle saataisiin alueen omasta piiristä.» Ohjelma sisältää mittavia puunjalostusteollisuuden hankkeita, vesivoimaloiden rakentamista, kaivostoiminnan käynnistämistä ja lannoitetehtaiden rakentamista. Kekkonen korostaa erityisesti sitä, että suunnitellut teollisuuslaitokset perustuvat Pohjois-Suomen omiin luonnonrikkauksiin, jonka vuoksi teollistaminen käyttää hyväkseen maan luontaisia raaka-ainemahdollisuuksia. Muun muassa tästä syystä hän toteaa teollisuuden laajentumisen Pohjois-Suomessa olevan taloudellisesti terveellä pohjalla.

Mutta Kekkonen ei kiinnitä huomiota vain teollisuuden kansantaloudelliseen ja liiketaloudelliseen kannattavuuteen, vaan esittää suunnitelmansa tueksi painavia aluepoliittisia näkökohtia. Kirjoittaja toteaa Pohjois-Suomen talous- ja

elinkeinoelämän heikoksi ja yksipuoliseksi sekä työttömyyden sen jatkuvaksi raskuudeksi. Väestönkasvu on siellä vatsaisuudessakin erittäin nopeaa, joten työvoimaa on tulevaisuudessa tarjolla. Kekkonen toteaa lasketun, että neljäsosa Lapin asukkaista on kansakoulussa ja toinen neljäsosa vartumassa kouluikänsä. »Pohjois-Suomen yksipuolinen talouselämä ei voi sijoittaa näin suuria työkykyisiksi kasvavien vuosiluokkia hyödyllisesti oman alueen piiriin ja seurauksena on joko Etelä-Suomeen tai ulkomaille siirtyminen tahi jäänti kotiseudulle puolittain työttömyystöiden varaan. Etelä-Suomi voi tarjota sinne siirtyneille ja todennäköisesti voisi tarjota koko Pohjois-Suomen ylijäämälle työpaikkoja, mutta enemmän näistä naisista ja miehistä olisi talouselämällemme hyötyä, jos he voisivat päästä tekemään työtä omassa tutussa ympäristössään kuin usein puolipakolla siirtyneinä vieraisissa olosuhteissa.»

Esitettyään ohjelmansa ja sen perustelut toteaa kirjoittaja, ettei yksityinen yritteliäisyys omaksumansa Etelä-Suomea suosivan suuntauksen ja pääomien niukkuuden vuoksi kykene ainakaan riittävän nopeasti sitä toteuttamaan. »Ainoa käyttökelpoinen keino silloin on, että valtio rientää Pohjois-Suomeen ja rakentaa sen raskaan teollisuuden.» Valtion tulee puolestaan imeä suunnitelman edellyttämä osa kansantulosta käyttöönsä, jotta talousarvion menopuolella voidaan osoittaa ohjelmaan tarvittavat määrärahat. Näin saadaan kansantaloudessa aikaan tarvittava kulutuksen supistuminen investointien hyväksi. »Lyhyesti ja sydämättömästi sanottuna tämä merkitsee sitä, että verotuksen tietä hankitaan valtiolle varat teollisuusohjelman toteuttamiseksi, mikä tietää elintason nousun estämistä ja veronmaksajan leveämmän liikkumistilan siirtämistä muutamilla vuosilla eteenpäin.»

Pelästytettyään lukijan tuommoisella tulevaisuuden kuvalla, toteaa Kekkonen meidän olevan ohjelmaa toteutettaessa onnellisessa asemassa sotakorvausten samanaikaisen loppumisen vuoksi, joihin käytetyt määrärahat voidaan siirtää Pohjois-Suomen rakentamiseen, joten veroja ei tarvitse korottaa. Lopuksi Kekkonen vielä lyö jalat alta niiltä vastustajiltaan, jotka eivät pidä valtion yrittämisen lisäämisestä. Hän näet huomauttaa, ettei valtio halua monopolia itselleen tässä investointitoiminnassa, vaan yksityinen sektori saa rakentaa kaiken mitä se haluaa. Tätä halukkuutta Kekkonen kyllä vahvasti epäilee hankkeiden luonteen vuoksi.

»Onko maallamme malttia vaurastua» sisältää maalaisliittolaiselle talousajattelulle pohjautuvan teollistamisohjelman, jonka tiedämme myöhemmin pääosin toteutuneen. Se oli Pohjois-Suomelle kultaista nousun aikaa. Itä-Suomi ei saanut tuossa vaiheessa samanlaista huomiota osakseen, joten sen myöhempi kehitys kielteiseen suuntaan alkoi jo aikaisemmin kuin Pohjois-Suomen. Kirja on aluepoliittisen ajattelun kannalta uraa uurtava. Se on yksi talonpoikaisen solidaarisuusajattelun sovellutus. Kuten teoksen esittelystä käy ilmi, ovat alussa mainitsemani maalaisliittolaisen talouspolitiikan perusainekset teollistamisohjelman perusta. Maataloudella on nähty keskeinen osuus Pohjois-Suomen kohottamisessa, minkä lisäksi Kekkonen suurin sanoin torjui ajatuksen elinkeinorakenteen pakollisesta muuttamisesta. Teollistamista hän ei esittänyt läpivietäväksi tuomalla pääomia ulkomailta, vaan edellytti turvauduttavan kotimaisiin pääomiin. Toisaalta uusi suunniteltu teollisuus rakentui kotimaisiin raaka-aineisiin ja sijoittui aluepoliittiselta kannalta katsoen tarkoituksenmukaisesti. Ohjelmasta käy myös ilmi kekkoslaisen maalaisliittolaisuuden realistinen asenne valtion

yritystoiminnan laajentamiseen: kun yksityinen yritystoiminta ei ole valmis toteuttamaan yhteiskunnan kannalta tärkeitä teollistamistehtäviä, on valtion ne suoritettava.

1.3. *Kemin puolueohjelma*

Viimeisessä maalaisliiton puolueohjelmassa, josta päätettiin Kemän puoluekokouksessa vuonna 1962 ja sen jälkeen pidetyssä puoluevaltuuskunnan kokouksessa, käyvät puolueen yhteiskuntapoliittisen ajattelun keskeiset piirteet hyvin ilmi. Esittelen tässä puolueohjelman lähinnä niitä kohtia, jotka koskettavat läheisesti talouspolitiikkaa.

Puolueen johtaviin periaatteisiin kuuluu ohjelman mukaan valtakunnallisen suunnitelmallisuuden toteuttamista, jonka tavoitteeksi asetetaan maan voimavarojen tehokkaan hyväksikäytön aikaansaaminen ja yhteiskunnan kehityksen ohjaaminen siten, että valtakunnalliset näkökohdat ja maan eri osien tarpeet toteutuvat tasapuolisesti. »Tällöin on keskeistä huomiota kiinnitettävä kotoisten raaka-ainevarojen hyväksikäyttöön perustuvan tuotantotoiminnan kehittämiseen», sanotaan ohjelmassa.

— — —

»Laajassa ja harvaan asutussa maassamme on tuotantotoiminta ja kulttuurilaitokset sijoitettava tasapainoisesti maan eri puolille noudattamalla valtakunnallista hajakeskitystä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä vajaatyöllisyysalueiden sekä yleensä maaseudun kehitysedellytysten turvaamiseen. — Asutuskeskuksia rakennettaessa on pyrittävä väljyyteen, viihtyisyyteen ja tarkoituksenmukaisuuteen. Näin luodaan edellytykset yksityiseen pienomistukseen perustuvan asunto- ja asutusmuodon säilymiselle ja kehittymiselle myös kaupungeissa ja muissa taajamissa. Tarvittaessa on yhteiskunnan ryhdyttävä toimenpiteisiin asutuksen ja kulttuurin liiallisen ja epäterveen keskittymisen estämiseksi.»

Taloustalouden järjestelmän perustana puolue ilmoittaa pitävänsä yksityistä omistusoikeutta ja yrittäjän vapautta, sillä ne tarjoa-

vat edellytykset poliittiselle vapaudelle ja kansanvallan toteuttamiselle. »Maalaisliitto ei hyväksy kommunistis-sosialistista enempää kuin sellaistaakaan järjestelmää, missä taloudellinen valta on keskittynyt suuromistajien ja suuryhtymien käsiin.» Valtiovallan asemaan tuotantotoiminnassa suhtaudutaan myönteisesti maamme niissä osissa ja talouselämän niillä aloilla, missä yksityinen yritteliäisyys ei pysty tai ei halua tuotantotoimintaa kansantalouden etujen mukaisesti hoitaa. Pääomien keskittymiseen otetaan selvästi kantaa. »Suurten tuotantovälinemäärien keräytymistä yksityisten henkilöiden ja harvainvaltaisesti hallittujen pääomayhtiöitten käsiin on vastustettava», sanotaan ohjelmassa. Jo muodostuneiden »suurpääoman yhtymien» toimintaa edellytetään valvottavan, jotta ne toimivat kansantalouden kokonaisuuden etujen mukaan. Taloudellisen vallan keskittymisen vastustus saa tuekseen johdonmukaisesti vastaavat myönteiset toimenpiteet. »On pyrittävä luomaan kansanvaltaisesti hallittuja, kansalaisten oma-aloitteiseen ja omavastuuseen toimintaan perustuvia taloudellisia yrityksiä. Kansanvaltaisella osuustoiminnalla on tässä tärkeä tehtävä. Pienyritteliäisyyttä on talouselämän kaikilla aloilla edistettävä ja yhteiskunnan on toimenpiteillään sitä tuettava, jotta niin monella kansalaisella kuin mahdollista olisi edellytyksiä taloudellisesti itsenäiseen toimintaan.» Maa- ja metsätalouden sekä teollisuuden kehittämiseen otetaan ohjelman periaateosassa kantaa sanasta sanaan seuraavasti:

»Yhteiskuntamme terveen kehityksen turvaamiseksi on välttämätöntä, että maa- ja metsätalous pidetään joka suhteessa tasa-arvoisena ns. teollistuneiden elinkeinojen kanssa. Maatilataloudesta toimeentulonsa saavalle väestölle, niin omaa työtään tekeväille viljelijäväestölle kuin palkkatyöväellekin, on luotava taloudellisen ja henkisen elämän kehityksen edellytykset niin, että tämä väestö saa joka suh-

teessa tasa-arvoisen aseman muilla aloilla työskentelevän väestön kanssa. Viljelijäväestön asema on turvattava niin, että maamme maatalous voisi jatkuvasti perustua vapaaseen talonpoikaisomistukseen ja pienviljelyyn. Maatilatalouteen välittömästi liittyvien puutarhatalouden, porotalouden, metsästyksen ja kalastuksen kehityksestä on huolehdittava.

Asutustoimintaa on harvaanasutussa maassamme jatkettava. Eriyisesti huomiota on kiinnitettävä liian pienten tilojen elinkelpoisuuden parantamiseen. Valtion ja yhtiöiden metsät on asutustoiminnan kautta saatava takaisin talonpoikaisomistukseen.

Maamme teollistaminen on välttämätöntä ja yhteiskunnan on toimenpiteillään edistettävä uuden teollisuuden syntymistä sekä olemassaolevan teollisuuden jatkuvaa kehitystä. Teollisen toiminnan yleisiä edellytyksiä on parannettava ennen muuta liikenneyhteyksiä ja energian saantia edistämällä. Suurteollisuutta on sijoitettava tasapuolisesti maan eri osiin ja erityisesti vajaatyöllisyysalueille. Pienteollisuuden kehityksen mahdollisuudet on turvattava. Vientiteollisuuden kilpailukyvyn parantamiseen on jatkuvasti kiinnitettävä keskeistä huomiota.»

Valtakunnallista suunnittelua käsittelevässä osassa 60-luvun tavoiteohjelmaa todetaan, että tuotannon kasvun hyväksyvät useimmat puolueet tavoiteltavaksi päämääräksi, mutta siihen pyritään ja siihen voidaan päästä monenlaisin keinoin, joiden yhteiskunnallinen vaikutus on peräti erilainen. »Maalaisliitto ei hyväksy kansan yhteisten taloudellisten voimavarojen käyttöä suunnittelemattomasti ja koko kansantalouden kannalta epätarkoituksenmukaisella tavalla, jolla ajanlooon on yhteiskunnan tervettä kehitystä vaarantavia seuraamuksia. Tällaisia epäsuotuisia seurauksia ovat tuotannon kasaantuminen harvoin keskuksiin, suurten väkijoukkojen proletarisoituminen ja elintason kasvava ero varakkaiden ja köyhien seutujen asukkaiden välillä.» Näistä lähtökohdista asetetaan valtakunnalliselle suunnittelulle seuraavat kolme lähtökohtaa:

1. Maan kaikkien osien voimavarat on saatava tehokkaaseen käyttöön ja vältettävä asutus- ja tuotantotyhjiöiden syntymistä.
2. Maan kehittyneiden ja jälkeenjääneiden alueiden välistä elintason ja sivistysmahdollisuuksien eroa on tasoitettava, ja
3. elintärkeän perustuotannon aloilla, kuten esim. elintarviketuotannossa, on pyrittävä varmistettuun omavaraisuuteen ja säilytettävä jo saavutettu omavaraisuus.

Yhdyskuntasuunnittelun osalta esitetään hyvin edistykselliset näkemykset ihmisläheisten ja luonnonmukaisten yhdyskuntien rakentamiseksi:

»Tarkoituksenmukaisen yhdyskuntasuunnittelun avulla voidaan Suomessa välttää ne virheet, joita muissa länsimaisissa yhteiskunnissa kallein kustannuksin nyt korjataan, kun ihmiset eivät siellä enää tyydy asumaan ylisuurissa ja täyteen sullotuissa kaupungeissa, vaan pakenevat maaseutumaiseen elämänympäristöön rikastuttuaan niin paljon, että voivat sen tehdä. Yhdyskuntasuunnittelun toteuttamisella voidaan Suomessa isänmaamme laajuutta hyväksi käyttäen päästä ihmisen tarpeita nykyistä paremmin tyydyttävään yhteiskuntaan.

Kaupunkisuunnittelun tärkein tehtävä on luoda kaupungista ihmisille sopiva elämänympäristö, poistaa juopa kaupungin ja maaseudun väliltä, tuoda kaupunkiin maaseutumaisen yhdyskunnan hyvät puolet ja tehdä siitä ympäröivää maaseutua palveleva keskus.

Uusien kaupunkimaisten yhdyskuntien suunnittelussa ja vanhojen korjaamisessa ja laajentamisessa on sovellettava ns. lähiöperiaatetta. Kaupungin sitomiseksi maaseutuun on puutarha- ja suoranaiset maanviljelyalueet suunniteltava ulottumaan kaistaleina aina kaupungin kaavoitetulle alueelle asti.

Tämän periaatteen mukaisella kaupunkisuunnittelulla päästään kokonaisten ja huolellisesti suunniteltujen yhdyskuntien luomiseen. Kaupunkien tähänastinen rakentaminen on ollut lähinnä talojen tai

korkeintaan rakennusryhmien pystyttämistä. Kaupunkien sosiaalisia toimintoja ei ole otettu riittävästi huomioon. Nykyisestä väärästä suuntauksesta luopuminen on Suomessakin välttämätöntä. Siinä mielessä rakennusoikeutta on supistettava ja lainsäädäntöämme niin muutettava, että kyetään estämään asukasluvultaan ja -tiheydeltään liian suurten kaupunkien kasvu. Valtiovallan on tuettava niitä toimenpiteitä, joilla nyt jo liian ahtaita kaupunkejamme pyritään hajauttamaan tytärikaupungeiksi.»

Maa- ja metsätalouspolitiikan osalta noudatetaan puolueen perinteistä ajattelutapaa, joka korostaa maatalouden keskeistä merkitystä, edellyttää mahdollisimman korkeaa omavaraisuutta sekä vaatii talonpoikaisen maanomistusjärjestelmän säilyttämistä. Maapolitiikkaa käsiteltäessä puolue edellyttää, että maatalouden pitää säilyä rakenteeltaan pientilavaltaisena. »Maalaisliitto ei hyväksy sosialistista maatalousjärjestelmää, ns. kollektiivista maataloutta, eikä myöskään sellaisia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on pakottaa pienten tilojen omistajia siirtymään tiloiltaan pois, jotta jällelle jääneet tilat sitten yhdistetään suuremmiksi yksiköiksi.» Asutustoimintaa edellytetään jatkettavan pienten tilojen elinkelpoistamiseksi. Maataloustuotteiden markkinanäkymiin suhtaudutaan realistisesti toteamalla, ettei maataloustuotannolla näytä olevan vientiä varten maassamme huomattavia edellytyksiä. Tässä esitetään kuitenkin tärkeä varaus: »ainakaan nykyisten markkinanäkymien valossa».

Laajassa teollisuuspolitiikkaa 60-luvulla käsittelevässä luvussa otetaan aluksi kantaa teollisuuspolitiikan suuntaviivoihin:

— — —
»Toimeentulon tarjoamiseksi lisääntyvälle väestöllemme maalaisliitto pitää välttämättömänä maan teollistamisen jatkamista ja tehostamista. Suuret luonnonrikkautemme ja väestön kasvava ammattitaito yhdessä kotimaisen ja ulkomailta lainaksi hankittavan pääoman

kanssa tarjoavat siihen hyvät edellytykset. Mutta maalaisliitto ei pidä oikeana kehityssuuntana sitä, että teollisuus keskittyy yhä suppeammalle alueelle maan etelä- ja lounaisosiin. Raaka-aineiden ja muiden luonnonvarojen suhteen rikkaita maan itä- ja pohjoisosia ei saa jättää autoitumaan. Sen tähden valtiovallan on kaikin käytettävissään olevin keinoin harjoitettava sellaista teollistamispolitiikkaa, joka johtaa uusien tehtaiden ja teollisuuskeskusten syntymiseen Itä- ja Pohjois-Suomeen sekä Pohjanmaalle ja muille vähän teollistuneille seuduille.

Valtio ei voi meidän oloissamme läheskään aina suoranaisesti vaikuttaa siihen, minkä alan teollisuuslaitoksia rakennetaan, minne ne sijoitetaan ja minkälaiset niiden omistussuhteet ovat, koska teollisuuden tuotantotoiminnasta 80—90 % kuuluu yksityiseen sektoriin. Mutta teollistamisen yleiset edellytykset, joihin kuuluu mm. ammattikasvatus, liikenneolojen järjestely, verotus sekä energian ja pääoman saanti, ovat joko kokonaan tai osaksi valtiovallan määrittämisvallassa. Näitä välillisiä menetelmiä käyttämällä valtio voi merkittävällä tavalla vaikuttaa myös yksityisyritteliäisyyden hakeutumiseen haluamilleen alueille. Sen lisäksi valtio voi suoranaisestikin vaikuttaa teollistamiseen rakentamalla ja sijoittamalla omassa määrittämisvallassaan olevaa avainteollisuutta esitettyjä tavoitteita edistävällä tavalla.»

Samassa johdantoluvussa asetetaan kannattamaan ns. teollisen demokratian toteuttamista, jotta laajeneva teollisuutemme ei muodostuisi yhteiskunnallisten epäkohtien ja tyytymättömyyden pesäkkeeksi niin kuin menneisyydessä on tapahtunut. Maalaisliitto edellyttää tutkittavan yritysdemokratian toteuttamista ns. kansankapitalismin avulla. Mutta lisäksi vaaditaan tutkittavan, miten »työntekijöille voidaan varata tehtaan hallintoelimissä ja johdossa niin suuri vaikutusvalta, että he tuntevat työskentelevänsä omissa yrityksissään».

Eri teollisuuden haaroja käsitellään aluepoliittisten näkökohtien valossa ja korostaen omien raaka-ainevarojen hyväksikäyttöä. Pienteollisuuteen otetaan aktiivin myönteinen

kanta. Eräs mielenkiintoisimmista kohdista vuoden 1962 ohjelmassa on energiapolitiikkaa koskeva luku, josta seuraavassa pari sanatarkkaa lainausta.

» — — — Energian tuotannossa niin kuin muillakin elintärkeillä aloilla on pyrittävä omavaraisuuteen, mikä tässä merkitsee sitä, että energian tuotannon tulee mahdollisuuksien mukaan perustua kotimaisten raaka-aineiden varaan. Kehitys on kuitenkin kulkenut päinvastaiseen suuntaan. Kun v. 1951 energian kokonaiskulutuksesta kotimaisten polttoaineiden osuus oli 50 %, niin v. 1957 se oli enää vain noin 40 %. Samaan aikaan tuontipolttoaineiden osuus oli kasvanut 30 prosentista 37 prosenttiin. Kotimaaisista energianlähteistä vesivoiman ohella merkittävin on polttopuu. Teollisuusjätteellä (lipeällä ja jätepuulla) on myös huomattava merkitys, mutta turpeen käyttö on vielä vähäistä.»

»Yhä laajemmaksi paisunut ulkomaisen polttoaineen, hiilen ja öljyn, käyttö lämmityksessä ei ole kansantaloutemme etujen mukaista niin kauan kuin kotimaista polttoainetta, halkoa, haketta ja turvetta, on tähän tarkoitukseen riittävästi saatavissa. Sen vuoksi on tehostettava niitä toimenpiteitä, joilla edistetään kotimaisten polttoaineen taloudellista käyttöä.»

»Sähköenergian tuotanto on tällä vuosikymmenellä suunnilleen kolminkertaistettava, jos mieli tyydyttää laajenevan talouselämän tarpeet. Vuosikymmenen lopussa sähköenergian kulutus on jo niin suuri, että vesivoimasta saatava sähkö ei riittäisi, vaikka kaikki vesivoimavaramme olisi rakennettu, mitä ei kuitenkaan ehditä suorittaa vuoteen 1970 mennessä. Sähköenergian saannin turvaamiseksi valtion on laadittava pitkällä tähtäimellä sähkövoimalaitosten rakennusohjelma, johon sisältyvät sekä vesivoimalaitokset että turve-, hake- ja muut höyryvoimalaitokset.

Rakennuskelpoisten vesivoimavarojemme rakentamista on suunnitelmallisesti jatkettava. Pienempien jokien voimalaitokset on rakennettava suunnitelmallisesti ottaen huomioon samanaikaisesti maa- ja metsätalouden kuivatukset sekä kalatalouden vaatimukset ja teollisuuden makean veden saannin.

Vuosikymmenen lopulla arviolta lähes puolet sähköenergiasta on tuotettava höyryvoimalaitoksissa, jos atomivoimalaitoksia ei siihen mennessä ole riittävästi rakennettu. Tämä kohdistaa huomion höyryvoimalaitosten käyttämään polttoaineeseen. Emme voi lähteä siitä, että sähköä ruvettaisiin suuremmissa määrin tuottamaan tuontipolttaineiden varassa. Siihen meillä ei ole syytäkään, koska omat turvevaramme on arvioitu noin 300 milj. kivihiilitonnia vastaaviksi. Turvevoimalaitoksia on ryhdyttävä heti rakentamaan niihin maakuntiin, missä on käyttökelpoisia suoluoteita.

Sellaisille seuduille, joilla ohutpuuta ja jätepuuta ei voida muuten edullisesti käyttää, on rakennettava hakevoimalaitoksia. Sillä tavoin kaikki puutavaramme tulevat hyödylliseen käyttöön ja nollarajat katoavat.

Turve- ja hakevoimalaitostenkaan avulla sähköenergian jatkuvasti kasvavaa tarvetta ei voida pitemmän päälle tyydyttää. Sen vuoksi on jo nyt ryhdyttävä tutkimaan ja valmistelemaan atomivoimalaitosten rakentamista ja niiden rakentamiseen on ryhdyttävä niin pian kuin se on taloudellisen kannattavuuden rajoissa. Atomivoimalaitosten rakentamista silmällä pitäen uraani- ja toriummalmien etsintää on tehostettava.»

Nykytilanteen valossa näyttävät maalaisliiton runsaat kymmenen vuotta sitten esittämät energiapoliittiset vaatimukset keskeisiltä osin järkevilä, vaikka niissä voidaankin väittää yliarvioidun kotimaisten energianlähteiden mahdollisuuksia. Toisaalta on muistettava, että maalaisliiton kaavailuissa ei ollut sellaista ennätysmäisen rajua teollistamisohjelmaa, joka on viime vuosina erityisen nopeasti lisännyt energian kulutusta, vaan tuotantotoimintaa edellytettiin kehitettävän omavaraisuuden perustalta. Atomivoimaloiden rakentamiseen suhtaudutaan 1962 ohjelmassa tuolloin vallinneen optimismin pohjalta myönteisesti. Nykyään keskustapuolueessa asennoidutaan erittäin varauksellisesti atomien energian tuotannon lisäämiseen nykyisellä tekniikalla, jonka käyttöön liittyy useita ympäristö- ja terveysvaaroja.

Osuustoiminnasta on ohjelmaan kirjoitettu oma luku, jos-

sa korostetaan sen aatteellisia lähtökohtia.

»Maalaisliiton käsityksen mukaan osuustoiminta ja yksityisyrityksellisyys eivät ole ristiriidassa keskenään. Osuustoiminnan tehtävänä on meidän yhteiskunnassamme olemassaolevan talousjärjestelmän piirissä esiintyvien epäkohtien korjaaminen, mutta ei itse järjestelmän muuttaminen.

Kokemus on osoittanut, että talousjärjestelmässämme esiintyy korjausta kaipaavia epäkohtia varsinkin maatalouden piirissä ja yleensä maaseudulla. Harvaan asutuilla alueilla saattaa muodostua monopolipisteitä, jotka sortavat ympäristön heikossa taloudellisessa asemassa olevia pieneläjiä. Osuustoiminnan tehtävänä on heikkojen auttaminen vahvempien sortoa vastaan. Jo tällaisen monopolipisteen vaara on riittävä syy siihen, että esim. meijeritoiminta perustetaan osuustoiminnan varaan. Toisaalta maataloudelle on usein ominaista ns. kiinteiden tuotantokustannusten korkeus. Niiden alentamiseen osuustoiminta tarjoaa menestyksellisen keinon.

Tehtävässään onnistuakseen osuuskunnan on ensi sijassa palveltava jäsenistöään ja toiminta-alueitaan. Osuuskuntien keräämiä huomattavia pääomia ei saa sijoittaa muutamiin keskuksiin, vaan niitä on käytettävä tasapuolisesti toiminta-alueen eri osissa asuvan jäsenistön palvelemiseen.

Maaseudulla toimivien osuuskauppojen olisi otettava erääksi palvelumuodokseen koneiden vuokraaminen niitä tarvitseville. Samoin osuuskauppojen toimintaan sopisi erilaisten kotitaloudellisten koneiden vuokraaminen jäsenilleen.

Osuuskuntien hallinnon kansanvaltaistamiseksi niiden hallintotoimintien vaalijärjestelmää olisi muutettava sillä tavoin, että jäsenistö kokonaisuudessaan saa tosiasiallisen eikä vain teoreettisen tilaisuuden osallistua edustajiensa valintaan.»

Maalaisliiton 1962 ohjelma on viimeinen puolueen ohjelmista, jossa sen taloudellista järjestelmää ja talouspolitiikkaa koskevat mielipiteet ovat jokseenkin selväpiirteisesti esillä. Sen sijaan vuonna 1968 Tampereen puoluekokouksessa hyväksytty ohjelma lähtee suurin piirtein samoista aatteellisista lähtökohdista kuin sosialidemokraattien viimeaikaiset ohjelmat, vaikka eräitä ohjelmakohtia onkin säilytetty ennallaan.

Vaikka ohjelmien ja käytännön politiikan välillä on usein ristiriitaa, on puolueohjelmilla hyvin suuri merkitys, sillä niistä on nähtävissä, millaista politiikkaa puolue *pyrkii* harjoittamaan. Käytännön politiikasta nämä pyrkimykset eivät aina riittävästi tule esiin, sillä puolueet joutuvat sovittamaan periaatteelliset näkemyksensä aina poliittisiin ja vallitsevan tilanteen realiteetteihin.

Maalaisliitto-keskustapuolueen isännän ote suomalaisessa yhteiskunnassa näkyy enemmän kuin minkään muun puolueen, sillä aina vuoden 1966 vaaleihin saakka puolue on ollut lyhyitä keskeytyksiä lukuunottamatta poliittisen elämämme johtoasemassa. Sen sijaan mainittujen vaalien jälkeen komentosauva on ollut Suomen sosialidemokraattisen puolueen käsissä. Välillä oli keskustapuolue vielä tovin johtoasemassa Karjalaisen II hallituksen aikana vuosina 1970—71. Muutoin ovat viimeksi kuluneet vuodet olleet sosialidemokratian aatteiden soveltamista yhteiskuntamme kehittämiseen, vaikka he eivät olekaan voineet asioista aivan yksinvaltaisesti määrätä.

2. KASVUPOLITIikka LUODAAN

2.1. *Kuusen suunnitelma*

Maalaisliiton valta-asema ja jatkuva menestyminen keräsi ennen muuta sosialidemokraattien taholla voimakasta painetta sen aseman murskaamiseen ja sosialidemokraattien määrätietoiseen läpimurtoon Länsi-Euroopan veljespuolueiden tapaan. Puolueen piiriin kertynyt laaja oppinut eliitti käynnisti voimakkaan aivotyön puolueen menestymisen tiellä olleiden esteiden raivaamiseksi ja toteuttamiskelpoisen

oman vaihtoehdon luomiseksi. Tarvittavat ainekset saatiin ennen muuta veljespuolueilta, jotka täyttää päätä toteuttivat ohjelmiaan muissa maissa. Erityisen hanakasti lienee oppia otettu Ruotsin sosialidemokrateilta, jotka ovat jo neljäkymmen vuoden ajan rakentaneet yksinvaltaisesti Ruotsista »hyvinvointivaltiota».

Ensimmäinen laajemmalle levinnyt uusia suuntia viitoittanut kirjallinen työ oli tohtori Pekka Kuusen kirjoittama »60-luvun sosiaalipoliittikka», joka ilmestyi vuonna 1961. Tämän teoksen kiinnostavin ja koko sosiaalipoliittisen ajattelun mullistanut osa oli sen talouspoliittinen johdanto, jossa kirjoittaja hahmotteli tavoitteellisen ja suunnitelmallisen kasvupoliitiikan suuntaviivat. Jotten tekisi ystävälleni Pekka Kuuselle vääryyttä, on minun heti alkuun todettava, ettei hän enää nykyään ole ainakaan kaikissa suhteissa samaa mieltä kuin tätä kirjaa kirjoittaessaan. Toisaalta Kuusi ei liene ollut keskeisin uutta ajattelutapaa Suomessa kehittänyt henkilö, vaikka hän onkin tehnyt sitä kirjallaan ja esiintymisillään laajimmin tunnetuksi.

Tohtori Kuusen työ alkaa syvällisellä pohdinnalla nykykaisen valtion olemuksesta ja tehtävistä, jonka lopputuloksena hän toteaa yhteiskuntapolitiikan ylimmäksi tavoitteeksi kansalaisen parhaan edistämisen. Mutta filosofian syvyyksiin tunkeutuneen alkupohdinnan jälkeen kirjoittaja tyytyy kehittelyssään hyvin pinnalliseen ja epätieteelliseen päättelyyn siitä, mikä kansalaisen paras oikein on. Hän suorittaa 'kuvitelututkimuksen' kysymällä neljältä henkilöltä: »Kun katsot asiaa omalta henkilökohtaiselta kannaltasi, mitä kahta asiaa pidät politiikassa tärkeimpinä». »Tutkimuksessa» vastanneet pienviljelijä, metallimies, automiehen vaimo ja pankkivirkailija pitivät Kuusen mielikuvituksessa itselleen tärkeim-

pänä omaa henkilökohtaista taloudellista etuaan, jotka edut luonnollisesti kävivät ristiin keskenään. Ja niin tohtori Kuusi vetää rohkeasti johtopäätöksen: siis kansalaisen peruspyrkimys yhteiskuntapolitiikassa näyttää olevan kansalaisen oman taloudellisen edun tavoittaminen. Ja tiedemiehen päättely jatkuu: »Tämä havainto johtaa meidät kahteen toteamukseen. Ensinnäkin on ilmeistä, että omaa taloudellista etuaan tavoittelevien kansalaisten keskeinen yhteiskuntapolitiikka on aina oleva taistelua ristiriitaisten pyrkimysten välillä. . . . Mutta ilmeistä on myös — ja tämä toteamus on vieläkin merkittävämpi — että yhteiskuntapoliittisen kamppailun tulos vastaa silloin parhaiten meidän kaikkien peruspyrkimyksiämme, kun meistä mahdollisimman monen elintaso samanaikaisesti kohoaa. . . . Olemme siis päätyneet seuraavaan: kansalaisten peruspyrkimykset yhteiskuntapolitiikan alalla toteutuvat parhaiten silloin, kun kansalaisten elintaso yleisesti kohoaa.»

Loppupäätelmään pääsemiseksi tarvitaan vielä pieni kukonaskel. On löydettävä keino mitata kansalaisten elintasonsa tapahtuvia muutoksia. Ja löytyyhän se: henkeä kohti laskettu reaalinen, kiinteässä rahassa ilmaistu kansantulo. Sitteen tehdäänkin johtopäätös: »Kansantulon kartuttaminen kohoaa siis yhteiskuntapolitiikan kokoavaksi tavoitteeksi. Kansantulon kasvuun tiivistyvät — voi sanoa — yksityisten kansalaisten taloudelliset pyrkimykset yhteiskunnassa. Kansantulon kartuttamistavoitteesta saa täten yhteiskuntapolitiikan ylin tavoitekin, kansalaisen paras, itseensä kiinteää väriä.» Ympäri on käyty ja yhteen tultu päättelytaidon keinoja käyttäen: yhteiskuntapolitiikan on ylintä tehtävää täyttäessään eli kansalaisten parasta edistäessään harjoitettava taloudellista kasvua lisäävää politiikkaa.

Seuraavaksi kirjoittaja esittää itselleen kysymyksen. Voiko nykyaikainen yhteiskunta todella omaksua kiinteäksi tavoitteekseen kansantulon kartuttamisen? Ja seuraava sivu antaa epäröimättömän vastauksen: »Riippumatta siis siitä, mikä on oleva valtiovallan ohjaavien ja tukevien toimenpiteiden määrä talouselämässämme, riippumatta siis talouselämämme valtiovaltaisuuden asteesta, *meidän on pakko todeta*: kun me kerran otamme yhteisesti julkisen vallan puitteissa päätääksemme tuotantoelämään kuuluvista asioista, kun me kerran otamme yhteisesti suorittaaksemme tuotantoelämään liittyviä tehtäviä, näiden yhteisten toimenpiteidemme *varsinaisena tavoitteena ei voi olla muu kuin kansalaisen taloudellinen menestyminen eli kansantulon kasvu*».

Kiteytettyään ajattelunsa edellä lainattuun päätelmään jatkaa tohtori Kuusi valittelemalla sitä, ettei tätä »yksinkertaisuudessaan kenties mitättömältä tuntuvaa tulosta» ole otettu maassamme vielä huomioon, kuten »silmäys puolueittemme ohjelmiin ja talouspolitiikkamme vuoden 1954 perusohjelmaan osoittaa». Ja sitten paljastuvat Kuusen talouspoliittisten oivallusten alkulähteet. »Muualla tämä taloudelliseen kasvuun tehtävä kansantuloajattelu on yleensä 1950-luvun kuluessa jo valloittanut sekä akateemiset että poliittiset alan avainasemat. Meillä kansantuloajattelu on lähinnä ehtinyt valtion budjettiesityksen peräkaneettiin — taloudelliseen katsaukseen — sekä talousmiestemme nuoren polven keskuuteen.» (Kursivoinnit yllä minun.)

Seuraavan luvun kirjassa »60-luvun sosiaalipolitiikka» täytyvät kansainväliset lisäperustelut, jos joku sattuisi vielä epäilemään, etteivät edellisen luvun perusteet ja päätelmät ole oikeita. Kirjoittaja kokoaa seuraavat, tähän tiivistetyt, lisäperusteet valaisemaan edellisen luvun johtopäätöksiä.

1. Yksityisten ihmisten käyttäytyminen ohjautuu hyvin suuressa määrin taloudellisten pyrkimysten mukaan, joten on luonnollista, että ihmiset myös keskinäisessä yhteistoiminnassaan kansalaisina tavoittelevat taloudellista edistymistä ennen kaikkea muuta.
2. Kielenkäytömme on nimenomaan maapallon koko väestön ongelmia käsiteltäessä mukautunut kansantuloajatteluun, sillä eri maiden kehittyneisyyttä verrataan kansantulon avulla.
3. Kun enemmistö maapallon väestöstä on aliravittua, on ymmärrettävää, että kansalaiset pitävät taloudellista edistymistä yhteiskuntapolitiikan tärkeimpänä tavoitteena.
4. Kansantuloajattelu valloittaa kehittymiseen pyrkivät kansat näiden valtiollisista järjestelmistä riippumatta. Ja Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa kasvupyrkimys on toistaiseksi saavuttanut parhaat käytännölliset tulokset.
5. Nikita Hruštšev laskeskeli esitellessään vuonna 1959 Neuvostoliiton uutta seitsenvuotissuunnitelmaa, että tämän suunnitelman jälkeen tarvitaan vielä ehkä yksi viisivuotissuunnitelma Yhdysvaltain saavuttamiseksi ja ohittamiseksi henkeä kohti lasketussa teollisuustuotannossa.
6. Taloudellisen kasvun pyrkimys kätkee itseensä rauhan siemenen, sillä kansojen välisten raja-aitojen todetaan olevan taloudellisen kasvun esteenä.
7. Kansantuloajattelu tuo järjestystä tietoihimme yhteiskuntapolitiikasta. Poliitiikan kaoottinen kenttä hahmottuu ymmärrettäväksi, kun tajuaamme, että kansalaisen peruspyrkimyksenä politiikassa on taloudellinen edistyminen.

Lopuksi tohtori Kuusi käsittelee nykyään hyvin ajankohtaista kysymystä taloudellisen kasvupyrkimyksen rajallisuudesta

ta. Hänkin toteaa, ettei kansantulon mahdollisimman nopea kartuttaminen voi toteutua, sillä sitä ovat rajoittamassa myös ankarat lait.

Ankarimmaksi ja käytännöllisesti katsoen ainoaksi taloudellisen kasvun rajoitukseksi Kuusi näkee ihmisten kulutuspyrkimysten mahdollisen vähenemisen: kulutuspyrkimykset heikkenevät itsestään, kun kasvu on jatkunut riittävän kauan. Tosin kirjoittaja näyttää tutustuneen amerikkalaisen yhteiskuntakriitikon J. K. Galbraithin ajatuksiin, joiden mukaan tuotannon jatkuva kasvu Yhdysvalloissa perustuu kei-notekoisesti kiihötettuun kulutustarpeeseen. Tämä havainto, jonka tohtori Kuusi näyttää hyväksyvän oikeaksi, ei kuitenkaan millään tavoin vaikuta hänen johtopäätöksiinsä. Edellä mainitun kulutuksen mahdollisen vähenemisen lisäksi Kuusi mainitsee kasvua rajoittavina tekijöinä myös työajan lyhentämisen sekä sellaisen taistelujen leimaaman tulonjakopoliitiikan, joka ei ota kasvun jatkumisen edellytyksiä huomioon. Sen sijaan tohtori Kuusta eivät tuolloin vielä lainkaan huoltaneet sellaiset rajoittavat tekijät, joita hän nimittää aineellis-teknillisiksi. Lisäksi hän ei — uskollisena puhtaasti aineellisille lähtökohdilleen — hetkeäkään epäröi, että kasvun lisäämisen tiellä olisi joitakin inhimillisiä tekijöitä ja arvoja, jotka olisi otettava tavoitteita määrättäessä huomioon.

Mutta Kuusi ei tyydy mielenkiintoisessa kirjassaan vain esittämään perusteluja kasvupolitiikan toteuttamiselle, vaan hän luo myöskin seikkaperäisen suunnitelman siitä, kuinka kasvun tiellä olevat esteet poistetaan ja saadaan taloudellinen kasvu vauhtiin. Ennen tätä suunnitelmaa hän tuo esiin vielä eräitä lisäperusteluja itse tavoitteelle käyttäen myös uutta sanontaa »kansa on taloudellinen yhteisyritys», mikä ilmaisu varsin hyvin kuvastaa kasvunajattelun lähtökohtia.

Yhteinen yrityksemme on tohtori Kuusen mukaan ilmeisen takapajuinen, sillä elinkeinorakenteemme on toinen kuin 'vauraisissa' maissa. Ruotsissa vallitsi jo noin vuonna 1940 ja Yhdysvalloissa noin vuonna 1920 sama elinkeinojakautuma, kuin meillä vuonna 1960, jolloin Kuusi kirjoitti tässä käsiteltävää kirjaansa. Kirjoittaja todistaa lukijalleen, ettei kansantaloutemme voi kasvaa, ellei elinkeinorakenne muutu samaan tapaan kuin vauraisissa maissa on tapahtunut. *»Maatalous voi kasvavassa maailmantaloudessa kannattaa vain jatkuvasti supistuvan väestöryhmän harjoittamana, koska maataloustuotteiden osuus kokonaistuotannon arvosta jatkuvasti supistuu. Tämä laki on yksinkertainen ja ehdoton.»* (Kursivointi minun.)

Tämä elinkeinorakenteen jäljessäkäynti muodostuu meille kalliiksi, kirjoittaa Kuusi. »Me voimme epäilemättä pitää maatalouden harjoittamista elämänmuotona, jonka säilyttämisestä kannattaa maksaakin. Me voimme toisin sanoen asettaa maatalouden suosituimmuusasemaan elinkeinojen joukossa silläkin uhalla, että maatalouden suosiminen kokonaisuuden kustannuksella heikentää yrityksemme kasvunopeutta. Ja näin olemme tehneetkin. Olemme tukeneet maataloutta siinä määrin, että elintarvikkeiden osuus yksityisestä kulutuksesta on läpi 50-luvun pysynyt täällä sitkeästi 38—40 prosenttisenä määrältään, vaikka maataloustuotannon osuus kokonaistuotannosta onkin samana aikana supistunut lähes viidenneksellä. Kun kansa kerran on taloudellinen yhteisyrittäjä, elinkeinojen keskeisen tulonjaon voi vankoin perustein suorittaa näin. Tällöin me kuitenkin olemme samalla hidastaneet työvoimarakenteen mukautumista tuotannon rakenteeseen ja tarjonneet kilpailijoillemme voimakkaan edun.»

Niinpä Kuusi toteaa, että työvoiman siirtymisnopeutta maa- ja metsätaloudesta muihin elinkeinoihin on lisättävä. Hän laskee tuotantosuhteiden pohjalta, että maataloudessa on 350 000 liikatyöntekijää. Tästä syystä edellisen vuosikymmenen lopun luvuista jo hieman nopeutettu 2 % vuotuinen supistuminen on riittämätön, koska se aiheuttaisi vain noin 140 000 henkilön vähennyksen maatalouden työvoimaan. »Eikö yrityksemme kilpailukykyisyyden turvaaminen vaadi voimakkaampaa rationalisoinnin otetta», kysyy Kuusi.

Kun maataloudesta vapautettavan työvoiman lisäksi piti löytää paikka myös työkään tuleville niin sanotuille suurille ikäluokille, laskeskelee Kuusi, että vuosittain tarvittaisiin teollisiin ja palveluelinkeinoihin noin 50 000 uutta työpaikkaa. »60-luvun alussa näistä sijoitettavista työntekijöistä n. 35 000 edustaisi suuria ikäluokkia ja n. 15 000 taas maa- ja metsätaloudesta siirtyviä. 60-luvun jälkipuoliskolla suurten ikäluokkien osuus alenisi n. 30 000 sijoitettavaan, jolloin maa- ja metsätaloudesta siirtyvien määrä kohoaisi n. 20 000 työntekijään. Maa- ja metsätaloudessa työskentelevien vuotuinen supistumisnopeus kasvaisi 60-luvun kestäessä 2 %:sta runsaaseen 3 %:iin. Kun maa- ja metsätaloudesta kaiken kaikkiaan siirtyisi 60-luvulla teollisiin ja palveluammatteihin n. 175 000 työntekijää, maa- ja metsätalouden osuus koko työvoimasta supistuisi 60-luvun kestäessä n. 25 %:iin ja maa- ja metsätalouden tuotantosuhteen perusteella mitattu liikatyövoima arviolta noin 50 %:iin».

Ongelman ratkaisu on siis mahdollisimman nopea teollistaminen. Teollistamisen yleiset edellytykset Kuusi toteaa hyväiksi, mutta hän pitää henkisiä edellytyksiä riittämättöminä. »Teollistamistahtomme on yhä tänään sukupolvisten ajatuspinttymien kahlehtima. Nämä ajatuspinttymät estävät meitä

ymmärtämästä nykyaikaisen yhteiskunnan perusluonnetta kansalaisten yhteisenä yrityksenä ja teollisuuden asemaa tämän yrityksen tuotannollisena ytimenä. Nämä ajatuspintymät estävät meitä ymmärtämästä taloudellisen kasvun perusluonnetta yhteiskuntarakenteen pysyvänä muuttajana.» Kuusi peräänkuuluttaa myös uutta asennoitumista teollisuuteen ja sen voittoihin, joiden turvaamista ja käyttöä yrityksen laajentamiseen hän vaatii. Hän vaatii kuluttajan, kapitalistin ja valtiovallan kasvuhakuista yhteistyötä.

Lopuksi kirjoittaja kertoo suunnitelmansa alueelliset vaikutukset, jotka ovat ennustusten mukaisesti toteutuneet. »Työvoiman virtaaminen hiljaisilta alueilta vilkkaan kysynnän alueille kuuluu erottamattomana osana taloudellisen nousun kuvaan . . . Staattisen eilispäivän ihannoinnin on siis väistyttävä mobiiliin, tuottavuuden nousuun pyrkivän otteen tieltä. Tuottavuuden nousu edellyttää muutosta, tuotantovoimien uudelleen järjestelyä. Keskeisenä ilmiönä tässä jatkuvassa muutoksessa on työvoima kertyminen koneiden äärelle väestökeskuksiin. Ruotsissa ja Neuvostoliitossa väestön enemmistö jo asuu kaupungissa; Kanadassa 62 % väestöstä asui kaupungissa jo v. 1951 ja 79 % tulee arvion mukaan asumaan v. 1980. Teollistamiskautemme tulee siis olemaan myös kaupunkilaistumiskausi.»

2.2. *Sdp:n ohjelmat uudistetaan*

Pekka Kuusi kiinnitti kirjassaan huomiota siihen seikkaan, ettei minkään poliittisen puolueen ohjelmassa ole omaksuttu kasvupoliittista tavoitetta. Tämä puute tuli nopeasti korjatuksi, sillä sosialidemokraattinen puolue hyväksyi vuonna 1963 tukun uusia ohjelmia, joissa kasvupoliitikalla oli keskeinen sija. Tuolloin hyväksytystä talous- ja sosiaalipoliitti-

sesta ohjelmasta voidaan poimia useita tätä osoittavia kohtia.

Työvoiman määriä arvioitaessa on oletettu aivan kuten Kuusen kirjassa, että työvoima kasvaa lähivuosina noin 35 000:lla henkilöllä vuodessa, ja lisäksi arvioidaan muihin elinkeinoihin sijoitettavan vuosittain lähes 10 000 maa- ja metsätaloudesta siirtyvää työntekijää. Viimeksimainittu luku on alkupuolella vuosikymmentä 5 000 alhaisempi ja loppupuolella vuosikymmentä 10 000 alhaisempi kuin tohtori Kuusen asettamat tavoitteet, joten myös vuosittain tarvittava työpaikkojen määrä on alhaisempi, noin 45 000. Tämän saavuttamiseksi edellytetään kuitenkin nopeampaa kasvua kuin Kuusen esittämä 3,5—4 % vuodessa. »Täystyöllisyyden saavuttamiseksi on välttämätöntä, että reaalin tuotanto kasvaa vähintään 5 % vuodessa.» Teollisuuden kasvu esitetään perusedellytykseksi myös palveluelinkeinojen kasvulle, joten nopea teollistaminen on tavoitteiden toteutumiseksi välttämätöntä. Vertailtaessa tohtori Kuusen laskelmia ja edellä lainattua ohjelmaa toisiinsa kiintyy huomio siihen, että ohjelmassa edellytetään hitaampaa rakennemuutosta, mutta nopeampaa kasvua kuin Kuusi ehdotti. Johtuneeko tämä siitä, ettei puolue rojhennut kirjoittaa ohjelmaansa tarkkoja lukuja siitä, millaista rakennemuutosta ehdotettu 5 %:n kasvu edellyttää?

»Elintason nostaminen» otsikoidussa luvussa todetaan, että reaalista kansantuloa voidaan korottaa ainakin 5 % vuodessa voimakkaan teollistamisen avulla. Teollistamisohjelmassa todetaan, että suurin työllisyyden nousu voidaan saada aikaan kehittämällä kulutustavarateollisuutta. Tämän teollisuuden alan laajentuminen riippuu kansatulon noususta, joka puolestaan edellyttää perusteollisuuksien kehittämistä. Tästä syystä teollistamisluku talousohjelmassa keskittyy kä-

sittelemään nimenomaan perusteellisuuden laajentamissuunnitelmia.

Mitalin toinen puoli löytyy maatalouspolitiikkaa käsittelevästä luvusta. Siellä kerrataan väite, jonka mukaan teollisuuden laajentaminen takaa nopeimman tien kansantulon ja elintason nousuun. »Teollistaminen antaa uusia mahdollisuuksia myös maataloutemme tuotannon tehostamiseen ja sen tuotteiden menekien varmistamiseen. Suurimman tehokkuutensa maatalous onkin saavuttanut pisimmälle teollistuneissa yhteiskunnissa.» Maatalouspolitiikan päämääränä pidetään sellaista tuotannon tehostumista, mikä jatkuvasti vähentää julkisen tuen tarvetta. Maataloutta tuettaessa on otettava huomioon maan teollistamisen vaatimukset, vaati sdp.

Vuoden 1963 ohjelman maatalouspoliittinen kohta on siis muotoiltu maltillisemmaksi kuin esimerkiksi Kuusen laskelmat olisivat edellyttäneet. Lisäksi esitetyt numerot maatalousväestön vähenemisestä oli esitetty pienempinä kuin Kuusen kirjassa. Nämä seikat johtunevat siitä, että sosialidemokraateilla oli vielä tuolloin sitkeästi mukana pysyttelevä pienviljelijäjoukko ennen muuta Pohjois-Karjalassa, jonka näkökohdat on kai ollut pakko ottaa ohjelmissa huomioon. Yleisestikin on sanottava, ettei kasvupoliittinen ajattelu ole vielä täysin hapattanut edellä esiteltyä ohjelmaa. Ilmeisesti tässäkin on täytynyt olla varovainen, sillä sosialidemokraattisen työväenliikkeen piirissä on paljon niitä, joille kasvuajattelun läpeensä materialistiset lähtökohdat ovat vastenmieliset.

Laajan vuoden 1969 puoluekokouksen hyväksymän ohjelma-asiakirjan talouspolitiikkaa koskevassa osassa kasvutavoite perustellaan puolueen voimassaolevan periaateohjelman mukaiseksi. Puolueen talouspolitiikan tavoitteeksi esitetään täystyöllisyys, tulonjaon tasoittaminen ja yleinen elintason

nousu. »Kansantulon tasainen ja mahdollisimman voimakas kasvu olosuhteissa, joissa vallitsee ulkomaankaupan tasapaino ja vakaa rahan arvo, on keino näiden tavoitteiden toteuttamiseksi.»

Investointi- ja teollisuuspolitiikkaa koskevassa luvussa todetaan investoinnit taloudellisen kasvun perusedellytykseksi, joten investointien rakennetta on muutettava kasvupoliittikan edellyttämällä tavalla. Ensimmäisenä niistä aloista, joilla investointeja on lisättävä, mainitaan »energiantuotannon merkittävä lisääminen», jota kasvun ja nimenomaan teollistumisen sanotaan vaativan. Energiantuotannon merkittävät lisäykset esitetään toteutettaviksi nimenomaan öljyn käyttöä lisäämällä sekä myöhemmin ydinvoiman avulla. Toiseksi vaaditaan, ettei liikenneinvestointeja enää käytettäisi työllisyyspoliittisena keinona, vaan pääpaino asetettaisiin liikenteellisten kapeikkojen poistamiseen. Lisäksi edellytetään liikenneinvestointien tuntuvaa supistamista teollisuusinvestointien hyväksi. Viimeksi mainitut todetaankin investointipoliittikan ensisijaiseksi kohteeksi. Teollisuusinvestointien aikaisempaa osuutta investointien kokonaismäärästä pidetään riittämättömänä ja esitetään sitä nostettavaksi.

Maataloutta ohjelmassa tarkastellaan nimenomaan teollistamisen näkökulmasta. Niinpä maatalouspolitiikalle ei esitetä tavoitteeksi esimerkiksi maan elintarvikehuollon turvaamista, kuten muiden puolueiden ohjelmissa. Sen sijaan kirjoitetaan, että »maatalouspolitiikkamme perustavoitteeksi on asetettava tarkoituksenmukaisen maatilayksikön aikaansaaminen, maatalouden järjeistäminen ja kokonaistaloudellisesti oikea tuotannon rakenne». Tilakoon suurentamisen vauhdin määrää ohjelman mukaan yhtäältä niiden pääomien määrä, jotka voidaan käyttää uusien työpaikkojen luo-

miseen ja toisaalta se, kuinka paljon varoja on käytettävissä maatalouden rakennemuutoksen aiheuttamiin kustannuksiin. Maataloustuotannon supistamisen oppia julistetaan uskonvarmuudella: »Pyrittäessä tarkoituksenmukaiseen maatalalousyksikköön on otettava huomioon se, että epätasapaino maataloustuotannon ja kulutuksen välillä kasvaa. Sen vuoksi maataloustuotannon alentamiseen on pyrittävä kokonaispeltopinta-alaa vähentämällä.» Tilakoon suurentamisen tavoitteeksi asetetaan vuonna 1980 saavutettava 20 peltohehtaarin keskimääräinen koko.

Ohjelmien pohjana on selvästi sama yhteiskuntapoliittinen tavoitteenasettelu, jonka tohtori Pekka Kuusi esitti 60-luvun sosiaalipolitiikan perustaksi. Ohjelmia ei ole kuitenkaan kirjoitettu aivan yhtä suorasukaisesti, mikä osoittaa sen, ettei sdp:n omassakaan piirissä ole täysin hyväksytty oppineen aivoriihen työn tuloksia. Mutta mitäs ohjelmista, teot ratkaisevat. Kun vuoden 1969 sdp:n puoluekokous käsittelee suurta ohjelmakirjaansa, oli vallan kahvaan pitävällä otteella tarttunut kasvupoliitikkojen joukko jo vuosien ajan toteuttanut omaa ohjelmaansa. Ja siinä toiminnassa ei työväenliikkeen idealisteja ja humanisteja tarvinnut varoa.

2.3. *Koivisto luo strategian*

Kun pääministeri Mauno Koivisto julkaisi vuonna 1968 kirjan nimeltä »Linjanveto», saattoivat lukijat saada varsin tarkan käsityksen niistä tapahtumista, jotka johtivat kansantamamahallituksen muodostamiseen vuoden 1966 eduskuntavaalien jälkeen. Kirja sisälsi useita aikaisemmin julkaisemattomia tohtori Koiviston laatimia muistioita sekä eräitä puheita, jotka kirjan tekijä on itse katsonut sisällöltään oleellisiksi. Vuoden 1965 vappupuheessaan Koivisto järkytti puo-

lueensa oikeistoa esittämällä sosialidemokraattien ja kommunistien välistä hallitusyhteistyötä vaalien jälkeen. Samalla puhuja hyvin asiaperustein torjui ajatukset vasemmiston yhteisistä vaaliliitoista, joita kommunistit olivat ehdottaneet perustettaviksi.

Turun sos.dem. yhdistyksen suljetussa tilaisuudessa pidetty ja aikaisemmin julkaisematon puhe paljastaa vappupuheen taktiset lähtökohdat. Tässä puheessa Koivisto ennusti, että sosialidemokraateilla on kaikki mahdollisuudet saada aikaan hyvä vaalitulokset eduskuntavaaleissa. Mutta hän korosti, että yhtä tärkeää on se, ettei vaalien tulos valu hukkaan sen takia, ettei sdp pysty käyttämään sitä hyväksi. Eräänä mahdollisuutena hän mainitsi sen, että uusi eduskunta hajoitetaan, jos se ei pysty saamaan aikaan enemmistöhallitusta.

Mitä meidän pitäisi sitten tehdä, kysyy Koivisto itseltään ja vastaa:

»Ensiksikin: meidän ei pitäisi missään tapauksessa diskriminoida kommunisteja, koska siihen nojautuu viime kädessä väestön viidennestä edustavan maalaisliiton ylivalta.

Kommunisteja ei sanota voitavan ottaa hallitukseen sen vuoksi että sosiaalidemokraatit sitä vastustavat. Ja vaikka maalaisliitto olisikin halukas, kommunistit eivät uskalla ilman meitä. Sivuuun on työnnetty yksi viidennes.

Sosiaalidemokraatteja ei voida ottaa, koska diskriminoivat kommunisteja ja ovat ulkopoliittisesti epäluulon alaisia. Sivulle on tullut työnnettyksi puolet kansasta.

Kokoomuspuoluetta pidetään herran nuhteessa uhkaamalla sosiaalidemokraattien armahduksella ja kokoomuksen tilalle ottamisella.

Pienempiä puolueita pidetään linjassa palkinnoin ja uhkauksin.

Näin hallitsee yksi viidennes neljää viidesosaa väestöstä.

Jos me itse suljemme kommunistit pois mahdollisten hallituskumppanimme joukosta, me olemme maalaisliiton armoilla, olipa eduskunnassa sitten vasemmistoenemmistö tai ei.»

Pyrittyään monin tavoin perustelemaan kommunistien hallitukseen ottamista Koivisto paljastaa lisää sosialidemokraattisen johdon ajattelutapaa ennen vuoden 1966 vaaleja. Avomieliseen tapaansa hän täydentää edellä hahmottelemaansa Suomen sisäpolitiikan kuvaa.

»Olemme koettaneet monella tavalla parantaa suhteitamme Neuvostoliittoon: on puhuttu ystävällisiä sanoja, on tehty henkilöjärjestelyjä, on pidäytytty eräistä kannanotoista.»

— — —

»Näissä nykyisissä oloissa en pidä todennäköisenä, että Neuvostoliitto ryhtyisi maalaisliiton toivomusten mukaisesti häiritsemään meidän vaalikampailuamme.»

— — —

»Näkemykseni on, että viime syksynä oli ajoittain olemassa melkoinen vaara hyvinkin korkeiden neuvostojohtajien taholta tulevista hyökkäyksistä puoluettamme vastaan.» Ja pari sivua myöhemmin:

»Omasta puolestani odotan, että kotikommunistiemme taholta tullaan lähiaikoina ottamaan nimenomainen kanta meidän ulkopolitiikan diskriminointiamme vastaan. Tämän viisaampaa tekoa olisi kommunistien taholta vaikea kuvitella.»

Sosialidemokraattien johdolla näyttää olleen varsin suorasukaisesti se käsitys, ettei sdp:n toiminnassa ole ollut mitään tarkistamisen aihetta, vaan heidän ulkopoliittiset vastoinkäymisensä ovat johtuneet siitä, että maalaisliitto, TPSL ja

kommunistit ovat sisäpoliittisista syistä aikaansaaneet Neuvostoliitossa luottamuspuolan sdp:tä kohtaan. Kommunistien asenteen Koivisto tosin arvelee piakkoin muuttuvan.

Koiviston esittämät käsitykset, että Neuvostoliitto on puuttunut tai aikoi puuttua hänen väittämällään tavalla Suomen sisäisiin asioihin, ovat perin merkillisiä, mutta ne kuvastanevat laajemminkin sosialidemokraattien tuolloista ajattelutapaa.

Onhan täysin selvää, että maan ulkopoliittisen johdon ja jokaisen puolueen tulee ottaa omassa toiminnassaan huomioon myös ulkopoliittiset realiteetit. Jos jokin puolue ei ota niitä huomioon, ei ulkopoliittikan johto eivätkä toiset puolueet voi asettaa sitä johtamaan maata hallituksesta käsin. Tässä on ollut sosialidemokraattien sodanjälkeisten vaikeuksien syy: heissä itsessään.

Mutta vääristä lähtökohdista huolimatta päätty Koivisto oikeaan johtopäätökseen: kommunistit on saatava hallitukseen mukaan. Ei sen vuoksi, että tämä toimenpide ainakaan sanottavasti parantaisi sosialidemokraattien ulkopoliittista asemaa, vaan sen vuoksi, että kommunistien mukanaolo tasapainottaisi sosialidemokraattien mukanaoloa hallituksessa.

Tämä lähtökohta vaikuttaa myös sosialidemokraattien ohjelmallisiin kannanottoihin, joita kaavailtiin hyvissä ajoin ennen vaaleja hallitusneuvottelujen pohjaksi. Sos. dem. puolueoimikunnalle 21. 1. 1966 kirjoittamassaan muistiossa Koivisto toteaa, että ohjelmaa on rakennettava niin, että SKDL voisi siihen yhtyä, mikäli tekee erinäisiä kannantarkistuksia. »Siitä riippumatta, päätyvätkö hallitusneuvottelut SKDL:n mukaantuloon vai ei, on meidän saatava ohjelmakysymyksissä sieltäpäin sivustatukea.» Sen sijaan maalaisliitto-keskustapuolueen näkemyksistä ei hänen mukaansa ole

tarpeen sanottavasti piitata.

Itse toimintaohjelma, johon Koivisto edellä viittaa, koostuu lähinnä talouspoliittisista aineksista. Ennen muuta käsitellään valtiontalouden kehitysnäkymä, mikä on tulevaa hallituspolitiikkaa ajatellen tärkeää. Toimintaohjelman tavoitteeksi asetetaan avoimesti kasvupoliittiset ja rakennepoliittiset päämäärät. Valtiontaloudessa esitetään päähuomion kiinnittämistä sijoitusmenojen uudelleen suuntaamiseen. Liiketaloudellisia reaalijohdoksia piti lisättävän. »Pitemmällä tähtäimellä pitäisi päästä siihen, että koko sijoitustoiminta pannaan palvelemaan nopean taloudellisen kasvun tarpeita.» Tämä puolestaan edellyttää Koiviston kaavailussa tiukkaa suhtautumista maatalouteen. »Lisäsiirrot rahastoihin, jotka palvelevat lähinnä maataloutta, on saatava supistetuiksi vähiin.» Maa- ja metsätalousmenojen kasvuvauhdin Koivisto esittää alustavan karsinnan jälkeen supistettavaksi nolnaan,» jolloin metsätalousmenot voisivat kasvaa siinä tahdissa kuin maatalousmenot supistuvat». Havaittuaan, että asutusmäärärahat nousevat ennusteen mukaan lähivuosina 7 prosentin vauhtia, toteaa Koivisto, että asutusviranomaiset odottavat oikeata irtipääsyä lähitulevina vuosina. »Tätä ei voida sallia, vaan erittäinkin uusien tilojen muodostaminen valtion toimenpitein on heti lopetettava», sanotaan muistiossa.

Toimintaohjelman teollistamista koskeva kohta sisältää lähinnä periaatteellisia kannanottoja. Koivisto korostaa, että sdp on ollut samaa mieltä yksityisen teollisuuden edustajien kanssa siitä, että maata pitää teollistaa, mutta sdp on korostanut »yhteiskunnan aktiivisen panoksen välttämättömyyttä». Ja keinoja nopean teollistamisen toteuttamiseksi Koivisto näkee olevan valtiovallalla melko paljon. »Valtio voi te-

hostaa ja laajentaa omaa yritteliäisyyttään, valtio voi luotonannollansa edesauttaa yksityisen yritteliäisyyden syntyä ja tehostumista, ja valtio voi lähinnä vero- ja rahapoliittisin keinoin vaikuttaa siihen, mihin yksityisen sektorin investoinnit suuntautuvat.» Aivan erityisesti muistion laatija korostaa, ettei »yksityisen pääoman muodostuminen ole tapahtuma, joka pitäisi pyrkiä estämään».

Maa- ja metsätalouspolitiikan alalla Koivisto esittää toteutettavaksi sitä supistuslinjaa, jota hän valtionalouden näkökulmasta hahmotteli. Metsätalouden kohdalla muistio ottaa kantaa kysymykseen yhtiöiden maanhankinnan rajoittamisesta, jonka kirjoittaja arvelee olevan keskustapuolueen eräs vaatimus. »Itse olisin tässä asiassa yhtiöiden maanomistusoikeuden rajoittamista vastaan», kirjoittaa Koivisto.

Tarkastellessaan lähiajan kasvunäkymiä Koivisto toteaa, että kaikki ennusteet viittaavat kasvun hidastumiseen vuosina 1966—67, mutta nousua ennustetaan vuodelle 1968, jolloin ulkomaankaupan ja valtionalouden vaikeudet olisivat tulleet hoidetuiksi tai hoitautuneiksi. Muistiassa viitataan edelleen pääjohtaja Klaus Wariksen ennustukseen siitä, että ulkomaankaupan vaihtotaseen alijäämä supistuisi lähivuosina siedettäviin puitteisiin, jos ylläpidetään tiukkaa rahapolitiikkaa ja sitä tukevaa finanssipolitiikkaa. Tähän lausuntoon viitaten Koivisto toteaa, että mainitunlainen talouspolitiikka merkitsisi kasvussa »tuollaista kahden prosentin linjaa, jolloin tuontia rajoitaisi lähinnä kotimaisen kysynnän heikkous». Tästä Koivisto saakin aiheen kysyä, voidaanko kasvua lainkaan nostaa nähtävissä olevaa suuremmaksi ilman, että tuonnille on asetettava määrällisiä tai muita esteitä. Ja vastauksena on poliittinen johtopäätös. »Ilmeisesti vain voimakkaalla enemmistöhallituksella olisi mahdollisuuksia ryh-

tyä harjoittamaan kasvua tukevaa politiikkaa. Vähemmistöhallituksella on tuskin muuta tietä kuin kahden prosentin linja.»

Ja saatiinhan se enemmistöhallitus aikaan, kun kaikki oli ennakkoon tarkkaan suunniteltu. Yleinen poliittinen tilanne oli kehittynyt sellaiseksi, että vasemmistoenemmistön muodostuminen näytti jo ennakkoon selvältä, vaikka esimerkiksi Koiviston muistioissa tätä pidettiin epävarmana. Hän käytti arvioinnin pohjana Pekka Kuusen suorittamaa laskelmaa seuraavien eduskuntavaalien tuloksesta, jos äänet jakautuisivat samoin kuin edellisissä kunnallisvaaleissa. Nämä laskelmat viittasivat vasemmistoenemmistöön. Mutta olipa eduskunnan voimasuhde mikä tahansa, näyttivät sosialidemokraatit joka tapauksessa voittavan. Tällä kertaa yritettiin erityisen huolellisesti varmistaa, että sdp olisi mukana seuraavassa hallituksessa, mistä syystä puolueen johto arvioi uudelleen suhtautumisensa kommunisteihin Koiviston ehdotusten mukaisesti. Tämän poliittisen asetelman pohjalta muodostettiin ensin Paasion johtama ja sitten Koiviston johtama enemmistöhallitus, joissa molemmissa todellinen voimamies oli tohtori Mauno Koivisto. Koiviston johtamassa hallituksessa oli suunnitteluministerinä toinen kovapintainen kasvupoliitikko Jussi Linnamo. Näin sdp:n kasvupoliitikot olivat saaneet itselleen suurimman mahdollisen vallan omien ajatustensa toteuttamiseksi, sillä hallitukseen osallistuneet muut suuret puolueet, keskustapuolue ja kansandemokraatit hyväksyivät sosialidemokraattien laatiman ohjelman pääkohdat.

3. KANSANRINTAMAN KASVUPOLITIikka

3.1 *Hallitusten finanssipolitiikka*

Vaalikauden 1966—1970 hallitus- ja eduskuntapolitiikka sisältää sarjan merkittäviä talouspoliittisia ratkaisuja, jotka tähtäsivät johdonmukaisesti sosialidemokraattien asettamien tavoitteiden toteuttamiseen. Koiviston ennakkokaaavailujen mukaisesti vuotuiset valtion tulo- ja menoarviot rakennettiin kasvupolitiikkaa tukeviksi. Kasvua lisääviä menokohteita paisutettiin, kun taas epätaloudellisia määrärahoja karsittiin. Valtion taloutta alettiin hoitaa samaan tapaan kuin johdetaan liikeyrityksiä.

Vuonna 1969 alkanut noususuhdanne voitiin käyttää tehokkaasti hyväksi kasvupoliittisten toimenpiteiden ansiosta. Alkavaa taloudellista nousukautta vauhditettiin ja varmistettiin suorittamalla vuoden 1967 lokakuussa noin 30 % devalvaatio. Se loi viennille suotuisat kasvuedellytykset ja supisti tuontikysyntää, mistä syystä maksutasevaikeudet saatiin muutamaksi seuraavaksi vuodeksi pois päiväjärjestyksestä. Mutta devalvaatio antoi myös valtiovalle käteen ison valtikortin talouspolitiikan hoidossa, sillä devalvaation vientirityksille tuoma hyöty päätettiin osittain kerätä valtion pussiin vientimaksujen avulla. Näin koottiin runsaan 600 miljoonan markan »kasvupaketti», joka käytettiin juuri taloudellisen kasvun vauhdittamisen kannalta keskeisiin perusinvestointeihin. Devalvaatiolla ja vientimaksujärjestelmällä oli myös selvät rakennepoliittiset vaikutukset. Devalvaatio antoi vientiteollisuudelle melkoisen piristysruiskeen, minkä lisäksi teollisuus sai lisävauhtia kasvulleen myös vientimaksutuloista. Toisaalta vientimaksujen periminen esti kantohintojen nousun, mikä lisäsi nousukauteen muutoinkin kuu-

luvaa kaupunkielinkeinojen vetovoimaa.

Edellä lyhyesti kuitatut valtiovallan toimenpiteet eivät kuitenkaan olleet muuta kuin perustan luomista kasvun kiihdyttämiseksi. Teollisuuden kasvun tärkein liikkeellepanija ei ollut mikään Koiviston muistioissa tarkemmin käsitellyistä keinoista, vaan veropolitiikka, johon Koivisto vain viittauksenomaisesti puuttui.

3.2 *Uusi elinkeinoverolaki*

Vuoden 1967 joulukuun 29. päivänä Paasion hallitus antoi eduskunnalle valtiovarainministeri Koiviston valmisteleman esityksen uudeksi elinkeinoverolaksi. Virkamiestaholla suurimman panoksen esityksen valmistelussa lienee antanut silloinen valtionvarainministeriön vero-osaston päällikkö, professori Olli Ikkala, joka on nykyään Teollisuusliiton toimitusjohtaja. Mutta lakiesityksen talouspoliittiset perustelut vastaavat aivan yhtä hyvin myös valtiovarainministerin ajatuksia.

Lakiesityksen perustelut lähtevät viisaasti liikkeelle työllisyyden ylläpitämisestä, minkä huomautetaan olevan muun muassa Suomessa hallituksen lailla määrätty velvoite. Ja sitten siirrytään kasvatavoitteesen. »Korkea ja tasainen työllisyys tai täystyöllisyys ei kuitenkaan ole kertakaikkinen tavoite, vaan se on toteutettavissa vain voimakkaana ja tasaisena jatkuvan tuotannon laajenemisen avulla. Jos esimerkiksi työvoiman tarjonnan vuotuinen lisäys on noin 1 %, kuten Suomessa on asianlaita lähivuosina, ja jos työn tuottavuus lisääntyy vuosittain noin 3 %, edellyttää korkean ja tasaisen työllisyyden ylläpitäminen suunnilleen 4 %:n vuotuista kokonaistuotannon kasvua.» Tämän jälkeen perusteluissa pääkohdittain kerrotaan, millaisia muutoksia yritystoiminnan

verotukseen olisi tehtävä, jotta kasvun edellytykset paranisivat.

Oleellisin esitetty muutos verrattuna aikaisempaan verotusjärjestelmään oli verottavan tulon laskentatavan muuttaminen. Aikaisempien säännösten mukaan verotettava tulo määrättiin omaisuuden määrässä tapahtuneiden muutosten perusteella, jolloin verotettava tulo oli sama kuin verovelvolliselle vuoden aikana kertynyt lisäomaisuus. Elinkeinoverolain mukaan tulo taas määräytyy vuoden aikana kertyneiden tulojen ja menojen erotuksesta. Edelleen uusi järjestelmä merkitsi verotuksessa käytettävien tulo- ja menokäsitteiden laajentamista ennen muuta menojen osalta siten, että tulon hankkimisesta aiheutuneet kustannukset hyväksytään aikaisempaa laajemmin menoksi verotusta määrättäessä. Nämä muutokset tähtäsivät siihen, että yritysten on suorastaan pakko kasvaa. Vanha verojärjestelmä oli kasvun suhteen neutraalimpi ja se kohteli kaikkia yrityksiä tasapuolisesti: yrityksen tuloa oli siihen kertynyt lisäomaisuus. Uuden järjestelmän mukaan veron määrä riippuu tyystin tulojen ja menojen välisestä erotuksesta: mitä enemmän menoja suhteessa tuloihin, sen vähemmän veroja. Ja kun menokäsitettä on edellä mainitulla tavalla laajennettu, selviävät kasvavat yritykset käytännöllisesti katsoen ilman veroja. Niillä on nimittäin jatkuvasti käynnissä laajennusinvestointeja, joiden edellyttämillä menoilla verotettava tulo pudotetaan olemattomaksi. Sen sijaan sellainen elinkeinonharjoittaja, joka ei halua tai ei voi laajentaa toimintaansa, maksaa raskaat verot, sillä hän ei saa tulojensa vastapainoksi sanottavasti vähennettäviä menoja. Koska verojärjestelmä suosii kasvavaa yritystä, on sillä myös talouselämän keskittymistä lisäävä vaikutus, sillä kasvavat yritykset, jotka jo muutoinkin ovat kilpailuvahvoja,

saavat tämän verolain ansiosta puolelleen lisäedun.

Lisäksi elinkeinoverolaki nykyisessä muodossa tekee yritysten keskinäiset omistussuhteet aikaisempaa edullisemmaksi sekä lisää yritysten välisen fuusioitumisen edullisuutta eräissä tapauksissa. Lakiesityksen perusteluissa hallitus käsiteli seikkaperäisesti osakeyhtiöiden niin sanottua ketjuverotusta, joka oli valtionverotuksesta poistettu, mutta oli edelleen voimassa kunnallisverotuksessa. Ketjuverotuksella tarkoitetaan sitä, että osakeyhtiön toisesta kotimaisesta yhtiöstä saamat osinkotulot ovat veronalaisia. Tällainen kunnallisverotukseen sisältynyt säännös oli omiaan estämään sisar- ja tytäryhtiöiden syntymistä, mikä taloudellista kasvua tavoiteltaessa on vahingollista. Niinpä elinkeinoverolaki poisti ketjuverotuksen myös kunnallisverotuksesta. Fuusiointi puolestaan on edullinen siinä tapauksessa, että hyvin velkainen ja jatkuvasti laajeneva yhtiö fuusioidaan kasvunsa lopettaneeseen tuottoisaan yhtiöön. Kasvavan ja velkaisen yhtiön investoinnit voidaan rahoittaa toisen yhtiön tuloilla, jolloin myöskin vältetään verotus viimeksi mainitun osalta. Tämä on perussyö myös eräisiin valtion yhtiöiden fuusioitumishankkeisiin, mistä tuoreena esimerkkinä on pyrkimys fuusioida Oulujoki Oy ja Kemijoki Oy Imatran Voima Oy:öön. Imatran Voimalla on suunnitteilla laajoja atomivoimalainvestointeja, kun taas pohjoisen jokiyhtiöt ovat suorittaneet investointinsa lähes loppuun ja alkavat tuottaa huikeita voittoja, sitten kun myös poistot on loppuun suoritettu. Fuusio antaisi mahdollisuuden siirtää voittovarot Etelä-Suomen suuriin voimalarakennustöihin maksamatta niistä veroa.

Itse verojärjestelmän muutoksen lisäksi alennettiin yhtiöveron veroprosenttia 48:sta 43:een, mikä merkitsi kevennystä verotukseen kaikkien osakeyhtiöverovelvollisten osalta,

mutta suhteellisesti ylivoimaisen edun saivat siis edellä mainituista syistä kasvavat yritykset. Kasvavien suuryritysten eduksi on laskettava myös yhtiöiden 1 % suuruisen omaisuusveron poistaminen. Kasvavat suurfirmat kartuttavat omaisuuttaan maksamatta siitä juuri lainkaan veroa, koska jatkuva laajentuminen antaa mahdollisuuden väistää verotus. Ja kasvavista omaisuuksistaankaan nämä yhtiöt eivät siis enää maksa veroa.

Jos tarkastellaan verojakautumaa pienyrityksen kannalta, eivät kaikki toteutuneet kielteiset muutokset ole tulleet vielä esille. Nimittäin samanaikaisesti edellä mainittujen muutosten kanssa on sosiaaliturvamaksu jatkuvasti kohonnut. Sehän on luonteeltaan vero työvoiman käytöstä ja rasittaa eriten työvaltaisia yrityksiä, joita pienet yritykset kauttaaltaan ovat. Elinkeinoverolain ja muiden yritystoimintaan kohdistuneiden veromuutosten summa voidaan tiivistää toteamukseen, että ne ovat käytännöllisesti katsoen vapauttaneet verosta kasvavat suuryritykset, mutta ovat lisänneet pienyrityksen verotaakkaa, ellei kysymyksessä ole laajeneva pienyritys. Tämä ymmärrettävästi lisää voimakkaasti teollisuuden ja muun yritystoiminnan kasvua, kuten hallituksen esittämässä elinkeinoverolain perusteluissa edellytettiin. Yrittäjille laki merkitsee kilpailun kiristymistä, jossa menestyäkseen on jatkuvasti laajennettava ja tehostettava yrityksen toimintaa. Lainsäädäntö on kilpailussa vahvojen puolella.

Mutta teollisuuden ja muun yritystoiminnan verotuksen muutoksilla oli huomattava vaikutus verojen jakautumiseen myös yleisemmin. Suurten ja kasvavien yritysten verojen keveneminen alensi merkittävästi valtion yrityksiltä saamia verotuloja. Vuonna 1968 osakeyhtiöt maksoivat vielä noin viidennes tulo- ja omaisuusverojen kokonaismäärästä, mutta

vuonna 1971 niiden maksamat verot olivat enää noin 10 % niiden kokonaistuotosta. Lisäksi teollisuus sai verouudistuksen yhteydessä yhteiskunnalta tuntuvaan kertakaikkisen lahjoituksen. Aikaisemman verolain mukaan yrityksillä oli mahdollisuus aliarvostaa varastot jopa sataan prosenttiin saakka. Uusi verolaki asetti aliarvostuksen ylärajaksi 50 %. Kun uutta verolakia ryhdyttiin soveltamaan, olisivat yritykset ilman erityisjärjestelyjä joutuneet maksamaan purkautuvista aliarvostuksista aiheutuvasta tulosta veroa. Asia järjestettiin tekemällä yrityksille mahdolliseksi siirtää vapautuvat piilovaraukset liiketoiminnan kehittämisrahastoihin, joista ne voidaan puolestaan ottaa verovapaasti yrityksen käyttöön, jos ne käytetään investointeihin, jotka täyttävät tyypilliset taloudellista kasvua tukevat tunnusmerkit. Rahastoihin on kertynyt varoja kaikkiaan noin 1 700 miljoonaa markkaa, jotka siis siirrettiin verovapaasti yrityksen käyttöön. Yhteiskunta, valtio ja kunnat, lahjoittivat tässä yrityksille noin 1 000 miljoonaa markkaa menetettyinä verotuloina tulosta, josta yritykset eivät ole koskaan maksaneet veroa.

Kaikki edellä mainitut yrityksille tarjotut verohelpotukset ovat merkinneet valtiolle tulojen menetystä, joten vastaava määrä veroja on jouduttu perimään muilta verovelvollisilta, ennen muuta palkansaajilta. Tässä on siis eräs syy palkansaa-
jien ankaraan verotaakkaan, jonka alentamista on viime aikoina aivan oikein vaadittu. Eräät sosialidemokraatit ovat vain hakeneet ankaran verorasituksen syytä liian kaukaa, kun he ovat arvelleet, että syynä olisi pienviljelijöiden verotuksen väitetty keveys. Syytä on haettava muun muassa yhtiöverotuksen tuoton alenemisesta ja syyllistä omasta puoleesta.

Koivistolaiset verouudistukset eivät rajoittuneet vain elin-

keinoverolain uudistamiseen, vaan sen lisäksi käytiin toteuttamaan maatalousverotuksen uudistusta. Sdp:hän oli kauan vaatinut, että maanviljelijöitä on verotettava »todellisten tulojen mukaan» eikä pinta-alan mukaan, mikä oli aikaisemman lain käytäntö.

3.3. *Maatalousverotus uudistetaan*

Maatilatalouden tuloverolakiesitys annettiin eduskunnalle jo ennen elinkeinoverolakia helmikuun 24. päivänä 1967 ja eduskunta oli jo päättänyt siitä ennen kuin EVL:n esitys tuli kansanedustajien päätettäväksi. Maatalouden tuloverolakiesityksen perusteluissa viitataan kahteen maataloustuloverolain uudistamista tutkineen komitean työhön, jonka pohjalta ehdotus sanotaan laaditun. Molempien komiteoiden kerrotaan päätyneen siihen lopputulokseen, että maatalouden verotuksessa olisi siirryttävä sellaiseen todellisiin tuloihin perustuvaan verotukseen, joka huomioon ottaen maatalouden erikoisolosuhteet mahdollisimman suuressa määrin vastaisi muiden elinkeinonharjoittajien verotusta. Perustelut, yhtä vähän kuin komiteanmietinnötkään eivät paljasta, tarkoittaanko muiden elinkeinonharjoittajien verotuksella tuolloin voimassa ollutta verojärjestelmää vai suunnitteilla ollutta uuden elinkeinoverolain mukaista järjestelmää. Komiteamietintöjä kirjoitettaessa on kuitenkin tarkoitettu ensin mainittua, sillä elinkeinoverolain säätämistä ehdottaneet komiteamietinnöt valmistuivat vasta myöhemmin.

Uuden verolain säätämistä perustellaan sillä, ettei voimassaoleva verojärjestelmä »enää nykyoloissa sovellu tuotanto-
muodoiltaan ja viljelystavoiltaan erilaisiksi kehittyneiden maatilatalouksien verotukseen». »Hallitus pitää tärkeänä, että verotus maatalouden piirissä eri verovelvollisten kesken

yksityistapauksissa johtaa oikeaan tulokseen ja että verotus maan eri tulonsaajaryhmien osalta perustuu mahdollisimman suuressa määrin samanlaisiin perusteisiin. Tämän vuoksi Hallitus esittää, että säädettäisiin erityinen maatilatalouden tuloverolaki, joka sisältäisi sekä maatilatalouden että metsätalouden tuloverotusta koskevat säännökset ja joka maatalouden osalta perustuisi samantapaiseen nettotulojen verotukseen kuin muiden elinkeinojen verotus.»

Hallituksen esityksen perusteluissa annetaan se kuva, että vuoden 1965 komiteanmietintö olisi sellaisenaan otettu lakiesityksen pohjaksi. Niistä ei käy ilmi, että professori Ikkan tultua vero-osaston osastopäälliköksi asetettiin vielä komiteanmietinnön tarkistustoimikunta, jonka mietintö valmistui 24. 11. 1966 (Komiteanmietintö 1966: B 118). Mietintö laadittiin kahdessa viikossa. Sen johdannosta käy ilmi, että valtiovarainministeriössä oli jo ennen toimikunnan asettamista muutettu komiteanmietinnöissä esitettyjä lakiehdotuksia ottaen huomioon äskettäin valmistuneen Liikeverotuksen uudistamistoimikunnan mietinnön (Komiteanmietintö 1966: B 86) sisältö. »Ehdotuksen lakiteksti on terminologialtaan ja maatilatalouden erikoisolosuhteet huomioon ottaen mahdollisimman pitkälle myös materiaalistien säännösten osalta yhdenmukainen edellä mainitun toimikunnan elinkeinotulon verottamisesta laatiman lakiesityksen kanssa», sanotaan mietinnössä. Varsinaisten ehdotusten jälkeen toimikunta vielä toteaa: »Edellä mainittujen muutosesitysten lisäksi toimikunta on tehnyt valtiovarainministeriön esitykseen vielä lukuisia pieniä korjauksia, joista useimmat ovat vain muodollisia, mutta eräillä on pyritty entistä täydellisempään yhdenmukaisuuteen elinkeinotulon verotuksen uudistusehdotuksen kanssa». Kaikki edellä mainitut lakiluon-

noksen muutokset tähtäsivät elinkeinoverolain periaatteiden mahdollisimman tarkkaan toteuttamiseen myös maatalouden verotuksessa, vaikka eduskunnalle annetun esityksen perustelut eivät sitä kerrokaan.

Elinkeinoverolain periaatteet, joiden vaikutukset yritystoiminnan verotukseen tulivat edellä esitetyiksi, näyttäytyvät koko alastomuudessaan maataloudessa, jossa valtaosa verovelvollisista edustaa »pienyrittystyyppiä» tai yritystoiminnasta tyystin poikkeavaa luontaistaloutta. Vain harvoja tiloja hoidettiin tuolloin liikeyrityksen tapaan. Ja niidenkin kohdalla verolain yleinen periaate johtaa maatalouspolitiikan kannalta epätarkoituksenmukaiseen lopputulokseen. Elinkeinoverolain periaatteet ovat täysin sopimattomat maatalouden verotuksen ennen muuta siitä syystä, ettei maatalouden verotuksen tarkoituksiksi sovi jatkuva yrityksen kasvu, kuten elinkeinoverolain mukaiset periaatteet edellyttävät.

Mikäli maatilalla harjoitetaan maataloutta perinteisten menetelmien avulla, muodostaa tuotannon katon luonnon toimintajärjestelmän optimitasapaino. Perinteinen viljelymenetelmä on luonteeltaan biologinen, eikä siinä käytetä sanottavasti koneita, lannoitteita tai myrkkijä tuotannon »kei-notekoiseksi» lisäämiseksi. Tällainen tila on tuotantotarvikkeiden suhteen jokseenkin omavarainen. Tilalla ei siis muodostu sanottavasti rahamenoja tuotannon lisäämiseksi. Ainoa ajateltavissa oleva lisätulon hankkimiseen tähtäävä huomattava menoerä saattaisi olla maan osto, mutta se ei ole vähennyskelpoinen. Sen sijaan maatalousverolakiin sisällyneet eräät määräykset lisäävät tällaisella tilalla huikaisesti verotettavan tulon määrää. Kun lain mukaan omassa taloudessa kulutetut tuotteet on täysimääräisesti luettava tuloksi, joutuu luontaistalouden kaltaisissa oloissa elävä usein suuri per-

he täysin kohtuuttomaan tilanteeseen, sillä oma kulutus on tällaisella tilalla tavattoman suuri suhteessa tilan saamiin rahatuloihin. Ja rahallahan verot on maksettava. Lisäksi pinta-alalisät, jotka olisi voitu rinnastaa sosiaalisiin tulonsiirtoihin, päätettiin ottaa mukaan verotettavaa tuloa laskettaessa. Tämänkaltaisia olivat useimmat tilat monin paikoin kehitysalueilla uuden verolain astuessa voimaan.

Mutta myös »nykyaikaisilla» tiloilla jouduttiin mahdollotto- maan tilanteeseen. Tällaisella tilalla tuotantoa voidaan nostaa koneistamalla tila mahdollisimman pitkälle sekä lisää- mällä lannoitteiden ja myrkkujen käyttöä. Tällöinkin on ylä- raja vastassa, sillä näilläkään menetelmillä ei tuotantoa voi- da tietyltä peltoalalta loputtomiin nostaa. Niin kauan kuin tuotantoa voidaan lisätä jatkuvilla menon lisäyksillä, selviää verovelvollinen hyvin alhaisilla veroilla. Jos investoinnit ja muut menot vähenevät, nousee verotus jyrkästi, sillä verotet- tava tulo on suoritettujen investointien vuoksi noussut, mut- ta uusia menoja ja poistoja ei enää ole ainakaan samaa mää- rää kuin aikaisemmin. Mutta verolain periaate edellyttikin jatkuvaa kasvua. On siis olemassa myös se keino, että hank- kii jatkuvasti lisää maata ja soveltaa sillä maatalouden ny- kyaikaisia menetelmiä. Mutta jos kasvu lakkaa, iskee verot- taja sitä ankarammin mitä pitemmälle kasvu on jatkunut.

Monissa tapauksissa on ilmeisesti käynyt niin, että tilalla käytetään verotuksen pitämiseksi alhaisena jatkuvasti liian paljon varoja esimerkiksi koneinvestointeihin, jolloin epäta- loudellinen tilanpito koituu viljelijän leivän kavennukseksi. Tästä on tunnetut seuraukset: naapuri kadehtii isäntää, jolla on suuri määrä uusia kalliita koneita, vaikka ei maksa pen- niäkään veroja. Vain isäntä itse tietää, ettei ulkoinen kuva anna oikeaa käsitystä isäntäväen toimeentulosta. Joskus tä-

mä tapahtuu syömällä jatkuvasti puupääomaa. Myymällä metsää saa tuloja, joista vero on pinta-alaperusteen mukaisesti maksettu vähitellen vuosien mittaan. Näillä tuloilla otetaan koneita, joiden menot vähennetään maatalouden verotuksesta. Ja kun kone uusitaan, otetaan rahat taas metsästä. Tätä ulospäin pramealta näyttävää talonpitoa voi jatkaa niin kauan kuin metsässä riittää puuta. Viljelijäväki on ajettu verotuksella samaan kasvun kierteeseen kuin yrittäjä, mutta viljelijöiden kohdalla lopputulos on ollut vielä kohutuuttomampi.

Lähes luontaistaloutta elävillä kehitysalueiden pienviljelmillä verotus nousi eräissä tapauksissa aikaisemmasta moninkertaiseksi. Tämä ei johtunut siitä, että heillä olisi ollut aikaisempaan pinta-alaverotukseen verrattuna yhtään enempiä tuloja vaan siitä, että aikaisempi verojärjestelmä otti uutta paremmin huomioon heidän viljelmänsä olosuhteet. Suurilla nykyaikaisilla tiloilla verot aluksi alenivat jyrkästi, mutta edellä kerrotusta syystä verot ovat alkaneet vähitellen nousta myös niiden osalta. Tämä verolaki oli sananmukaisesti pienviljelmien tappolaki, sillä se vei kertakaikkiaan kehitysalueiden pientilallisilta ja heidän perillisiltään halut ammatin jatkamiseen. Ja samaan aikaan hallitus tarjosi »vapaaehtoisuuteen perustuvan» mahdollisuuden luopua maatalouden harjoittamisesta.

Ennen kuin käymme sitä käsittelemään, on syytä mainita pari sanaa maatalousverolain kansantaloudellisista vaikutuksista ja vaikutuksesta maatalouden kehitykseen. Maataloustuotannon tehokkuudelle voidaan antaa monta määritelmää, joista eräs on Pekka Kuusen kirjassaan käyttämä. Sen mukaisesti elinkeinon tehokkuus voidaan mitata vertaamalla sen tuottamaa kansantulo-osuutta työntekijöiden lukumäärään.

Mutta maatalouden tehokkuudelle voidaan antaa myös tästä tyystin poikkeava määritelmä, joka on paljon lähempänä maatalouden perusluonnetta. Sen mukaan maatalous on sitä tehokkaampaa mitä pienemmällä koneiden, lannoitteiden ja myrkkujen määrällä ja mitä pienemmällä työvoiman määrällä se kykenee tuottamaan maalle omavaraisuuden turvaavan määrän hyviä elintarvikkeita. Tällaisessa määritelmässä on otettu huomioon maatalouden voimakas riippuvuus luonnontaloudellisista realiteeteista. Koneet, myrkyt ja keinolannoitteet ovat tuotteita, jotka on tehty uudistumattomista luonnonvaroista, minkä lisäksi koneet vielä tarvitsevat energiaa polttoaineen muodossa. Luonnontaloudellisesti ja ennen pitkää yhä selvemmin myös kansantaloudellisesti on kannattavaa pyrkiä käyttämään niitä mahdollisimman vähän. Ihmistyövoiman käyttöä ja edellä mainittujen hyödykkeiden käyttöä on punnittava vastakkain, sillä ne voivat osittain korvata toisensa. Pääomavaltainen ja vähän työvoimaa käyttävä tuotanto kasvattaa ilman muuta kansantuloa nopeammin, sillä se luo myös tilaa tehdasteollisuuden laajenemiselle. Mutta ellei maatalouden »liikatyövoimalle» ole todella tehokasta käyttöä todellisuudessa ja palveluelinkeinoissa, lienee tällainen laskentatapa pettävä. Ja mitä pitemmälle tulevaisuuteen katsotaan, sitä enemmän korostuvat työvaltaisten menetelmien edut. Näin uskon. Joka tapauksessa maamme maatalous on joutunut kustannuskierteen, joka johtuu edellä mainittujen tuotantohyödykkeiden hinnan nopeasta kohoamisesta. Kuluttaja on puolestaan hintakierteessä. Ja muun muassa nykyinen verolaki pyrkii edelleen lisäämään maatalouden riippuvuutta näistä tuotantotarvikkeista.

3.4. Pellonvarausjärjestelmä luodaan

Samaan aikaan kun maatilatalouden uuden tuloverolain kurostavaa silmukkaa solmittiin, ajauduttiin meillä kasvuteoreetikkojen mielestä voittamattomaan maatalouden ylituotantotilanteeseen. Kasvupoliitikon mielestä kaikki sellainen tuotanto on ylituotantoa ja kannattamatonta, jonka tuotantokustannukset vallitsevilla tuotannontekijöiden hinnoilla ovat korkeammat kuin tuotteen kansainvälinen hintataso. Tällöin myös tuotantokustannuksiin vaikuttavat osatekijät on laskettu kansainvälisten hintojen mukaan ja työvoimakustannukset oman palkkatasomme mukaan. Aivan näin raakana periaatteita ei ole sentään tuotu julkisuuteen, vaikka sdp:n maatalouspoliittinen ajattelu ainakin vielä 1960-luvun lopulla lähti näistä perusasettamuksista. Jos tarkastellaan tuotettuja ja maahan tuotuja ravintomääriä, ei ylituotantoa juuri ollut, sillä meille tuotiin tuolloin huomattavia määriä muun muassa karjan rehuksi käytettyä rehuvalkuaisia. Lisäksi maatalouden tarpeisiin tuotiin muun muassa lannoitteita ja niiden valmistukseen käytettyjä tuotantotarvikkeita. Näihin omavaraisuuslaskelmiin ei välitetty nojautua, vaan lähdettiin siitä, että ylituotanto on välittömästi valtiotullon toimenpiteiden avulla poistettava. Kun tämä ajatus oli keskustapuolueen kannalta hyvin vaikea, tehtiin pihdit, joilla puolue pantiin aisoihin: ellei tuotantoa ryhdytä supistamaan, lopetetaan vientitukiaisten maksaminen, mikä olisi merkinnyt maataloushintojen romahdusta. Ja raskain mielin keskustapuolue suostui sosialidemokraattien suunnitelmiin.

Suunnitelma perustui Ruotsin mallin mukaiseen pellonvarausjärjestelmään, joka oli luonteeltaan vapaaehtoinen. Sen mukaan viljelijä, joka jättää peltonsa pois tuotannosta saa vuosittain siitä valtiolta korvauksen. Koska järjestelmän en-

nustettiin johtavan kehitysalueilla laajaan paketointiin, oli esillä myös ajatus Lapin tai koko Pohjois-Suomen jättämisestä sen ulkopuolelle. Tämän katsottiin kuitenkin aiheuttavan eriarvoisuutta viljelijöiden kesken, joten rajoituksesta luovuttiin. Laki pellon käytön rajoittamisesta astui voimaan vuonna 1969, jonka toukokuusta lähtien sitä voitiin soveltaa. Tavoitteena oli saada kahtena ensimmäisenä vuotena kumpanakin 100 000 hehtaaria pois viljelyn piiristä.

Lakiesityksen perusteluissa kerrotaan ne syyt, joiden vuoksi ei päädytty esimerkiksi tilakohtaisiin rajoituksiin, vaan otettiin mieluummin käyttöön vapaaehtoinen järjestelmä. »Sellaiset toimenpiteet, jotka rajoittavat yksityisten maatilojen tuotantokapasiteetin tehokasta käyttöä, vaikuttavat yleensä aina tulotasoa heikentävästi ja ovat siten ristiriidassa viljelijäväestön tulojen kasvukehityksen turvaamisen kanssa. Näin on asianlaita mm. siinä tapauksessa, että tuotantoteknisesti tarkoituksenmukaisiksi katsottavia tuontiväkirehujen ja lannoitteiden määriä joudutaan supistamaan tai ryhtymään tuotannon tilakohtaiseen rajoittamiseen. Tasapainotamisongelman ollessa viime kädessä työllisyys- ja tulotaso-ongelma olisi se pyrittävä ratkaisemaan supistamalla tuotantokapasiteettia siten, että maatilojen lukumäärä ja viljelyssä oleva peltoala samalla vähenevät.» Korvaussumma säädettiin kaikkialla samaksi. Tätä hallitus perustelee lakiesityksen perusteluissa seuraavaan tapaan: »Korvauksen maksamista yhtä suurena myös Pohjois- ja Itä-Suomessa kuin muualla maassa puoltaa mm. se, että kyseisillä alueilla säästyy sopimuksen tekevien maatilojen osalta maidontuotantovastuksina ja lehmänpitopalkkioina maksettavia valtion varoja». Lain mukaan viljelijä on velvoitettu pitämään ainakin tienvarsilla sijaitsevat ja muiden viljelysten läheisyydessä

olevat pellot viljelykunnossa. Peruste on siis maisemanhoidollinen ja tähtää lisäksi rappeutuvan pellon muiden haitallisten ympäristövaikutusten ehkäisemiseen.

Ensimmäisen vuoden saalis oli vajaat 90 000 hehtaaria, mutta sen ei katsottu riittävän. Niinpä hallitus antoi loka-kuun 31. päivänä uuden lakiesityksen, jolla pellonvarausjärjestelmää tehostettiin. Pellonvaraus sopimukseen liittyi alunperinkin mahdollisuus saada pellonvarauksen piiriin tulevan tilan karjasta teurastuspalkkio. Kun lehmien luku ei kuitenkaan vähentynyt hallituksen kaavailemalla tavalla, esitti Koiviston hallitus vuoden 1970 helmikuussa, että lehmien teurastuspalkkiot ulotettaisiin koskemaan myös muita kuin pellonvarauksen piiriin tulevien tilojen karjoja.

Kun pellonvarausjärjestelmä oli saatettu täyteen tehoonsa vuoden 1969 lopulla, huipentui kehitysalueen ja myös muiden seutujen pienviljelijän elämä sydäntä kouristavaksi murhenäytelmäksi. Samoihin aikoihin vuoden lopulla posti toi tienvarren laatikkoon tiedot vuoden 1968 verotuksen lopullisesta tuloksesta sekä seuraavan vuoden veroennakosta, joka oli määrätty vuoden 1968 verotuksen perusteella. Siinä vaiheessa moni oli kypsä luovuttamaan toivottomaksi käyneen taistelun. Vaikeimmilla työllisyysalueilla pienviljelijäelämän vaihtoehtona oli nimittäin lisäksi voittamaton houkutin, työttömyyskorvaus. Pienellä tilalla tuntui vaikeuksien keskeltä toivottomalta jatkaa, kun monet saivat työttömyyskorvauksesta samaan aikaan paremman tulon kuin minkä pientilallinen kykeni omalta tilaltaan hankkimaan.. Pienikin tila katsottiin esteeksi työttömyyskortistoon pääsulle, joten pake-toinnin avulla tämäkin este poistui. Ja työttömyyskorvaus on vapaa verotuksesta. Töitä ei työttömille ollut riittävästi osoittaa, sillä sdp:n ohjelman mukaisesti oli muun muassa

liikenneinvestointien kokonaismäärää supistettu ja supistukset tehtiin ohjelman mukaan nimenomaan kehitysalueilla, joilla ne ovat olleet miltei ainoa valtion työkohde. Valtion teolliset investoinnit kuten autotehdas, öljynjalostamo, Rautaruukin levyvalssaamo sekä atomivoimala rakennettiin etelään.

Edellä esitettyyn on vielä lisättävä viime sotien jälkeen asutettujen tilallisten kohtalo. Koiviston aikoinaan esittelemän suunnitelman mukaisesti asutustoiminnalle pantiin sulkuri heti kun sd p pääsi asiasta määräämään. Koivisto puhui muistiossaan uusien tilojen muodostamisen lopettamisesta, mikä oli vääriin tietoihin perustuva tavoite, sillä tuolloin vielä muodostetuista tiloista oli päätökset tehty jo aikaisemmin. Niinpä asutusrahojen ylipyyhkiminen merkitsi jo muodostettujen tilojen elinkelpoistamisen lopettamista. Näiden tilojen kehittämiseksi nousi seinä pystyyn jo ennen kuin verolaki antoi lopullisen kuoliniskun. Täysin tyhjentyneet asutusalueet eri puolilla kehitysalueita ovat tästä murheellisenä todistuksena.

Mutta hallituksen maatalouteen kohdistuneiden toimenpiteiden vaikutukset eivät rajoittuneet vain niihin tiloihin, joilla tuotanto lopetettiin, vaan laaja paketointi vaikeutti monin tavoin myös niiden viljelijöiden toimintaa, joilla kaikesta huolimatta oli vielä uskoa ammattinsa tulevaisuuteen. Suurin kielteinen vaikutus oli ehkä sillä, että paketointi monin paikoin kertakaikkiaan esti tilojen elinkelpoistamisen, sillä vuokramaita ei ollut saatavana aikaisempiin hintoihin, kun pakettikorvaus oli suurempi. Myöskään ostettavaksi ei maata samasta syystä ollut kohtuulliseen hintaan tarjolla. Eräin paikoin rappeutuneet pakettipellot tuottivat hämmästyttävän määrän tuholaisia ja rikkakasveja, jotka vaikeutti-

vat naapurin viljelystä. Eräin paikoin maidon kuljetusolot huononivat, sillä maitomäärien väheneminen kertakaikkiaan pakotti meijerin lopettamaan eräitä keräilyreittejä. Ehkä suurin merkitys oli kuitenkin yleisen ilmapiirin toivotto-
muudella, joka kerta kaikkiaan vei uskon tulevaisuuteen. Kotimaakunta ei tarjonnut muutakaan tulevaisuutta, sillä työttömyys oli vaikea. Eikä hallitus ilmaissut mitään kiinnostusta aluepolitiikan nopeaan tehostamiseen, vaan johtavat sos. dem. ministerit laukoivat ilmoille päinvastaisia ivaa-
via mielipiteitä.

Niin toteutui sosialidemokraattien suuri suunnitelma ja se toteutui paremmin kuin he olivat uskaltaneet toivoakaan. Kuusen arvion mukaan maataloudesta piti siirtää 60-luvulla pois 350 000 työntekijää, jolloin vuoden 1970 tilanteessa maatalouden työvoiman osuus olisi ollut vielä noin kaksinkertainen suhteessa kansatulo-osuuteen. Näin suurta vähennystä Kuusi ei kuitenkaan jostakin syystä ehdottanut, vaan asetti tavoitteeksi noin 175 000 ihmisen siirtymisen muihin elinkeinoihin, jolloin maatalouden työvoimaosuus olisi vuosikymmenen lopussa ollut noin 25 %. Hallituksen politiikka oli paljon karskimpaa, sillä tilastot osoittavat maataloudessa toimivan väestön määrän vähentyneen viime vuosikymmenen kuluessa noin 720 000:sta noin 430 000:een eli noin 290 000 henkilöllä. Prosenteissa viimeksi mainittu työvoiman määrä on noin 20 % ammatissa toimivasta väestöstä. Nämä numerot lienevät hohdokas Euroopan ja luultavasti maailmanennätys teollistumisen ja rakennemuutoksen nopeudessa. Eräässä suhteessa suunnitelman toteuttamiseen tuli paha virhe. Maataloudesta irrotettavan työvoiman oli määrä sijoittua maamme teollisuuden ja palveluelinkeinojen palvelukseen, mutta huomattava osa siitä muuttikin Ruot-

siin. Moni sodassa ja pellonraivauksessa terveytensä menettänyt suuriperheinen rintamamies painoi tilansa oven kiinni, löi laudat ikkunoihin ja lähti Ruotsiin. Eipä kai tämä Suomi niissä tunnelmissa juuri isänmaalta tuntunut yhtään sen enempeä kuin Ruotsikaan. Ja sinne oli jo aikaisemmin siirtynyt suomalaisia, joten tuttavikiin oli enemmän kuin etelän suurkeskuksista olisi löytynyt.

Mutta uudet suunnitelmat ovat jo valmiina. Kun pellonvarausjärjestelmän piiriin saatiin noin 230 000 hehtaaria, mikä on noin kymmenesosa maamme koko peltoalasta, ovat sosialidemokraatit vaatineet vielä noin 500 000 hehtaarin poistamista tuotannosta. Vuoden 1969 ohjelmassa esitetty tilojen tavoitekoko, 20 hehtaaria vuonna 1980 edellyttäisi puolestaan maatalousväestön määrän vähentämistä noin puoleen nykyisestäään. Sdp:n hovirunoilija Arvo Salo lennätti muutama vuosi sitten ilmoille tunnuslauseen 'tapa talonpoika päivässä'. Näiden uusien ohjelmien toteutuminen merkitsisi samaa kieltä käyttäen 60 talonpojan 'tappamista' päivässä tällä vuosikymmenellä.

Keskustalaisen käsityksen mukaan maatalouspolitiikkaa olisi hoidettava siten, että viljelijäperhe saa tyypilliseltä suomalaiselta pienviljelmältä kohtuullisen toimeentulon, mikä ei estä tilakoon suurenemista eikä muuta maatalouden luonnollista kehitystä. Sosialidemokraatit ovat edellyttäneet ja hoitaneet maatalouspolitiikkaa siten, että elämä pientilalla käy tukalaksi ja raju maatalouden sisäinen rakennemuutos välttämättömäksi. Sama kasvupaine ulottuu myös suuremmille tiloille, sillä kohtuulliseen tulotasoon yltäminen edellyttää myös niillä tilan tuottavuuden jatkuvaa kohoamista. Kun samaan aikaan ei ole luotu ennen muuta riittävien pääomien muodossa edellytyksiä rakennemuutoksen toteutu-

miselle, on viljelijäväestö elänyt jatkuvassa purituksessa. Karkea laskelma osoittaa, että sdp:n tavoitteeksi asettama tilojen keskimääräisen peltopinta-alan yli kaksinkertaistuminen 1960-luvulla olisi edellyttänyt ainakin 15 000 miljoonan markan käyttöä maakauppoihin ja välttämättömiin investointeihin. Kun näitä pääomia ei ole ollut käytettävissä, on maaseutu monin paikoin tyystin autioitumassa, minkä jälkeen maatalouden kuntoon pano elintarvikehuollon turvaamiseksi maksaa vielä enemmän. Perheviljelmien tuhoutumisen jälkeen kasvaa paine teollisen ja suurmaatalouden muodostumiseen.

Suomessa maatalouden sisäistä rakennemuutosta on yritetty ja yritetään toteuttaa liian nopeasti. Eikö olisi inhimillisempää ja taloudellisesti järkevämpää pyrkiä säilyttämään olemassaoleva tilarakenne, jolloin välttytään suurilta investoinneilta? Siitä huolimatta viljelijäväestö pyrkii kyllä mahdollisuuksiensa mukaan kehittämään elinkeinoaan myös peltopinta-alaa lisäämällä.

4. KASVUPOLITIIKAN HYÖTY JA HINTA

4.1 *Kansantaloudelliset vaikutukset*

Kasvupolitiikan kasvuvaikutusta on mahdoton mitata, sillä me emme tiedä, kuinka voimakasta kasvu olisi ollut ilman aikaisemmasta poikkeavaa talouspolitiikkaa. Kuluneiden vuosien kasvunumeroita voidaan tietysti verrata laadittuihin ennusteisiin, mutta tämäkään menetelmä ei ole luotettava, sillä kasvuennusteet erehtyvät usein enemmänkin kuin kasvupolitiikalla tavoiteltu kasvun lisäys. Ennen sotia vuosina 1926—1938 vuotuinen keskimääräinen kasvu oli Pekka

Kuusen mukaan noin 3 %. Viisikymmenluvulla oli muutamia 6 % kasvuun yltäneitä vuosia, mutta laihojen vuosien vuoksi vuotuinen kasvu jäi koko vuosikymmenellä keskimäärin 2,7 prosenttiin. Vuosikymmenen lopulla kasvu oli voimakasta. Kuusen suunnitelman mukaan piti talous- ja rakennepolitiikalla lisätä kasvun vauhtia yhdellä prosenttiyksiköllä eli 3,5—4 %:iin. Sosialidemokraattisen puolueen vuoden 1963 ohjelmassa edellytettiin kasvuvauhdin lisäämistä 5 %:iin. Tällä ja viime vuosikymmenellä toteutunut kasvu käy ilmi seuraavasta taulukosta. Vasemman puoleisessa sarakkeessa ovat reaalikansantulon kasvuprosentit ja oikean puoleisessa kasvu on laskettu asukasta kohti.

Reaalikansantulon kasvu Suomessa vuosina 1960—73

	koko kasvu %	asukasta kohti %	
1960	9,6	8,8	
1961	7,0	6,3	
1962	3,4	2,7	
1963	3,0	2,2	
1964	6,3	5,9	
1965	4,7	4,4	
1966	2,2	1,7	
1967	2,7	2,1	
1968	2,9	2,6	
1969	8,7	9,1	
1970	7,7	8,1	
1971	2,5	1,9	
1972	6,9	6,4	
1973	5,2	4,8	(ennakkotieto)
1974	3,0	2,7	(arvio)

Keskimääräinen kasvu oli näinä vuosina asukasta kohti las-
kien 4,6 % ja kokonaiskasvu 5,1 % Numeroiden perusteella
näyttää selvältä, että taloudellinen edistyminen viime vuosi-
na on ollut hieman voimakkaampaa kuin se olisi ollut ilman
kasvupolitiikkaa. Toisaalta kasvupolitiikkaan on liittynyt
yhteisen »yrityksemme», maamme kansantalouden kasvua
heikentäviä piirteitä. Koska kansatalouttamme ei ole tältä
kannalta sanottavasti talousasiantuntijoiden piirissä tarkas-
teltu, joudun tyytymään vain eräisiin esimerkkeihin.

Kehitysalueiden ja maaseudun väestön laajamittainen
muutto kotiseudultaan kasvaviin kaupunkikeskuksiin on pa-
kottanut maamme asuntotuotannon ennen näkemättömiin
mittoihin, ja siitä huolimatta kasvualueilla on jatkuva asun-
topula. Asuntotuotannon paisuminen on sitonut hyvin huo-
mattavan määrän tuotannontekijöitä, jotka olisi ollut mah-
dollista muussa tapauksessa käyttää tuotannollisiin inves-
tointeihin. Valtion osuus on noussut vuoden 1965 tasoon
verrattuna viisinkertaiseksi, mikä on hieman lisännyt valtion
rahoitusosuutta tuotannon kokonaisarvosta. Näin ollen myös
yksityisten pääomien käyttö rakennustoimintaan on lisäänty-
nyt. Mikäli muuttoaaltoa ei olisi synnytetty, olisi asuntopula
ja monet kansantalouden tasapainottomuusilmiöt voitu vält-
tää, eikä olisi tarvinnut sitoa läheskään niin suuria pääomia
tuottamattomiin tarkoituksiin. On syytä lisäksi huomata, et-
tä maaseudun ja maaseutukaupunkien asuntotuotanto kulut-
taa vähemmän pääomia kuin suurkaupunkien teollinen ra-
kentaminen, sillä se perustuu usein suureen omatoimisuuteen
ja sen sekä perusrakennekustannukset että yhdyskuntien
käyttökulut ovat alkaisemmat.

Asuntorakentamisen lisäksi nielee ruuhkautuminen mie-
lettömän suuria muita pääomia. Näistä voi esimerkkinä mai-

nita vaikka Helsingin metron, jonka rakentaminen tulee maksamaan arvioiden mukaan yli kaksi miljardia markkaa tai pääkaupunkiseudun vesihuoltoon tarvitun ns. Päijännetunnelin, joka tosin maksaa »vain» noin 300 miljoonaa markkaa. Tämän lisäksi tarvitaan huomattava määrä muita perusinvestointeja, joihin käytetyt pääomat ovat poissa tuotannollisesta toiminnasta. On laskettu, että yksin Helsingin seudun kasvu maksaa vuodessa yhteiskunnalle, siis valtiolle ja kunnille, yli miljardi markkaa. Nämä kaikki menevät tuottamattomiin investointeihin. Valmistuneiden asuntojen määrä on kohonnut viime vuosikymmenen alun noin 35 000 vuosittaisesta määrästä ensin 50 000 asunnon tasolle ja parina viime vuotena jopa yli kuuteenkymmeneen tuhanteen asuntoon. Niinpä viime vuosina on asuntorakentamiseen käytetty varoja kaikkiaan lähes neljä miljardia markkaa, mikä rahanarvon muutokset huomioon ottaen on noin kaksi miljardia markkaa enemmän kuin viime vuosikymmenen alun vastaava luku.

Hämmästyttävän suuri taloudellinen merkitys on myös erilaisten loma-asumusten rakentamisella, mikä kuuluu oleellisena piirteenä pitkälle kaupungistuneen yhteiskunnan olemukseen. Ahtaisiin asuntoihin kivierämaassa sullotut ihmiset haluavat paeta viikonlopuksi ja loma-ajaksi maaseudulle, missä on puhdasta luontoa, väljyyttä ja rauhaa. Tähän mennessä maahamme on rakennettu vasta noin 200 000 kesämökkiä tai huvilaa, mutta ne lisääntyvät nopeaa vauhtia. Nyt on työläisperheelläkin usein varaa hankkia asunnon ja auton lisäksi loma-asunto. Jos arvioidaan kesämökkien ja huviloiden keskimääräiseksi hinnaksi 30 000 markkaa, päädytään niihin sijoitetun pääoman määrässä vastaavasti kauden miljardin markan summaan, mikä on poissa tuotannolli-

sesta toiminnasta.

Kun varsinkin kehitysalueilla vallitsee jatkuvasti vaikeaa työttömyyttä, on työllisyyden hoitokin huomattava menoerä. Valtion työohjelmaa on jouduttu jonkin verran laajentamaan, minkä lisäksi työttömyyskorvauksiin käytetään huomattavasti aikaisempaa enemmän valtion varoja. Työttömyyskorvaukset ovat kulutukseen käytettynä valtion menona vähentämässä tuottavuutta lisäävien investointien määrää. Työohjelma puolestaan sisältää ei-tuottavia työkohteita, jotka kylläkin ovat ja ovat aina olleet sinänsä välttämättömiä.

Kasvupoliittiseen ajatteluun on kuulunut myös valtion menotalouden suunnitteleminen jatkuvan voimakkaan kasvun mukaiseksi. Tästä syystä valtion menoja ennen muuta hallintokoneiston paisuttamiseen on suruttomasti lisätty. Menojen runsas lisääminen on ollut mahdollista valtion tuloperusteita muuttamatta, sillä inflaatio on jatkuvasti parantanut progressiivisten veroasteikkojen purevuutta. Kasvupoliitiikan luomia tai muutoin syntyneitä yhteiskunnallisia ongelmia ratkottaessa esittävät sosialidemokraatit yleensä uuden ministeriön, keskusviraston tai laitoksen perustamista. Tässä ilmenevät sosialidemokratian sosialistiset piirteet tyypillisimmällään. Yhteiskunnan ongelmat ajatellaan voitavan parhaimmin ratkaista hallintoa paisuttamalla. Näin luodaan raskas ja keskittynyt hallintokoneisto, jonka aiheuttaman taloudellisen taakan kantaminen käy tuotantotoiminnassa mukana oleville yhä raskaammaksi.

Edellä on käynyt ilmi, että sdp:n kasvupoliittikkaan kuulunut investointien uudelleensuuntaaminen tuotannon kasvua lisääviin kohteisiin on toisaalta samalla lisännyt tarvetta toisenkaltaisiin tuottamattomiin investointeihin kuin mistä

pääomia siirrettiin pois. Nämä investoinnit heikentävät kansantaloutemme tulevia kasvunäkymiä tuntuvasti, joten tapahtuneen pääomien ohjailun hyöty jää tässä suhteessa ole-mattomaksi ja perin lyhytaikaiseksi.

Kasvupolitiikan kansantaloudelliset haitat eivät kuitenkaan rajoitu vain pääomien epätaloudelliseen suuntautumiseen, vaan sen lisäksi se on voimakkaasti lisännyt maamme riippuvuutta kansainvälisestä kehityksestä sekä vähentänyt taloutemme omavaraisuutta.

Sdp:n ohjelmien mukaisesti kasvupolitiikkaa on hoidettu tuomalla lisääntyvästi pääomaa ulkomailta. Toisaalta energiantuotantoa on lisätty nimenomaan öljyn avulla ja nyt ollaan siirtymässä yhä enemmän atomienergian tuottavien laito-
sten rakentamiseen, kuten puolueen ohjelmissa on edellytetty. Energiantuotannon nopea lisääminenhan mainittiin kasvupolitiikan erääksi perusedellytykseksi. Öljy- ja ydine-
nergia ovat molemmat käytännöllisesti katsoen kokonaan tuontitavaraa, sillä kotimaisten toimitusten osuus atomivoi-
maloissa on melko pieni. Energian lisäksi myös monien raaka-
aineiden, koneiden ja laitteiden tuonti on voimakkaasti paisunut. Kiireelliseen teollistamiseen eivät omat pääomamme ja kotoiset tuotantohyödykkeet ole riittäneet.

Kasvavan tuotannon tarvitsemien tuotantohyödykkeiden vastapainoksi ei ole kyetty riittävästi lisäämään vientiä, joten ulkomaankaupan tase on jatkuvasti alijäämäinen, mikä alijäämä on viime aikoina kasvanut hurjaa vauhtia muun muassa öljyn eräiden raaka-aineiden hinnan nousun vuoksi. Viime vuonna kauppataseen alijäämä oli kahden miljardin markan luokkaa ja vaihtotaseen alijäämä noin 1,6 miljardia markkaa. Vuonna 1974 ennustetaan kauppataseen alijäämän kasvavan noin 3 000 miljoonan markan tasolle. Ul-

komaan kaupan vaihtotaseen hoitaminen edellyttääkin todella tuntuvien talouspoliittisten keinojen käyttöä, joilla on pakosta kielteinen vaikutus maamme talouteen.

Vaihtotaseen alijäämä on jouduttu rahoittamaan ottamalla lisää velkaa ulkomailta, jotta Suomen Pankin valuuttavaranto on voitu pitää edes jotenkin riittävänä. Tämä velkaantumisen rasittaa talouttamme yhä enemmän. Pitkäaikaisen ulkomaanvelan määrä hypähti viime vuonna noin 11 000 miljoonaan markkaan, josta aiheutui noin 2 000 miljoonan markan suuruiset velanhoitomenot. Jo edellisenä vuotena velanhoitomenot ylittivät 1 500 miljoonan markan rajan. Öljylaskun maksaminen ja muiden tuontihintojen kohoaminen edellyttäneen huomattavan suurten lisäluottojen ottamista tuonnin rahoittamiseksi. Oikean kuvan saamiseksi ulkomaisen velan määrä oli vuoden 1973 lopussa samaa luokkaa kuin koko länsivientimme arvo samana vuonna. Bruttokansantuotteeseen verrattuna tämä on noin kaksi kertaa enemmän kuin 1950-luvun alussa, jolloin velkaantumista ei Kekosen mielestä voitu enää lisätä.

Myös viime aikainen ja ilmeisesti tulevaisuudessakin voimakkaana jatkuva inflaatio johtuu hyvin suurelta osalta tuontitarvikkeiden hintojen noususta. Koko 1960-luvun ajan rahanarvon aleneminen pysyi keskimäärin noin 5 prosentin tasolla. Sen jälkeen inflaation vauhti on tasaisesti kiihtynyt ensin 6,3 %:iin vuonna 1971, sitten 7,2 %:iin vuonna 1972 ja viime vuonna lopulta 11,7 %:iin. Tämän vuoden osalta ennusteet liikkuvat tuntuvasti 15 prosentin yläpuolella. Näin suuri inflaatio saa aikaan levottomuutta muun muassa työmarkkinoilla, mistä syystä inflaatiota kurissa pitävä työmarkkinapolitiikka käy hyvin vaikeaksi.

Hallitsematon ja valikoimaton kasvupolitiikka on johtanut kansantaloudellisesti ajatellen maamme tilanteeseen, jossa voidaan hyvin perustein epäillä sen taloudellista järkevyyttä. Mutta kasvupolitiikan tuloksia ei voida mitata yksin taloudellisissa mitoissa, vaan sitä on tarkasteltava laajemmasta yhteiskuntapoliittisesta näkökulmasta. On kysyttävä, onko kasvupolitiikalla saavutettu hyöty maksetun hinnan suuruinen. Eihän yhteiskunta sentään taloudellinen yritys ole, vaikka sen taloudellisia toimintoja voidaankin verrata yrityksen toimintatapaan.

4.2 Alueellinen keskittyminen

Kasvupolitiikka pani liikkeelle rajun alueellisen keskittymisen. Viime vuosikymmenellä tapahtuneesta työpaikkojen lisääksestä noin 95 % eli 90 000 työpaikkaa sijoittui Helsingin seudulle. Tällä vuosikymmenellä Helsinki ja sen lähiseudut ovat kasvaneet noin 15 000 asukkaan vuosivauhtia, mikä on asetettu myös lähivuosien tavoitteeksi. Kehitysalueilla puolestaan väkiluku varsinkin viime vuosikymmenen lopulla aleni nopeasti. Muuttoliikkeen lopulliset alueelliset väestövaikutukset eivät ole vielä tulleet esiin, sillä väestörakenteen vinoutumisen aiheuttamat muutokset alkavat näkyä vasta vähitellen. Kasvavien alueiden väestön alhainen keski-ikä ja kehitysalueiden väestön korkea keski-ikä aiheuttavat tulevaisuudessa luonnollisessa väestönkasvussa huomattavan alueellisen eron. Kehitysalueilla syntyväisyys pysyy alhaisena ja kuolleisuus korkeana, kun taas kasvualueiden syntyvyys on suhteellisesti korkeampi ja kuolleisuus alhaisempi. Erityisen vaikea on tilanne maaseudulla — monin paikoin myös kehitysalueiden ulkopuolella.

Keskittymisen voimakkuus on johtunut ennen muuta elin-

keinorakenteen väkivaltaisesti muuttamisesta, joka katkaisi kehitysalueiden talouselämän selkärangan. Kehitysalueiden talous on aina perustunut nimenomaan niiden rikkaiden uudistuvien luonnonvarojen hoitoon ja hyväksikäyttöön, siis maa- ja metsätalouteen. Edellä esitetyt maatalouteen kohdistuneet toimenpiteet ja metsätöiden yhtäaikainen nopea koneellistuminen veivät toimeentulomahdollisuudet kehitysalueiden maaseudun väestöltä, millä oli kielteisiä heijastusvaikutuksia myös muihin elinkeinoihin, ennen muuta niihin, jotka ovat välittömässä yhteydessä peruselinkeinoihin. Kun samanaikaisesti ei ryhdytty riittävän kovalla kädellä harjoittamaan teollisuuden aluepolitiikka, oli muutto Etelä-Suomeen tai Ruotsiin kehitysalueen ihmisille ainoa vaihtoehto, ellei jäänyt työttömyyskortistoon sitkeästi odottamaan uusien pysyvien työpaikkojen syntymistä. Kehitysalueilta siis tuhottiin monin paikoin huomattava osa siellä olleista pysyvistä työpaikoista luomatta tilalle käytännöllisesti katsoen mitään uutta. Mutta sehän oli kasvupoliittikoiden tarkoituskin.

Kun työttömiksi jääneet tai työttömyysuhan alaiset ihmiset eivät muutoin olleet riittävän halukkaita siirtymään etelän teollisuuden palveluksen, ryhdyttiin meilläkin Ruotsin mallin mukaisesti harjoittamaan työvoiman liikkuvuutta sekä alueellisesti että ammatillisesti lisäävää politiikkaa. Toimenpiteinä käytettiin koulutuspolitiikkaa, työnvälityksen tehostamista sekä muuttoavustuksia. Koulutuksen lisäämistä perusteltiin jopa aluepoliittisilla syillä: se lisää alueellista tasa-arvoisuutta ja kouluttaa elinkeinoelämän kehitysalueilla tarvitsemaa työvoimaa. Tosiasiassa koulutuksesta muodostui muuttopolitiikan väline, sillä koulutus mitoitettiin valtakunnallisten kysyntäennusteiden mukaan. Näin ollen ammatti-

koulut ja työllisyyskurssit antoivat ihmisille sellaisen koulutuksen, jolla ei ollut kotiseudulla mitään käyttöä, mutta jonka avulla etelästä sai välittömästi pysyvän työpaikan. Totta kai kolme vuotta tai vaikkapa vain kuusi kuukautta koulua käynyt ihminen muuttaa halukkaammin kuin kouluttamaton. Työnvälityksen tehostaminen ja muuttoavustusjärjestelmän luominen puolestaan tähtäsivät täysin avoimesti muuttoliikkeen nopeuttamiseen.

Kuusikymmentäluvun puolivälissä aloitettu kehitysaluepolitiikka on ollut ja on teholtaan täysin riittämätöntä. Sen tehostomuuden pääasiallinen syy on se, että kehitysalueiden taloudessa keskeiset peruselinkeinot eivät ole mukana. Eivätkä ne ole mukana edes uusissa suunnitelmissa, vaikka kehitysalueilta on sitä voimakkaasti vaadittu. Suunnitelmat pitävät kyllä sisällään maatalouden erityisalojen ja sivuelinkeinon kehittämisen, mutta perinteistä maataloutta harjoittavat pienviljelmät ovat turhaan odottaneet valtiovallan auttavaa kättä. Yritystoiminnan suhteen kehitysalueilla ovat liian heikot, jotta ne voisivat riittävän tehokkaasti vaikuttaa yritysten sijoittumiseen. Kun samaan aikaan kasvualueiden kasvulle ei ole saatu rajoja, vetävät ne huomattavan osan uudesta yritystoiminnasta puoleensa. Ja jokainen ruuhka-alueelle sijoittuva yritys saa aikaan moninkertaisen kasvuvaiikutuksen, joka vetää kehitysalueen ja maaseudun ihmisiä vastustamattomalla voimalla ruuhkan keskelle.

Eri alueiden taloudellisessa perustassa tapahtuneet muutokset ovat saaneet aikaan kehitysalueilla kiihtyvän taloudellisen supistumiskierteen, kun taas ruuhka-alueet ovat vastavasti kasvukierteessä. Supistumis- ja laajentumiskierteen aiheuttavat monet taloudelliseen toimintaan liittyvät tekijät, jotka kaiken aikaa vahvistavat toisiaan. Oma merkityksensä

tässä on esimerkiksi verotuksella. Kehitysalueiden taantuva talous on heikentänyt kuntien verotuloja, mistä syystä verotus on niissä tavattoman raskas. Samaan aikaan kasvualueiden kunnat voivat pitää veroäyrin hinnan alhaisena, sillä väestön kasvu ja vaurastuminen takaa verotulojen jatkuvan nousun. Niillä on varaa suorittaa »omista varoistaan» myös ruuhkautumisen vaatimat lisäkustannukset. Kasvukunnat tosin usein täysin laiminlyövät esimerkiksi palvelujen kehittämisen pitääkseen veroäyrin hinnan alhaisena, jotta kasvu jatkuisi mahdollisimman voimakkaana ja jotta uutta väkeä kuntaan tulisi mahdollisimman nopeasti. Viimeksimainittu puolestaan lisää alueen luonnon turmeltumista, pahentaa muutoinkin kurjia liikenneoloja ja aiheuttaa kaikki muut ruuhka-alueilla hyvin tunnetut haitat. Mutta siitä huolimatta ihmiset valitsevat kunnallisvaltuustoon ihmisiä, joiden ensisijaisena pyrkimyksenä on kunnan kasvattaminen.

4.3 *Maa- ja metsätalouden kehitys*

Kasvu- ja rakennepolitiikan vaikutukset maa- ja metsätalouteen ovat tulleet eräiltä osin esiin jo itse toimenpiteitä esiteltäessä tai edellisessä aluepolitiikkaa käsitelleessä luvussa. Muutamia näkökohtia on kuitenkin syytä vielä tuoda esiin.

Kun maatilatalouden luhistuminen kehitysalueilla todenteolla alkoi, riensivät puutavarayhtiöt, maakeinottelijat ja valtio kilvan ostamaan tiloistaan luopuvien viljelijöiden maita. Kun lisämaan ostajia ei monilla alueilla ole ollut lainkaan ja mahdollisten ostajien taloudelliset mahdollisuudet ovat olleet heikot, ovat maatalouden ulkopuoliset ostajat saattanut saada maata hyvin halvalla. Kun maata on ollut runsaasti tarjolla, ei kaikin paikoin ole syntynyt edes ostajien keskinäistä kilpailua. Missä kilpailua on ollut, on valtio jää-

nyt yleensä toiseksi. Valtiokin on ostanut maata kahden eri organisaation, nimittäin maatilahallituksen ja metsähallituksen, kautta. Kun metsähallituskin on ollut ostajana, ei valtiolle tullut maa ole ollut kaikilta osin käytettävissä pientilojen elinkelpoistamiseen, vaan metsätalouden etu on ollut ratkaisevana. Suuren osan talonpojilta pois siirtyneistä maa- ja metsäalueista ovat ostaneet puutavarayhtiöt, jotka ovat, maksamalla kehitysalueilla alhaista kantohintaa, keränneet itselleen tuntuvan lisäomaisuuden, joka turvaa niille entistä paremmat mahdollisuudet vaikuttaa alentavasti puun hintakehitykseen. Kuvaan on kuulunut, että sosialidemokraatit ovat varjelleet tässä suuryhtiöiden-etuja, kun eivät ole olleet halukkaita estämään yhtiöiden maanostoja. Toisaalta sd on kynsin hampain pitänyt kiinni siitä, että huomattava osa valtion maanostoista tapahtuu metsähallinnon välityksellä.

Pellonvarausjärjestelmän luonteesta ja vallinneista olosuhteista johtui, että paketointi oli erittäin runsasta vaikeimmilla kehitysalueilla, kun sitä ei taas ole käytetty juuri lainkaan Etelä-Suomessa. Maatalouteen viime vuosina kohdistuneiden toimenpiteiden lopullinen yhteisvaikutus ei ole vielä tullut näkyviin, sillä viljelijäväestön vino ikärakenne paljastuu vasta lähimmän kymmenen vuoden aikana. Maatalous oli suurten ikäluokkien tullessa työkään niin huono vaihtoehto, ettei useimmilla tiloilla ole eräillä alueilla jatkajaa tiedossa. Paikotellen uhkaa maatalous loppua kokonaisista aiemmin elinvoimaisista kylistä. Lappi tuottaa tapahtuneen kielteisen kehityksen jälkeen vain noin 2/3 kuluttamastaan maitomäärästä. Läänin suunnittelua johtavien asiantuntijoiden mukaan vastaava luku saattaa kymmenen vuoden kuluttua olla vain runsaat kymmenen prosenttia, ellei uusia myönteisiä toimenpiteitä saada aikaan. Kun karjatalous so-

veltuu varsin hyvin harjoitettavaksi myös Lapissa, tuntuu järjettömältä ryhtyä tuomaan meille maitoa etelästä. Mahdollisimman omavarainen maataloustuotanto on aluepoliittisestikin Lapille välttämätön.

Kun on seurannut pellonvarausjärjestelmän ja maatilatalouden tuloverolain yhteisvaikutuksia maalaisliiton vankoilta pienviljelysvaltaisilla tukialueilla, joutuu ihmettelemään, kuinka on mahdollista, että keskustapuolue hyväksyi nuo mainitut toimenpiteet. Maatalousverotuksen osalta keskustapuolue edellytti pitempää siirtymäaika uuteen järjestelmään, jotta sen vaikutukset olisi voitu saada esiin. Toisaalta keskustapuolue lienee tässäkin asiassa luottanut MTK:n asiantuntemukseen, joka ei kyllä aina edusta keskustalaista maailmankatsomusta. Tuotannon supistamistoimenpiteitä keskustapuolue ei lainkaan hyväksynyt, mutta niihin kai katsottiin olleen pakko alistua, vaikka tilanne oli selvästi muuttumassa. Silti on syytä kysyä, mitkä poliittiset tai muut näkökohdat johtivat siihen, että nimenomaan paketoitijärjestelmä päätettiin ottaa käyttöön. Ensimmäinen maalaisliiton periaatteiden mukainen ratkaisumalli kai olisi ollut ulkomaisen rehun korvaaminen kotimaisella rehuntuotannolla. Mikäli tämä ei jostakin syystä ollut mahdollista, olisi kai pitänyt etsiä nimenomaan sellaiset toimenpiteet, joiden avulla olisi voitu turvata pientilojen säilyminen. Eräs tällainen keino olisi saattanut olla lannoitteiden käytön tilapäinen rajoittaminen tai hillitseminen, joka olisi supistanut tehokkaasti tuotantoa runsaasti lannoitteita käyttävillä keskimääräistä suuremmilla tiloilla, mutta ei olisi sanottavasti haitannut pienten tilojen toimintaa. Viherrehun tuotannon lisääminen olisi tietysti edellyttänyt lannoitteiden käytön valikoivaa kasvua. Lannoitteiden käyttöä vähentämällä olisi välttytty koko-

naisten tilojen laajamittaiselta poistamiselta tuotannosta ja kehitysalueiden selkärangan murskaamiselta. Maatalouden tuotantokapasiteetti olisi toisaalta voitu säilyttää markkina-tilanteen ennustettavissa ollutta muuttumista ajatellen.

Myös metsätalouden piirissä, jolla on maaseudulla ja etenkin kehitysalueiden maaseudulla suuri merkitys lisätyöllistäjänä ja maatilatalouden osana, on tapahtunut kehitysilmioitä, joiden lopullinen vaikutus on taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti kyseenalainen. Metsätöissä on pyritty myös valtion metsissä liiketaloudelliseen kannattavuuteen, mistä syystä ihmistyövoima on nopeasti korvattu yhä tehokkaammilla koneilla. Johonkin määrään asti tämä on täysin järkevää raskaiden metsätöiden keventämiseksi. Moottorisaha on nykyään verraton apuväline ja puu saadaan tienvarteen helposti traktorin avulla. Mutta traktoreiden, etenkin suurten metsätraktoreiden ja monitoimikoneiden asteelle koneistettu metsätalous alkaa saada lisääntyvästi myös haittavaikutuksia aikaan. Jos puun korjuukustannukset kenties vähän alenevatkin, saattavat suuret koneet samanaikaisesti tehdä moninverroin vahinkoa. Metsätalouspiireissä on viime aikoina epäilty nykyaikaisen »tehokkaan» metsänhoidon todellista tehokkuutta. Näissä tarkasteluissa on voitu todeta, että metsänhoidossakin ilmeisesti ainakin tulevaisuudessa kannattaa pyrkiä lähemmäksi luonnonmukaisia tuotantomenetelmiä, metsää olisi siis suojeltava, mikä on sopusoinnussa myös metsän moninaiskäytön vaatimusten kanssa. Mutta vaikka metsänhoitomenetelmiä haluttaisiinkin taloudellisista tai muista syistä suunnata työvaltaisemmiksi kuin mihin kehitys on nyt vienyt, saattaa jatkuva koneistuksen, lannoitteiden ja myrkkujen lisääminen olla väistämätön tulevaisuuden kuva. Autioalueilla maaseutualueilla ei ole nimittäin kohta enää riit-

tävästi työvoimaa, joten ei ole muuta vaihtoehtoa kuin korvata ihmistyövoima jollakin keinoin, vaikka se tulisi kuinka kalliiksi tahansa. Tässäkin asiassa olisi nähtävä huomista pittemälle.

4.4. *Lisääntyikö hyvinvointi?*

Sosialidemokraattinen kasvuajattelu perustuu siihen oletukseen, että kansantulon ja ihmisten aineellisen elintason kasvu myös lisää hyvinvointia. Lisäksi oletetaan, että ihmiset ilman muuta haluavat elämältä ennen muuta kulutusmahdollisuuksiensa lisääntymistä, kuten Kuusen kuvittelututkimukseen vastanneet oli pantu haluamaan. Tältä pohjalta yhteiskuntaa päädytään tarkastelemaan yhtenä suurena tuotantolaitoksena, joka toimii ihmisten hyvinvoinnin lisäämiseksi parhaimmin silloin kun sen tuotanto on korkein mahdollinen. Raaimmassa muodossaan kasvupolitiikka ei ota huomioon edes kaikkia aineelliseen hyvinvointiin liittyviä tekijöitä, kuten työ- ja asuinympäristön terveellisyyttä.

Hyvin suurille ihmisjoukoille kasvupolitiikka ei ole missään suhteessa merkinnyt hyvinvoinnin lisääntymistä. Monet ovat sen sijaan tunteneet kasvupolitiikan kauden kielteiseksi, pahoinvointia aiheuttaneeksi ajanjaksoksi. Erityisen suuriin ja monessa tapauksessa ylivoimaisiin sopeutumisvaikeuksiin ovat joutuneet ne ihmiset, jotka ovat olleet pakotettuja repimään syvään kotiseudun maaperään kasvaneet juurensa ja muuttamaan suoraan suurkaupunkiseuduille Ruotsissa tai Suomessa. Muuton syynä ei ole useinkaan ollut suoranainen taloudellinen pakko, vaan se henkinen ja aineellinen turvattomuus, jonka ennätysmäisen nopea rakennemuutos ja sen toteuttamiseksi käytetyt toimenpiteet saivat maaseudulla aikaan.

Kasvupolitiikan luoma yhteiskunta on vahvojen ja tehokaiden ihmisten yhteiskunta, jossa yhä useampi tuntee otteensa pettävän. Yhteiskunnan ja ihmisten on pakko sopeutua yhä tehokkaamman tuotannon luomiin olosuhteisiin. Yhteiskuntapolitiikan välineestä, tuotannon kasvusta on tullut yhteiskunnan kehitystä hallitseva tavoite. Ihminen on vuosituhansien ja vuosisatojen kuluessa sopeutunut omassa lajikehityksessään elämään luontaisten elinkeinojen perustalle rakentunutta luonnon ihmisen elämää. Nyt hänen olisi hetkessä kyettävä sopeutumaan täysin luonnottomiin ja hänelle vieraisiin olosuhteisiin. Terveet vaistonsa säilyttäneet ihmiset tuntevat ja tajuavat, ettei yksitoikkoinen tehdas- tai konttorityö eikä kerrostaloasuminen ole ihmisen edellytyksiä ja tarpeita vastaava elämänmuoto. Se on täydellinen vastakohta maaseudun elämänpiirille, josta monet ovat suoraan siirtyneet sorvin tai kirjoituskoneen ääreen.

Useimmat ihmiset kestävät yhteiskunnan muutosten aiheuttamat paineet ilman ulkoisia vaurioita. Muutokset ovat epämiellyttäviä ja ne vähentävät viihtyvyyttä, mutta tasapainoinen, vahva ihminen kykenee ne kestämään. Mutta jotkut eivät kestä, heissä ilmenee häiriöitä. Monessa tapauksessa tavanomaisesta käyttäytymisestä poikkeavat ilmiöt ovat lieviä ja vain lähimpien ihmisten havaittavissa. Perheen sisäiset ristiriidat ja runsas alkoholin käyttö ovat hyvin tavallisia oireita ihmisten sisäisestä rikkinäisyydestä. Usein nämä vaikeudet johtavat avioeroon tai alkoholismiin, joiden tapausten määrä on viime vuosina nopeasti kasvanut. Ympäristön kielteiset vaikutukset näkyvät selvästi myös lapsissa ja nuorissa, joiden keskuudessa muun muassa mielenterveysongelmat ovat nykyään pelottavan yleisiä. Kun ihmisen elinkelpoisuus ja tasapainoisuus määräytyy suuressa määrin varhaislapsuuden kas-

vuolosuhteiden perusteella, saattaa esimerkiksi avioerojen yleistyminen aiheuttaa tulevaisuudessa erasteisten nuoriso-ongelmien lisääntymistä. Asiantuntijat epäilevät myös, että äitien lisääntyvä työssäkäynti ja lasten siitä johtuva laitoshoido saattaa lisätä lasten kehityshäiriöitä. Ja tasapainottomista nuorista kasvaa tasapainottomia aviopuolisoita ja vanhempia, joiden lasten kasvuympäristö on entistäkin huonompi.

Sosiaalisten ja mielenterveysongelmien kasvusta on mahdotonta esittää tarkkoja asiatietoja, sillä niitä ei ole mihinkään koottuna. Yhteiskuntamme, joka kykenee mittaamaan kansantuotteen kasvun ja sen osatekijät hämmästyttävän tarkasti, ei ole ollut kiinnostunut keräämään tietoja ja laatimaan yhteenveitoja näistä asioista. Erillisten asiatietojen perusteella voi päätellä, että sosiaaliset ja mielenterveydelliset ongelmat lisääntyvät suunnilleen samalla nopeudella kuin yhteiskunta kaupungistuu. Nämä ongelmat ovat kuin jäävuoren huippu osoittamassa, että pinnan alla on lukumääräisesti valtava lievemmistä tasapainohäiriöistä kärsivä viihtymättömien ja onnettomien ihmisten joukko.

Nykyaikaisen yhteiskunnan eräs suuri puute on, että se toimii lohkoittain, vaikka yhteiskunta on yksi sisäisesti sidonnainen kokonaisuus. Talouspolitiikka on nyt kohotettu kaiken keskipisteeksi, jota palvelemaan muut politiikan lohkot on asetettu. Niinpä muun muassa tiede-, koulutus- ja sosiaalipolitiikan edellytetään ottavan huomioon kasvupolitiikan vaatimukset. Harjoitetun talouspolitiikan seurauksista huolehtiminen on muiden kuin talouspolitiikkojen asia. Talouspolitiikka huolehtii taloudellisten voimavarojen riittävydestä, jotta muut politiikan lohkot voivat toimia tehokkaasti. Tehokkaimmilleen viritetyn yhteiskuntamme luon-

toympäristölle aiheuttamat vauriot ja sosiaaliset ongelmat pyritään poistamaan lisäämällä valtion varoja näihin tarkoituksiin. Usein kuulee esitettävän väitteitä, että voimakasta kasvua tarvitaan juuri siksi, että esimerkiksi ympäristönsuojeluun ja sosiaalipolitiikkaan on käytettävissä riittävästi varoja. Todellisen hyvinvoinnin kehittäminen edellyttäisi itse talouspolitiikan suunnittelemista ihmisyyden ja sen kehitystarpeen sekä ympäristön suojelemisen edellyttämällä tavalla.

II Kansalliseen politiikkaan

1. HÄMÄRTYNYT KESKUSTALAISUUS

Viime vuosikymmenen lopun kansanrintamahallitusten talouspolitiikka oli sosialidemokraattien kehittämien suunnitelmien toteuttamista, joiden tarkoituksena oli lisätä taloudellista kasvua muun muassa nopeuttamalla rakennemuutosta pakkokeinoin. Tämä politiikka sisälsi sekä kansandemokraattien että keskustapuolueen kannalta katsoen kertakaikkiaan mahdottomia päätöksiä. Kuinka kommunistit esimerkiksi ovat saattaneet olla mukana ratkaisuisissa, joilla on annettu suurpääomalle ennen näkemättömät mahdollisuudet voittojen lisäämiseen ja on samalla kevennetty oleellisesti sen veroraakkaa? Ja kuinka kommunistit saattoivat hyväksyä maatilatalouden uuden tuloverolain, joka kevensi suurten tilojen verotusta, mutta jopa moninkertaisti pienviljelijän verotuksen? Ja kuinka he hyväksyivät maataloustuotannon supistamisen toteutetulla tavalla? Kommunistien piirissä myönnetäänkin laajasti, että kansanrintamahallitusten linja oli virheellinen. Poliittisesti lankeaa harjoitetun politiikan vastuu sosiaalidemokraattien ohella ennen muuta juuri kansandemokraateille, sillä he tukivat jokseenkin saumattomasti vasemmistoyhteistyön nimissä sosialidemokraattien politiikkaa.

Mutta vaikealta tuntuu ymmärtää myös keskustapuolueen toimintaa Paasion ja Koiviston hallituksissa. Näiden hallitusten talouspolitiikkahan tähtäsi johdonmukaisesti maalais-

liiton talouspolitiikan aikaansaannosten murskaamiseen ja se oli keskeisiltä osin täysin maalaisliiton talouspoliittisten periaatteiden vastaista, jotka olivat kirjattuina muun muassa tuolloin voimassa olleeseen vuoden 1962 puolueohjelmaan. Ja talouspolitiikan merkitys koko yhteiskuntapolitiikan perustana on teollistuvissa ja teollistuneissa yhteiskunnissa ratkaiseva. Eri politiikan lohkojen yksittäisillä ratkaisuilla on häviävän pieni merkitys, jos talouspolitiikan suuntaviivat ovat toisen suuntaiset.

Ymmärrän toki hyvin, että puolueiden ja varsinkin keskustapuolueen toiminnassa on aina otettava huomioon kokonaistilanne ja ne paljon puhutut poliittiset realiteetit. Viimeksimainittujen paino suhteessa muihin näkökohtiin riippuu tietysti siitä, katsotaanko hallitusyhteistyö muutoin puolueen kannalta siedettäväksi, mahdottomaksi vai itsemurhaksi. Puolueen itsemurhan vastapainona täytyy kyllä olla jo tavanomaista painavampia toisensuuntaisia realiteetteja. Ja itsemurhalta tuo 60-luvun lopun politiikka lähinnä näyttää.

Olen päätenyt siihen johtopäätökseen, että keskustapuolueen toiminta viime vuosikymmenen lopulla ja sen jälkeen on johtunut aatteellisen, puolueen periaatelinjoja koskevan keskustelun ja tietoisuuden puutteesta. Puolueen nimenmuutoksen aikoihin tehdyt linjanvedot eivät näytä juuri lainkaan korostavan puolueen talouspolitiikan omaleimaisuutta, vaan keskustalaisuus määritellään muilla ulottuvuuksilla. Korostetaan puolueen maltillisuutta, sovittelevuutta ja uudistusmielisyyttä. Vasemmisto määritellään kumouksellisiksi ja porvarit vanhoillisiksi jarruttajiksi. Vilkasta keskustelua näyttää käydyn myös puolueen suhtautumisesta sosialisointiin, johon otetaan kielteinen kanta. Suhtautuminen sosialisointiin on tarkoituksenmukaisuuskysymys: puolue kan-

nattaa sekataloutta. Tämänkaltaisten kannanottojen perusteella puolue sijoitettiin todella keskustaan, sosialidemokraattien ja oikeiston väliin. Vuoden 1968 ohjelmassa keskustalaisuudeksi muuntunut maalaisliittolaisuus sai aivan uudet lähtökohdat.

Suurimmat poikkeamat aikaisempien ohjelmien linjasta koskevat kannanottoja taloudelliseen järjestelmään ja talouspolitiikkaan. Talousjärjestelmää koskevassa ensimmäisessä kappaleessa vedetään linjat talouselämän omistussuhteiden perusteella, jossa asetutaan tukemaan sekatalousjärjestelmää. »Tällainen kolmannen tien talousjärjestelmä tarjoaa parhaat edellytykset poliittiselle vapaudelle ja taloudellisen kansanvallan toteuttamiselle», sanotaan ohjelmassa. Keskustalainen, »kolmannen tien» talousjärjestelmä määritellään siis sekataloudeksi. Aikaisemman ohjelman periaatteita sisältyy jonkin verran toiseen kappaleeseen, jossa korostetaan osuustoiminnan merkitystä, vaaditaan taloudellisen demokratian toteuttamista sekä edellytetään valvottavan, että suuryhtiöille, raha- ja vakuutuslaitoksille sekä muille pääomayhtymille kertyviä säästö pääomia ohjataan kansantalouden kokonaisuutujen mukaisesti. Siinä kaikki mitä talousjärjestelmästä sanotaan.

Talouspolitiikan periaatteita hallitsee kasvuajattelu. Käsite »nykyaikainen markkinatalous», jota käytetään ohjelmassa myönteisessä mielessä, viitanee kapitalistiseen talousjärjestelmään, jossa vapaan kilpailun ideologia, pääomien kerääminen sekä niiden voittoa tuottava sijoittaminen ovat perustana. Talouspolitiikan periaatteet on kaikessa nasevuudessaan sijoitettu kahteen lyhyeen kappaleeseen:

»Nykyaikainen markkinatalous on kilpailutaloutta, joka kykenee tehokkaasti tuomaan esille taloudellista kehitystä ja

kasvua edistävät inhimilliset voimavarat ja parantamaan edellytyksiä ihmisten henkisesti rikkaalle ja sidonnaisuuksista vapaalle elämälle. Tavoitteena on taloudellisen kasvun ja työn tuottavuuden lisääminen sekä ulkomaankaupan laajentaminen, jotka takaavat kansan laajojen väestökerrosten elintason nousun ja jatkuvan hyvinvoinnin.

Taloudellisen kasvun edellytyksenä oleva kuluttajain ostokyky on kaikissa olosuhteissa turvattava. Taloudellisen kasvun edellyttämien rakennemuutosten helpottamiseksi käytettävänä olevia pääomia on suunnattava kansantaloudellisesti tuottaviin kohteisiin.»

Tämän jälkeen esitetään vielä vaatimuksia pienyritteliäisyyden ja pienteollisuuden puolesta. Vaikeasti tulkittava on virke, jossa edellytetään uusi teollisuus ja muu yritystoiminta ohjattavaksi maan eri osiin »kansantalouden kehitystä ja väestön sijaintia vastaavasti».

Maa- ja metsätaloutta koskeva ohjelmakohta noudattaa suurin piirtein puolueen aikaisempia kannanottoja, vaikka maalaisliitolle rakasta ja usein käytettyä sanaa pientila tai pienviljelmä ei siitä juuri löydäkään. Viimeisen kappaleen vaatimus maatalousohjelman laatimisesta vaikuttaa hieman sosialidemokraattiselta, sillä siinä edellytetään maatalouden sopeuttamista kansantaloutemme sekä kansainvälisen kaupan yhdentymisen luomiin edellytyksiin. Ehkä sillä tarkoitettiin jotakin muuta kuin mitä sdp tuonkaltaisella vaatimuksella tarkoittaa.

Vaikka keskustapuolueen ohjelmalliset kannanotot toki poikkeavat suuresti sosialidemokraattien käsityksistä, ymmärtää niiden valossa hyvin sen, että puolue hyväksyi Paasion ja Koiviston hallitusten harjoittaman talouspolitiikan. Mehän olemme hyväksyneet sen lähtökohdat, joten aina-

kaan peruslinjaan ei vuoden 1968 yleisohjelman perusteella ole ollut huomauttamista.

Kun vuoden 1966 vaalien lopputuloksena oli vasemmisto-enemmistöinen eduskunta, askarruttivat keskustalaisen väen mieliä kokonaan toiset asiat kuin tulevan talouspolitiikan yleinen suunta. Kansa pelkäsi sosialismia. Keskustapuolueen väen mieliin oli iskostettu käsitys, että vasemmistolaiset olivat kaikki sosialisteja ja kommunisteja, kumouksellisia. Maassa oli vasemmisto-enemmistö ja yleisradiokin julisti sosialismia; sosialismin uhka tuntui todelliselta. Pelkoa lisäsi sekin, että sosialidemokraatit olivat jo ennen vaaleja ilmoittaneet siirtyvänsä vasemmalle ja samalla vaatimalla vaatineet kommunisteja mukaan hallitukseen. Keskustapuolueen pitikin jatkuvasti rauhoittaa kannattajiaan vakuuttamalla, ettei mitään varmasti sosialisoida. Eikä sosialisoitukaan. Mutta uhka ei tullutkaan siltä taholta, vaan toiselta suunnalta, josta keskustalainen väki ei osannut sitä odottaa. Yhteiskunnan aatteellisen erittelyn puute esti meitä pääsemästä perille siitä mitä yhteiskunnassa tosiasiaa tapahtui.

Virhe on ollut siinä, että me olemme sanoneet sosialidemokraatteja sosialisteiksi ja olemme luulleet että he sitä ovat. Ja kuitenkin alkiolainen näkökulma paljasti jo viisi vuosikymmentä sitten, että tosiasiaa sosialistit, sosialidemokraatit vetävät talouspolitiikassa yhtä köyttä kapitalistien kanssa. Sittemmin ovat asetelmat tähän suuntaan jatkuvasti selkiintyneet, kun marxilainen työväestö on nyt omassa puolueessaan ja sosialidemokratia on yhä enemmän porvarillistunut. Totta kai sosialidemokraattien politiikassa on myös sosialistisia piirteitä ja on siellä puolueessa joukko selviä marxilaisiakin. Mutta siitä huolimatta sosialidemokraattinen puolue ei ole Suomessa eikä missään muussakaan maassa hy-

väksynyt sosialismia, vaan se kannattaa kapitalistista talousjärjestelmää.

Tietysti sosialidemokraattien politiikassa on myös sosialistisia piirteitä, mutta keskeisen tärkeässä talouspolitiikassa he ovat kapitalisteja, vaikka saattavatkin vaatia joidenkin merkitykseltään vähäisten talouselämän lohkojen sosialisointia. Sosialidemokratian sosialistisuus näkyy muun muassa pyrkimyksistä paisuttaa valtiokoneistoa ja ulottaa sen valta lähes kaikille elämänaloille. Muun muassa sdp:n kulttuuri ja koulupolitiikka sisältää sosialistisia piirteitä. Sosialismia on myös pyrkimys yksityisen omistusoikeuden kaventamiseen, mutta siinä sosialidemokraatit ovat täysin epäjohtonukaisia. He haluavat kyllä maiden siirtyvän pois talonpojilta, mutta heillä ei ole mitään sitä vastaan, että maat joutuvat yksityisten keinottelijoiden tai suuryhtiöiden käsiin.

Samaan aikaan kun keskustapuolueessa valppaasti vartioitiin, ettei mitään varmasti sosialisoida, toteutettiin vasemmistolaisuuden ja sosialismin kulissin takana oikeistolaista talouspolitiikkaa keskustan ja vasemmiston yhteistyönä. Kun sosialidemokraattien taloussuunnitelma alkoi purra kehitysalueilla ja maaseudulla, päättelivät ihmiset, että tämä on nyt sitten varmasti sitä sosialismia. Kun hallitus oli päästänyt talouspolitiikallaan vapaan kilpailun estotta rehoittamaan ja asettunut itse vahvemman puolelle heikompaan vastaan toteuttaen näin kapitalismin oppeja raaimmillaan, sanoi maaseudun väestö pienviljelijöiden ja pienyrittäjien ahdinkoa sosialismin syyksi. Ja keskustapuolue oli liikaa vasemmalla, kun moisen hyväksyi.

Politiikassa toisen voitto on toisen tappio ja toisen virhe taas toisen etu, jos sen osaa käyttää hyväksi — ja yleensä on aina joku joka osaa. Tällä kertaa mahdollisuudet avautuivat

tullineuvos, kansanedustaja Veikko Vennamolle, joka yhden miehen ryhmällään työskenteli eduskunnassa merkillisen tarmon ajamana. Hän teki hallituksen ja hallituspuolueiden ehdotuksia vastaan omat ehdotuksensa, vaikka tiesi niiden raukeavan tyhjiin, koska ei ollut ketään, joka olisi käyttänyt kannatuspuheenvuoron. Näin Vennamo keräsi laajan aineiston osoittaakseen, että hän kyllä on yksinään yrittänyt puolustaa kansaa, mutta ei ole saanut lainkaan kannatusta. Vanhat puolueet ovat pettäneet kansan, sanoi Vennamo.

Maaseudun puolueen ohjelma on sekalaisista aineksista kokoonpantu, mutta siinä on kiitettävän huolellisesti otettu huomioon ne seikat, jotka keskustapuolueen ohjelmissa ja politiikassa oli laiminlyöty. Kun keskustapuolueen uudessa ohjelmassa ei ole juuri lainkaan sanaa pienviljelijä ja kun puolue johdonmukaisesti käyttää sanoja tuottaja tai maatalousyrittäjä, julkituo Vennamo kaikkialla hätäänsä perhe- ja pienviljelmien puolesta. Hän vastustaa talonpojan tappolinjaa, jota kepu hänen väitteittensä mukaan toteuttaa hallituksessa. Kepu on unohtanut pienviljelijän ja ajaa MTK:n ja ökyisäntien linjaa, julistaa Vennamo. Ja kun keskustapuolue uudessa ohjelmassaan määrittää keskustalaisuuden sekataloudeksi, huipentaa Vennamon puolue yhteiskunnalliset periaatteensa: »SMP vastustaa valtiososialismia ja monopolikapitalismia». Omavaraisuudesta ja kotimaisuudesta puhutaan kaikissa yhteyksissä. Tietysti SMP:n ohjelmassa on myös paljon keskustalaisuudelle täysin vieraita aineksia, jotka on otettu mukaan äärioikeistolaisten tunteiden kutkuttelemiseksi. Mutta talous- ja sosiaalipoliittisen ajattelun peruslinja on monessa suhteessa lähempänä alkiolaisuutta kuin keskustapuolueen vuoden 1968 yleisohjelma.

Hallituksen toiminta tuo Vennamolle vaalivoiton loppusi-

lauksen. Hänen puheittensa varmemmaksi vakuudeksi alka-
vat maatalouspolitiikan tulokset tuntua. Ääni vapisten pien-
viljelijät valittivat vaalitulaisuuksissa, etteivät pysty maksa-
maan veroja muuten kuin myymällä yhden kolmesta tai nel-
jästä lehmästään. Ja äänestyskopissa esitettiin ainoa protesti,
joka oli käytettävissä: ikänsä maalaisliittoa äänestäneet mie-
het ja naiset antoivat epäluottamuslauseen keskustapuolueel-
le ja äänestivät Vennamon puoluetta. Samoin teki moni ai-
kaisemmin uskollisesti vasemmiston puolueita äänestänyt.
Sosialidemokraatit menettivät lähes tyystin Pohjois-Karjalan
pienviljelijäkannattajansa ja Vennamo keräsi siellä suurvoi-
ton.

Keskustapuolue menetti lähes kolmanneksen eduskunta-
paikoistaan: ryhmähuoneessa oli 14 tuolia liikaa, tarvittiin
vain 36. Muutkin hallituspuolueet kärsivät tappioita, mutta
keskustapuolueen tappio oli murskaavin. Puolueessa aloitet-
tiinkin tarmokas syyllisten ja syiden etsintä. Muun muassa
seuraavat käsitykset saavuttivat laajaa kannatusta:

- puolue on ollut liikaa vasemmalla
- puolue on ollut vasemmiston kanssa yhteistyössä
- puolueen nimi on muutettu ja yritetty mennä kaupunkei-
hin; maaseutu on unohdettu
- puolueen toiminta korkeakoulujen hallinnonuudistus-
asiassa
- vasemmiston kanssa yhteinen vaaliliitto presidentinvaai-
lissa
- kun kansa ei tiedä riittävästi asioista, voi Vennamon kal-
tainen poliitikko pettää ihmisiä

Syiden etsintä oli miltei pelkästään itse kunkin henkilökoh-

taisten käsitysten ja vaikutelmien itsevarmaa esiintuomista. Kuluneen vaalikauden tapahtumien ja politiikan järjestelmälliseen ja rehelliseen arviointiin ei vakavassa mielessä päästy. Kuunneltiin kentän ääntä: linja oikealle, takaisin maaseudulle. Äänestäjän protesti kuultiin kipeänä hälyäänenä, mutta sitä ei yritetty tulkita eikä siitä ottaa oppia. Sen yli kaikui kentän varma mielipide. Ja niin kaikki jatkui periaatteessa ennallaan — paitsi että puolue ilmoitti palaavansa aitovierille palauttamaan viljelijäväestön luottamusta puolueeseen. Se kun oli horjunut.

Huolimatta murskatappiostaan keskustapuolue sai uudessa muodostettavassa hallituksessa johtavan aseman ja keskustaryhmille tuli siihen vastoin puolueiden välisiä voimasuhteita keskustalainen enemmistö, sillä eduskunnan enemmistö muuttui vaaleissa ei-sosialistiseksi. Ahti Karjalaisen johtama hallitus sai runsaan vuoden toimikautenaan paljon hyvää aikaan. Kommunistit olivat ottaneet oppia vaalitappiostaan ja tukivat monissa kysymyksissä keskustapuolueen näkemyksiä. Niinpä maatilatalouden tuloverolain korjauksessa voitiin ylettömän verorasituksen kohteeksi joutuneet pientilalliset päästää ikeen alta muuttamalla pinta-alalisät verovapaiksi sekä vapauttamalla omalla tilalla kulutetut maataloustuotteet verotuksesta, vaikka sosialidemokraatit tätä vastustivatkin. Muista toimenpiteistä mainittakoon rintamasotilaseläkelain säättäminen, Kehitysaluerahaston perustaminen sekä päätös terästehtaan rakentamisesta Tornioon. Nämä ja muut hallituksen saavutukset tuottivat keskustapuolueelle myönteistä mielisyyttä ja kannatus näytti olevan taas nousussa. Hallituksen työlistalla oli vielä runsaasti keskustapuolueelle tärkeitä asioita, mutta niiden toteuttaminen vaikeutui huomattavasti, kun kommunistit jättivät keväällä hallituksen ja ti-

lalle tuli kolme sosialidemokraattia.

Karjalaisen hallituksen keskustapuolueelle myönteinen työ katkesi onnettomalla tavalla maatalouskiistaan. Sen aiheena oli MTK:n kesken vuotta esittämä maataloustulon korotusvaatimus, joka perustui tehtyyn jälkeenjääneisyys selvitykseen. Tämä aikapommi oli jäänyt Koiviston hallituksen päiviltä kytemään, kun se viime töikseen vuoden 1970 keväällä antoi täysin riittämättömän tulokorotuksen maataloudelle.

Käytiin maatalousvaalit, jotka osoittivat viimeisellekin epäuskoiselle, että ne ajat ovat ohi, jolloin maalaisliitto-keskustapuolue vielä saattoi menestyä maatalousvaaleissa. Menetimme yhden paikan lisää ja, mikä pahempaa, koko keskustaryhmittymä menetti asemiaan ja supistui pienemmäksi kuin sosialidemokraatit yksinään. Tämän seurauksena on ollut muutos hallituspolitiikassa. Vaikka eduskunnassa ei olekaan vasemmiston enemmistöä, ovat kaksi viimeistä hallitusta olleet sosialidemokraattien hallitsemia; ensin vähemmistöhallitus ja sitten enemmistöhallitus yhdessä keskiryhmien kanssa. Vaikka sosialidemokraattien ylivalta ei ole ollut vuoden 1970 jälkeen niin selvä kuin edellisen vuosikymmenen lopulla, on talouskehitys ja talouspolitiikka edelleen noudatellut pääosin samaa linjaa. Uusia toimenpiteitä ei hallituksen taholta ole sanottavasti tarvittu, sillä aikaisemmat päätökset tekevät selvää jälkeä, eikä niiden useimpien muuttamista ole edes suunniteltu. Nyt talouskehitys näyttää olevan enemmän kuin koskaan aikaisemmin työmarkkinajärjestöjen päättänevallassa. Näiden keskinäiset ja valtiovaltaa koskevat sopimukset ovat sysänneet yhteiskuntamme kehitystä keskustan kannalta kielteiseen suuntaan.

Olen saanut sen käsityksen, ettei keskustapuolueella ole

viime vuosina ollut politiikkansa pohjana selkeää käsitystä siitä, mitä yhteiskunnassa todella tapahtuu ja miten meidän pitää siihen suhtautua. Aikana jolloin keskustapuolueen olisi pitänyt ja pitäisi aatteensa velvoituksesta luojasti tukeutua periaatteisiinsa me olemme vesittäneet ohjelmallisia tavoitteitamme ja alistuneet sosialidemokraattien johdettaviksi. Näin olemme sitoutuneet ja samaistuneet sosialidemokraattiseen talouspolitiikkaan, joka on ollut meidän kannaltamme katsoen kielteisempää — niin rohkenen sanoa — kuin minkään toisen puolueen politiikka. Ja kun me kuljemme kuin vikuroiva vasikka sosialidemokraattien talutusnuorassa, alkavat kasvupolitiikan liikkeelle panijat pestä kasvojaan. Pekka Kuusi on viime aikoina toistuvasti puhunut taloudellista kasvua arvostellen. Mauno Koivisto taas on jossain sanonut, että vasemmiston viime vuosikymmenen yhteistyön lähtökohdat olivat liian yksipuolisesti materiaaliin tavoitteisiin tähtäävät. Siinä me kohta kansan silmissä kuljemme yksin kasvupolitiikan leveää polkua, kun sosialidemokraatit hypähtävät sivuun ja alkavat arvostella meitä omista virheistään. Se ei olisi ensimmäinen kerta.

2. KESKUSTALAISTA TALOUS- JA YHTEISKUNTAOPPIA

2.1. *Yhteiskuntajärjestelmän ulottuvuudet*

Vakiintuneessa poliittisessa kielenkäytössä sovelletaan yleensä joko vasemmistolaisten tai oikeistolaisten luomaa käsitteistöä, joilla ei ole keskenään juuri mitään eroavuuksia. Myös yhteiskuntatieteissä käytetty käsitteistö on joko sosialistista tai porvarillista, sillä tutkimuksessa on yleensä käytet-

ty ulkomailla luotuja teorioita ja lähestymistapoja. Ensi vaiheessa suomalaiset yhteiskuntatieteilijät hakivat oppia ja esikuvia ennen muuta Länsi-Euroopan korkeakouluista, kun taas viime vuosikymmenellä yhä useamman tieteenharjoittajan ja opiskelijan mielenkiinto suuntautui uuden mantereen yliopistoihin. Tämän vuosikymmenen uutuus on marxilaisen teorioiden lisääntyvä soveltaminen yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa.

Yhteistä vierasmaalaisille yhteiskuntatieteen teorioille, lähestymistavoille ja käsitteistöille on se, etteivät ne joka suhteessa täysin sovellu suomalaisen yhteiskunnan ilmiöiden tulkittamiseen. Yhteiskuntaamme ja puolue-elämäämme yritetään sovittaa yleensä samaan muottiin lännen pitkälle teollistuneiden yhteiskuntien kanssa ottamatta huomioon maamme kansallisia erityispiirteitä. Valtio-opin kirjallisuudesta puolestaan käy selvästi ilmi, ettei pohjoismaisten talonpoikaispuolueiden perusluonnetta riittävästi ymmärretä.

Porvarillinen ja vasemmistolainen käsitteistö pakottavat tarkastelemaan poliittisia puolueita kaksikulotteisella asteikolla. Ääripäissä molemmat näkevät »puhtaan» sosialismin ja »puhtaan» kapitalismin, joiden väliselle janalle jokaisen puolueen on asetuttava. Rajalinja määritellään porvari- ja sosialistien välillä siten, että yksityistä omistusoikeutta puolustavat ovat oikeistolaisia ja julkisen omistuksen osuutta lisäävät puolestaan vasemmistolaisia. Keskustalaiset luetaan oikeistolaisiksi ja porvareiksi, koska he puolustavat talonpoikien ja pienyrittäjien omaisuuden koskemattomuutta. Kun keskusta kuitenkin hyväksyy varsin laajan valtion yritystoiminnan ja on ollut valmis lisäämään julkisen vallan vaikutuskeinoja talouselämään, sanotaan, että keskustalaiset kannattavat sekataloutta ja puitetaloutta. Sekä porvareiden että

vasemmiston mielestä keskustapuolue on menneisyyden jäännös, jonka elinkeinorakenteen muutos vähitellen hävittää pois. Edellä esitetystä poiketen Suomen kommunistisen puolueen vähemmistöön lukeutuvat yhteiskunnan tarkastelijat tekevät tarkan eron oikeiston ja keskustan välillä sekä pitävät toisaalta sosialidemokraatteja »oikeistovoimana».

Jotta pohjoismaisten talonpoikaispuolueiden politiikan peruspiirteitä voitaisiin tulkita riittävän totuudenmukaisesti on irrottauduttava todellisuutta vääristävästä kaksikulotteisesta ajattelusta. Ehkä tällainen yhteiskuntajärjestelmiä ja poliittisia puolueita tarkemmin erittelevä tarkastelu avaa uusia näkökulmia myös muiden yhteiskunnallisten ajattelutapojen tulkitsemiseen.

Yhteiskuntamme kuvauksen ja poliittisten puolueiden periaatteiden täsmentämiseksi on tarpeen ensin määrittellä, mitä käsitteellä yhteiskunnallinen järjestelmä tarkoitetaan. Maalaisliiton ohjelmissa on erotettu selvästi toisistaan *valtiollinen järjestelmä* ja *talousjärjestelmä*, jotka yhdessä muodostavat puolueen kannan yhteiskuntajärjestelmään. Sosialismin osalta tämänkaltaista jakoa ei ole tarpeen suorittaa, sillä sosialismissa valtiojärjestelmä ja talousjärjestelmä muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Sen sijaan muiden yhteiskuntien ja poliittisten puolueiden tarkastelu edellyttää monipuolisempaa luokittelua kuin mihin porvarillinen ja vasemmistolainen ajattelu ovat pitäneet.

Valtiojärjestelmät voitaneen luontevimmin jakaa kolmeen ryhmään: *parlamentaarinen demokratia*, *sosialistinen valtiojärjestelmä* sekä *diktatuuri eli yksinvaltius*. Talousjärjestelmät on perinteisesti jaettu vain kahteen tyyppiin, *sosialistiseen* ja *kapitalistiseen talousjärjestelmään*. Tämä jaottelu ei kuitenkaan tuo esiin keskustapuolueen taloudellista ajatte-

lua, joka ei voi hyväksyä kumpaakaan näistä kahdesta talousjärjestelmästä. Voiko sitten olla mitään kolmatta erillistä talousjärjestelmää? Porvarin ja sosialistin vastaus on epäroimätön: ei voi olla, keskustalaiset ovat joko sosialisteja tai kapitalisteja.

Maalaisliitto on pyrkinyt johdonmukaisesti turvaamaan pienviljelysvaltaisen, talonpoikaisen maatalouden säilymisen vastustamalla sekä kollektiivista että suurmaataloutta. Yritystoiminnassa puolue on asettunut epäroimättä puolustamaan pienyrittäjiä vahvempien kilpailua vastaan ja on toisaalta vastustanut pääomien keskittymistä ja suurteollisuuden kasvua. Etenkin maataloustuotteiden ja maataloustarvikkeiden kaupassa maalaisliitto on edellyttänyt osuustoiminnan laajaa hyväksikäyttöä, jotta niistä ei muodostuisi yksityisen voitontavoittelun väline. Jo Alkion ajoista lähtien maalaisliitto on edellyttänyt teollisuuden sijoittamista maaseutualueiden yhteyteen, joten radikaali aluepolitiikka on maalaisliitolle vanha perinne. Santeri Alkio ei antanut mitään nimeä kannattamalleen talousjärjestelmälle, mutta hän puhui kyllä maalaisliittolaisesta talousopista. Yhdenmukaisesti voitaneen talousjärjestelmää nimittää *maalaisliittolaiseksi* tai uudemmalla kielellä *keskustalaiseksi talousjärjestelmäksi*. Rakenteensa vuoksi sille voi antaa myös nimen *desentralistinen, hajautettu talousjärjestelmä*.

Jos jaotellaan talousjärjestelmät kolmeen tyyppiin, *sosialistiseen, kapitalistiseen ja desentralistiseen*, voidaan eri yhteiskuntajärjestelmät kuvata kattavasti muodostamalla ruudukko valtio- ja talousjärjestelmien vaihtoehtoisista yhdistelmistä (kuva 1). Puolueiden sijoittelussa syntyneeseen ruudukkoon ilmenee ongelmia lähinnä siitä syystä, ettei monessa puolueessa ole yksimielisyyttä edes suhtautumisessa valtio-

ja talousjärjestelmiin. Ruudukkoon sijoittelu vastannee kuitenkin puolueiden johdon käsityksiä ja käytännön politiikkaa.

Yhteiskuntajärjestelmien ja puolueiden luonnetta voidaan edelleen tämentää tarkastelemalla talousjärjestelmän toimintavapautta suhteessa valtiojärjestelmään, missä ilmenee muutoin samankaltaisissa yhteiskuntajärjestelmissä huomattavia eroja. Oheisessa kuviossa (kuva 2) valtiovallan suhtautuminen talousjärjestelmään on luokiteltu kolmeen ryhmään, jotka ovat *keskusjohtoinen talous* eli totalitaarinen suhtautuminen, *täysin vapaa talous* ja *puitetalous*. Puolueiden sijoittelussa ruudukkoon on myös tässä kuviossa yritetty seurata puolueen 'virallisen linjan' mukaista luokittelua, jolloin vähemmistömielipiteet ovat ehkä joutuneet väärän nimikkeen alle.

Kolmanneksi tarvitaan yhteiskuntajärjestelmistä puhuttaessa varsin usein käytetyn käsitteen sekatalous selventämistä vastaavanlaisen luokituksen avulla. Tästä on piirretty oma ruudukko (kuva 3), jonka vasemmalta sivustalta käyvät ilmi tuotantovälineiden omistussuhteista käytetyt kolme vaihtoehtoa: *yhteiskunnan omistus*, *yksityinen omistus* ja *sekaomistus* (sekatalous). Tässä asetelmassa on jouduttu tekemään hieman väkivaltaa kokoomukselle, jonka piirissä lienee vieläkin voimakkaana se ihanne, että kaikki tuotantovälineet olisivat yksityisomistuksessa. Ruudukosta ei käy suoranaisesti ilmi keskustapuolueen sekä toisaalta kokoomuksen ja sosiaalidemokraattien toisistaan poikkeava suhtautuminen talouselämän omistussuhteisiin. Keskustapuolueen kannattama desentralistinen talousjärjestelmä perustuu pääosaltaan pienomistukseen, kun taas kapitalismi johtaa luonnonlain tapaan omaisuuden keskittymiseen yhä harvempiin käsiin.

Yhteenvedona esitetään seuraavassa neljän maamme suurimman puolueen mielipide yhteiskuntajärjestelmän eri osatekijöihin.

Suomen kommunistinen puolue (SKDL) kannattaa sosialistista talous- ja valtiojärjestelmää, jossa talousjärjestelmää johdetaan keskitetysti ja jossa tuotantovälineet ovat yhteiskunnan omistuksessa.

Suomen sosialidemokraattinen puolue kannattaa nykyistä valtiojärjestelmäämme eli parlamentaarista demokratiaa sekä kapitalistista talousjärjestelmää, jossa osan tuotantovälineistä omistaa yhteiskunta (sekatalous) ja jossa valtiovalta määrää talouselämän toiminnasta (valtiokapitalismi) tai ainakin toiminnan puitteet (puitetalous).

Kansallinen kokoomus kannattaa nykyistä valtiojärjestelmäämme sekä kapitalistista talousjärjestelmää, jossa osa tuotantovälineistä on yhteiskunnan omistuksessa (sekatalous) ja jossa valtiovalta määrää talouselämän toiminnan puitteet (puitetalous).

Keskustapuolue kannattaa nykyistä valtiojärjestelmäämme sekä desentralistista talousjärjestelmää, jossa osa tuotantovälineistä on yhteiskunnan omistuksessa (sekatalous) ja jossa valtiovalta määrää talouselämän toiminnan puitteet (puitetalous).

Kuva 1. Puolueiden suhde talousjärjestelmään ja valtiojärjestelmään

		Talousjärjestelmä		
		sosialis- tinen	kapitalis- tinen	desentralis- tinen
Valtio- järjes- telmä	sosialis- tinen	1. kommunis- tit	2.	3.
	parlaman- taarinen demokratia	4.	5. kokoomus sosiali- demokraa- tit	6. keskusta- puolue
	yksinval- tius	7.	8.	9.

Sosialidemokraatit eivät arvattavasti ainakaan kaikki hyväksy sitä, että puolue on luokiteltu kapitalistisen talousjärjestelmän kannattajaksi, hehän ovat mielestään »demokraattisen sosialismin» kannattajia. Tosiasia kuitenkin lienee, ettei sosialistista talousjärjestelmää voida toteuttaa, ellei myös valtiojärjestelmä ole sosialistinen. Sosiaalisten uudistusten toteuttaminen ja yhteiskunnan vaikutuksen lisääminen talouselämässä ei ole sosialismia, jos samaan aikaan kehitetään kapitalistista talousjärjestelmää. Sosialidemokraattien johdolla viime vuosina lisääntynyt valtiovallan puuttuminen talouselämään (= demokraattisen sosialismin lisääntyminen?) on tähdännyt nimenomaan kapitalististen kehityssuuntien voimistamiseen maassamme.

Osa perustuslaillisista saattaa näinä »kansanvallan rappion» aikoina haaveilla myös oikeistodiktatuurista (ruutu 8.).

Kuva 2. *Valtion subtautuminen talousjärjestelmään*

		Talousjärjestelmä		
		sosialis- tinen	kapitalis- tinen	desentralis- tinen
Valtion suhde talous- elämään	keskus- johtoinen talous	1. kommunis- tit	2. sosiali- demokraatit	3.
	täysin vapaa talous	4.	5.	6.
	puite- talous	7.	8. kokoomus- sosiali- demokraa- tit	9. keskusta- puolue

Tässäkin asetelmassa vaikeuden muodostavat sosialidemokraatit, jotka onkin sijoitettu kahteen ruutuun. Pieni osa sosialidemokraateista tulisi ilmeisesti sijoittaa ruutuun 1. yhdessä kommunistien kanssa. Nuorison piirissä on voimakas suuntaus, joka ilmoittautuu marxilais-leniniläiseksi. Voitolla sosialidemokraateissa lienee kuitenkin nykyisin sellainen ajattelutapa, ettei talousjärjestelmää tarvitse muuttaa sosialistiseksi, vaan »sosialistiset» päämäärät voidaan saavuttaa täysin luomalla vahva valtiokoneisto, jonka avulla »sosialistit» voivat määrätä talouselämästä. Tämä ajattelutapa edustaa siis keskusjohtoista (valtion johtamaa) kapitalismia, joka on yllättävän lähellä erään toisen sosialistiseksi julistautuneen puolueen, Saksan kansallissosialistisen työväenpuolueen, ajattelua. Mutta puolueen enemmistö lienee puitetaluuden kannattajia, kuten keskustapuolue ja kokoomuksen

virallinen linja. Kokoomuksessa on kyllä melkoinen joukko niitäkin, jotka vielä uskovat täysin vapaaseen kapitalismiin. Ruutu 6 muuten edustaa ajattelutapaa, jota voisi nimittää vaikka anarkistiseksi populismiksi, joka ei tietystikään voi nykyaikana toteutua.

Kuva 3. *Talouselämän omistussuhteet*

		Talousjärjestelmä		
		sosialis- tinen	kapitalis- tinen	descentralis- tinen
Omistus- suhteet talous- elämässä	yhteis- kunnan omistus	1. kommunis- tit	2.	3.
	yksityi- nen omistus	4.	5.	6.
	seka- omistus	7.	8. kokoomus sosiali- demokraa- tit	9. keskusta- puolue

Tässäkin asetelmassa sdp:n sosialistit sijoittuvat samaan ruutuun kommunistien kanssa. Kokoomuksesta puolestaan huomattava osa lienee sitä mieltä, ettei talouselämässä tarvittaisi lainkaan julkista yrittäjyyttä.

Ruudukoiden piirtämistä voitaisiin edelleen jatkaa määrittelemällä esimerkiksi suhtautumista omistuksen jakautumiseen. Tällaisessa asetelmassa keskustapuolue yksinään edustaisi laajalle jakautuvaa pienomistusta, kun taas kaikki muut tukevat omaisuuden keskittymistä. Vaikka sosialismis-

sa kaikki omaisuus periaatteessa kuuluu kaikille, on siitä päättäminen pakosta keskittynyttä, mikä on tietysti yhtä olennainen asia kuin itse omistamisen jakautuminen. Vain pienomistus voi taata sen, että myös päärantavalta on hajautettu ja ihmiset voivat todella suoranaisesti vaikuttaa talouskehitykseen.

Vaikka kokoomus ja sosialidemokraatit sijoittuvat suorite- tussa luokittelussa säännönmukaisesti samaan lokeroon, on niiden välillä myös huomattavia yhteiskuntajärjestelmää koskevia erimielisyyksiä. Ennen muuta lienee kysymys siitä, että kokoomus haluaisi pitää talouselämän puitteet mahdollisimman väljinä ja talouselämän julkisen osuuden mahdollisimman pienenä, kun taas sosialidemokraatit haluaisivat laajentaa julkisen yrittämisen osuutta ja asettaa talouselämälle mahdollisimman tiukat puitteet. Suurin osa sosialidemokraateista kannattaa viimeksimainitussa suhteessa kokoomuksesta tyystin poiketen valtiojohtoisen kapitalismin järjestelmää. Keskustapuolueen kanta seka- ja puitetalouden asteeseen on tarkoituksenmukaisuuskysymys, joka ratkaistaan puoleen tai toiseen riippuen siitä, miten voidaan tehokkaimmin edistää puolueen yhteiskuntapoliittisten tavoitteiden toteutumista. Niinpä muun muassa aluepolitiikassa olemme olleet valmiit huomattavasti lisäämään julkisen yrittämisen osuutta sekä tiukentamaan yritystoiminnan ohjaksia.

Keskustapuolueen erottaa omaan sarakkeeseensa kaikissa edellä esitetyissä luokitteluisissa suhtautuminen talousjärjestelmään. Muutoin olemme periaatteessa samaa mieltä kuin sosialidemokraatit ja kokoomus. Jos siis halutaan saada esiin keskustapuolueen politiikan peruspiirteet edellä esitettyjen tekijöiden avulla, on paneuduttava puolueemme talouspoliittiseen ajatteluun. Rajalinja vasemmalle eli suhteessa sosialis-

miin on täysin selvä; keskustapuolue ei hyväksy sosialistisen järjestelmän toteuttamista Suomessa. Toisaalta sosialismina ei voida pitää talouselämän puitteitten tai sekoitussuhteen vähäisiä muutoksia. Oleellisin ja eniten sekaannuksia aikaansaanut kysymys on keskustapuolueen suhde kapitalistiseen talousjärjestelmään.

2.2. *Kapitalistinen talousjärjestelmä*

Erään parhaimmista kapitalismin määritelmistä olen löytänyt Otavan Ison tietosanakirjan vuoden 1934 painoksesta. Tämän artikkelin mukaan kapitalismin, kapitalistisen talousjärjestelmän tunnusmerkit ovat seuraavat:

»Tuotanto- ja ansiovälineet ovat työntekijöistä erillään olevan kapitalisti- ja yrittäjäluokan omaisuutta, mistä on seurauksena, että tämä luokka johtaa tuotantoa ja määrää sen suunnan; sen omiksi joutuvat myös valmistetut tuotteet, kun taas tuotantoon osaa ottavat työntekijät saavat yksityisillä tai joukkosopimuksilla määrätyn palkan. K:n vallitessa taloudellisen toiminnan päämääränä on liikevoitto (profiitti). Kapitalistisen liikeyrityksen onnistumista ei arvostella sen suoritusten laadun ja tuotteiden määrän perusteella vaan yksistään sen antaman voiton perusteella. Tästä taloustoiminnan tarkoituksiperän abstraktisuudesta on itsestään seurauksena tämän tarkoituksiperän rajattomuus, ja viimeksimainitusta taas pyrkimys liikeyritysten loppumattomaan laajentamiseen.»

Toiseksi keskeiseksi kapitalismin periaatteeksi voitontavoittelun ohella tietosanakirja mainitsee pyrkimyksen käyttää yritystoiminnassa mahdollisimman järkeviä menettelytapoja; voiton aatteen ohella kapitalismin periaatteena on siis taloudellinen rationalismi.

Kapitalismin historian tietosanakirja katsoo ulottuvan jopa vanhalle ajalle, vaikkakin uudenaikaista kapitalismia esiintyy aikaisimmin vasta ristiretkien aikakaudella (1100—

1300). Sitä ennen oli vallitsevana ns. feodaalinen järjestelmä. Näiden väliin ajallisesti asettuu ns. käsityöasteen talousjärjestelmä, joka ei ole vielääkään täydellisesti hävinnyt. Feodalismilla on kapitalismin suhteen se yhtäläisyys, että tuotantovälineet eli maaomaisuus olivat työntekijöistä erotetun luokan, maaomistajain hallussa. Käsityöjärjestelmän ulkonaisena tunnusmerkkinä taas mainitaan se, että tuotantovälineiden omistajat olivat samalla työntekijöitä. Edellisistä kapitalismin erottaa selvästi taloudellisen toiminnan päävaikutin. Kun feodaalisessa ja käsityöjärjestelmässä tavoitteena on kohtuullisen toimeentulon hankkiminen perinteisiä menettelytapoja käyttäen, on toiminnan vaikuttimena kapitalismissa voiton saamisen halu. »Rikastumisen halu ei tosin syntynyt kapitalismin mukana, mutta rikkauten lähteenä ei aikaisemmin juuri ollut tavallinen taloudellinen toiminta, vaan muut seikat, esim. valloitukset, ryöstöt, talonpoikain nylkeminen ym. Uudenaikainen kapitalismi sai alkunsa silloin, kun ihmisissä heräsi ajatus, että normaalin taloudellisen toiminnan avulla voitiin luoda rikkautta. Kapitalistisia liikeyrityksiä saattoi siis syntyä vasta sitten kuin taloudellisen toiminnan harjoittajissa oli herännyt ansiovietti ja heidän käsiinsä oli kerääntynyt jonkin verran pääomavaroja. Ne varat, jotka alkava kapitalismi tarvitsi, oli keskiajan kuluessa synnyttänyt maankoron kasaantuminen, siirtomaatalous, kauppa ym.»

Ensin kapitalismi esiintyi tietosanakirjan mukaan kaupan ja pankkitoiminnan alalla. Sitten se levisi teollisuuden ja viimeksi vähäisemmässä määrin myös maatalouteen. Teollisuuden alalla kapitalismin kukoistusaika alkoi suurten teknisten uudistusten käyttöönoton sekä vapaata kilpailua ehkäisseiden rajoitusten poistamisen jälkeen. »Teollisuudessa

pääsi valtaan koneita käyttävä suurteollisuus, niin että teollisuusyritysten perustaminen ja ylläpitäminen kysyi entistä suurempia pääomia. Teollisuuslaitokset, joita ennen oli perustettu etupäässä maaseudulle vesiputousten ja metsien läheisyyteen, alkoivat keskittyä kaupunkeihin, ja tällaisista teollisuuden ja kaupan keskuksista lähtevä lisääntynyt elintarpeiden ja raaka-aineiden kysyntä korotti maanviljelystuotteiden hintaa, mistä taas oli seurauksena kapitalismin tunkeutuminen maanviljelyksenkin alalle. Kapitalistiset maatalouden harjoittajat irroittivat suuren osan maalaisväestöstä siitä kiinteästä yhteydestä, missä se ennen oli ollut maanviljelykseen ja itse maahan, ja vaikeuttivat tämän väestön toimeentuloa, mm. anastamalla yhteismaat, joiden nautinnolla oli ollut suuri merkitys pieneläjien taloudessa, ja muuttamalla maanviljelyksen entistä enemmän sesonkielinkeinoiksi, jotka kesällä tarvitsi enemmän työvoimia kuin ennen, mutta talvella vähemmän. Myös se tuntuva sivuansio, mikä maalaisväestöllä oli ollut teollisesta työstä, väheni tai loppui kokonaan, kun teollisuuslaitokset alkoivat siirtyä kaupunkeihin, ja kotiteollisuus, jota esim. Englannissa ja Saksassa oli laajalti harjoitettu maaseudulla, ei ajan pitkään jaksanut kilpailla kaupunkeihin keskittyvän suurteollisuuden kanssa. Kun väestö samalla oli alkanut nopeammin lisääntyä, syntyi maaseudulle liikaväestö, jonka täytyi lähteä etsimään toimeentulonsa teollisuuskeskuksista ja josta niin muodoin nouseva suurteollisuus sai tarvitsemansa työvoimat.»

Tietosanakirja toteaa kapitalismin voimakkaasti kiihottaneen yritteliäisyyttä ja luoneen uusia arvoja vetoamalla yksilön omaan etuun sekä tarjoamalla hänelle miltei rajattomat omaisuuden lisääminen mahdollisuudet. Tässä pyrkimyksessään kapitalistinen yrittäjä ottaa käyttöön kilpailukykyä li-

sääviä teknisiä uudistuksia. »Teknillisesti täydellisempien menettelytapojen käyttäminen merkitsee yleensä, että tuotantovälineitä ja entisestään suurenmoisempia, siis myöskin kalliimpia tuotantovälineitä, esim. koneita, on käytettävä entistä laajemmassa mitassa. Mutta mitä enemmän pääomaa sidotaan esim. juuri koneisiin, sitä vitkallisemmin tapahtuu itse asiassa pääoman muuttuminen jälleen rahaksi, sillä koneisiin kiinnitetty pääoma voidaan kuolettaa vasta pitemmän ajan kuluessa. Puheena oleva tuotanto- ja kiertoprosessin lyhentämishalu synnyttää niin muodoin pääoman kiertojen pitenemistendenssin. Kun yrittäjä tämän johdosta taas koettaa saada mainitun prosessin lyhennetyksi sitomalla entistä enemmän pääomaa teknillisesti täydellisempiin tuotantovälineisiin, on seurauksena uudelleen pitenemistendenssi, ja niin loputtomiin. Tästä seikasta johtuu mm. se nykyajan taloudelliselle kehitykselle ominainen ilmiö, että tuotannon aineelliset tekijät, tuotantovälineet ennen kaikkea juuri koneet, työntävät yhä enemmän syrjään elävän työn.»

1930-luvun jälkeen kapitalismin kehitykseen on tullut uusia piirteitä, vaikka järjestelmän keskeiset toimintaperiaatteet ovat pysyneet entisinä. Uusista ilmiöistä merkittävin lie-nee kansainvälisen kapitalismin, pääomien kansainvälisen liikkuvuuden voimakas lisääntyminen. Samaan aikaan yritysten kansainvälinen kilpailu on kiristynyt, mitä kautta on toteutunut kapitalististen talousjärjestelmien välinen kansainvälinen työnjako. Työnjakoa ja erikoistumista on lisätty poistamalla kansainvälisestä kaupasta tulleja ja muita kaupan esteitä. Pääomien vapaa liikkuvuus sekä ennen muuta maiden keskinäiset kehityserot ovat johtaneet myös työvoiman laajaan kansainväliseen liikkuvuuteen, jota on pyritty helpottamaan.

Kapitalismin uudet kansainväliset ilmiöt ovat johdonmukainen jatke tietosanakirjan artikkelissa kuvatulle kapitalistisen tuotannon kehitykselle. Kun kapitalismin vallitessa taloudellisen toiminnan päämääränä on liikevoitto, ei sen onnistumista arvostella suoritusten laadun eikä tuotteiden määrän perusteella. Tästä on taas tietosanakirjan mukaan itsestään seurauksena pyrkimys liikeyritysten loputtomaan laajentamiseen. Kun kotimarkkinoilla ei ole enää menekkimahdollisuuksia tai jos vienti on edullisempaa, siirtyvät yritykset harjoittamaan vientituotantoa. Mikäli voitontavoittelun kannalta on edullisempaa siirtää pääomat ulkomaille esimerkiksi suljetun tullialueen sisälle tai maahan, jossa on tarjolla halpaa työvoimaa ja muita tuotannontekijöitä, perustaa yritys ulkomaisia sisar- ja tytäryhtiöitä. Kun erikoistuminen antaa kansantalouksille etua suhteessa ulkopuolisiin maihin, ovat valtiot pyrkineet vastavuoroisesti lisäämään ulkomaankauppaa poistamalla kaupan esteitä. Kasvava vientiteollisuus saa tällöin itselleen paremmat vientiehdot ja uusia markkinoita, jotka hyväksikäyttämällä kansantalous voi ostaa entistä edullisempia tuontihyödykkeitä.

Valtiovallan monitahoinen puuttuminen talouselämän kehitykseen onkin toinen merkittävä kehityspiirre nykyaikaisessa kapitalismissa. Oikeistolaisten ja konservatiivisten käsitysten mukaan kapitalismin täytyy voida kehittyä vapaasti ilman, että valtiovalta mitenkään puuttuu talousjärjestelmän toimintaan. Tällöin toteutuvassa vapaan kilpailun tilanteessa vahvemmat elinkeinot ja tehokkaammat yksiköt hävittävät vähitellen heikot elinkeinot ja tehottomat yritykset, mikä johtaa siihen, että talousjärjestelmän toiminta jatkuvasti tehostuu. Yhteiskunta saa käyttöönsä mahdollisimman paljon hyviä ja halpoja hyödykkeitä eli aineellinen elin-

taso nousee mahdollisimman nopeasti — ainakin kulutuksen määrällä mitaten. Nykyään tästä liberalistisesta käsityksestä on oikeistonkin piirissä vähitellen paljolti luovuttu, kun länsimainen sosialidemokratia on kehittänyt oman »suunnitelmatalouden» mallinsa. Tämä suunnitelmatalous merkitsee laadullisesti uutta vaihetta kapitalismin kehityksessä. Tavoitteet pysyvät edelleen samoina, mutta niiden saavuttamista pyritään nopeuttamaan yhteiskuntapoliittisen suunnittelun avulla. Sosialidemokraatit ovat huomanneet, että kapitalismi on monessa suhteessa tehoton ja kehityksessään hidaskas. Tehottomuus johtuu ennen muuta siitä, etteivät tuotannon-tekijät siirry riittävän nopeasti tehostomista elinkeinoista, heikosti tuottavilta tuotannonhaaroilta ja huonosti tuottavista yrityksistä tehokkaampaan käyttöön. Erityisen hidaskas liik-keissään on tuotannon-tekijä nimeltä työvoima, sillä ihmiset eivät käyttäydy taloudellisen rationalismin sääntöjen mukaisesti. Tästä syystä talous- ja yhteiskuntapolitiikka täytyy suunnitella. Kapitalistisen talousjärjestelmän vallitsessa suunnitelmataloudella tarkoitetaan yhteiskunnan toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on poistaa kapitalistisen järjestelmän tehokkuutta alentavia kitkatekijöitä. Toimenpiteinä käytetään muun muassa elinkeinorakenteen pakollista muuttamista, työvoiman liikkuvuuden lisäämistä, pääomien liikkuvuuden lisäämistä ja niiden ohjailua sekä suurteollisuuden suosimista vero- ja sosiaalipolitiikassa. Näillä toimenpiteillä saadaan ihmiset ja muut tuotannon-tekijät siirtymään tehokkaampaan käyttöön. Käytännössä toimenpiteet merkitsevät valtiovallan tukevan ja auttavan käden ojentamista voimakaille elinkeinohaaroille ja vahvoille yrityksille sekä kuristavan otteen tiukentamista huonosti tuottaville elinkeinohaaroille ja yrityksille. Suunnitelmatalous merkitsee siis sa-

nan sosialidemokraattisessa ja kapitalistisessa merkityksessä kapitalistisen kehityksen voimistamista, yhteiskunnan voimakasta kapitalisoimista. Yhteiskuntasuunnittelu-lehti julkaisi numerossaan 2-3/73 norjalaisen sosiologin Ottar Broxin kirjoittaman sosiaalidemokraattisen suunnittelun kritiikin, jossa Brox käyttää tästä esimerkkinä kalastuselinkeinoon kehitystä Norjassa. »Jotta pienkalastajat saataisiin pestautumaan tuottoisiin suurveneisiin, manipuloidaan näiden kahden työskentelytavan suhteellista miellyttävyyttä sekä pienkalastuksen mahdollisuuksia kaventavilla että suurkalastusta tukevilla toimenpiteillä. Tämä synnyttää »kasvua», koska ihmisten on elintasoaan ylläpitääkseen ansaittava paljon enemmän kuin ennen ja tultava siis »tuottavammaksi». Mutta samalla tämä vaikuttaa jakeluun, siis tuotantoprosessiin osallistuvien valtasuhteisiin, Kalastajien strateginen asema Findusiin nähden riippuu heidän mahdollisuuksistaan jättää troolarit esimerkiksi siirtymällä pienkalastukseen. Mutta nämä mahdollisuudet on eliminoitu taloudellista kasvua edistävän politiikan seurauksena. Käsittääkseni tällaisista tapauksista voi yleistää hypoteesin, jonka mukaan yhä kasvavat erot valtasuhteissa ovat välttämätön seuraus sentyyppisestä kasvupolitiikasta, jota harjoitetaan pohjoismaisissa sosiaalidemokratioissa.»

Kolmas uusi piirre kapitalismin nykyvaiheessa on järjestyneiden työmarkkinoiden syntyminen, mikä on osa valtiovallan harjoittamasta suunnitelmataloudesta. Suomessa-kin tulopoliittinen neuvottelujärjestelmä luotiin samanaikaisesti suunnitelmatalouden läpilyömisen kanssa. Työmarkkinakentän selkiytyminen on ollut myönteistä muun muassa siitä syystä, että tulopoliittisissa neuvotteluissa on nyt kokonaisvaltaisempi ote ja voidaan harjoittaa ainakin näennäises-

ti solidaarista tulopoliittikkaa. Mutta tulopoliittisen neuvottelijärjestelmän viimeiset kehitysvaiheet ovat osaltaan vaikuttaneet myös kapitalismin raaistumiseen. Kun työnantaja-puolta neuvotteluissa edustavat lähinnä pääomavaltaiset suuryritykset ja työntekijäpuolta niiden palveluksessa olevat työntekijät, ovat näiden suuryhtiöiden edut määräävinä tulopoliitikasta sovittaessa. Tästä eräänä esimerkkinä ovat tulo-ratkaisuihin liittyneet sosiaalipaketit kuten eläkeratkaisut. Eläkepakettien ottaminen palkkaratkaisuun on ollut pääomavaltaisille suuryrityksille eduksi, sillä niillä on suhteellisen vähän työvoimaa, eivätkä ne joudu siten maksamaan ratkaisusta maksukykyyn verrattuna yhtä paljon kuin yleensä hyvin työvaltaiset pienyritykset. Toisaalta eläkevakuutusmaksut kertyvät suuriin vakuutusyhtiöihin, joista suuryritykset voivat saada edullisesti varoja investointeihinsa. Sen sijaan pienyritykset eivät yleensä suorita suuria investointeja, eivätkä voi käyttää vakuutusyhtiöihin kertyviä pääomia hyväkseen. Kun työntekijäpuolen järjestöjä johtavat keskimääräistä hyvätuloisemmat työntekijät, ovat sosiaalipaketit myös niiden mieleen, sillä etuisuudet määräytyvät säännöllisesti prosentuaalisesti; mitä suuremmat tulot, sitä suuremmat etuudet. Palkkaratkaisussa on pakko häveliäisyssyistä noudattaa suhteellisen solidaarista linjaa, mutta eriarvoisuus saadaan aikaan sosiaaliturvaa kehittämällä!

Nykyajan kapitalistinen yhteiskunta on kuin suuri yritys, jossa ihminen käsitetään yhdeksi tuotannontekijäksi. Yhteiskunnan kehittämistä ohjaavat vain vähäisessä määrin kansantaloudelliset näkökohdat, sillä sitä johdetaan liikeyrityksen tapaan. Sen syvällisempää filosofiaa ei yhteiskuntapolitiikan pohjana ole kuin materialistinen tuotantokeskeisyys. Hallitsemattomasti kehittynyt tai sosialidemokraattisen

suunnitelmatalouden tapaan johdettu kapitalistinen talousjärjestelmä on luonut kasvavat ruuhkakeskukset ja aution, ränsistyneen maaseudun. Se on luonut taloudellisen harvinaisuuden ja keskittyneet talouselämän yksiköt. Se on tuhonnut elävää luontoa ja pilannut ihmisten elinympäristön. Se on luonut liikkuvan juurettoman työvoiman, jonka yhteiskunnallinen turvallisuus on vain taloudellista laatua: on luotu sosiaaliturvajärjestelmä. Tehostuneen tuotannon vaurioittamat ihmiset ovat samassa asemassa. Koulutusjärjestelmä on pantu palvelemaan tehokkuutta, samoin tiede. Kaikki alistetaan tuotannon kasvulle ja tehokkuudelle. Syntyneet inhimilliset ja aineelliset vauriot uskotaan voitavan poistaa niillä varoilla, joita vieläkin tehostuva tuotanto yhteiskunnalle tuottaa.

2.3. Desentralistinen talous- ja yhteiskuntajärjestelmä

Kapitalismin syntysijoilla Keski-Euroopassa alkoivat kapitalismin muodot kehittyä feodaalisen järjestelmän pohjalle. Feodaalisen maatalousjärjestelmän rakenne on samanlainen kuin kapitalistisen talousjärjestelmän, sillä tuotantovälineet olivat maataomistavan luokan hallussa. Erona kapitalismiin tietosanakirja mainitsee sen, että kapitalismissa työntekijät ovat olleet vapaita, kun taas feodaalisen järjestelmän työntekijät olivat tuotantovälineiden omistajista henkilökohtaisesti riippuvaisia. Ennen kapitalismia vallinneen käsityöjärjestelmän toteaa tietosanakirja eroavan kapitalismista siinä, että tuotantovälineiden omistajat olivat samalla työläisiä. Sekä feodaalisesta että käsityömaisestä talousjärjestelmästä erottavat kapitalismin myös taloudellisen toiminnan menettelytavat ja päävaikutin. Kun kapitalismin vallitessa toimintaa ohjaavat taloudellinen rationalismi ja voiton saamisen halu, ei

yksilön taloudellinen toiminta ensinmainituissa tarkoita muuta kuin kohtuullisen toimeentulon hankkimista perinteisiä menettelytapoja noudattaen.

Suomessa ja muissa pohjoismaissa olosuhteet olivat tyystin erilaiset kuin Keski-Euroopassa. Feodaalista maanomistujärjestelmää ei meillä esiintynyt sanan varsinaisessa merkityksessä lainkaan vaan maa oli talonpoikien. Sen sijaan täälläkin oli huomattava määrä käsityöläisammattin harjoittajia. Tälle perustalle ryhdyttiin maalaisliiton ohjelmien mukaisesti rakentamaan talousjärjestelmää, joka perustaltaan ja periaatteiltaan poikkeaa suuresti kapitalistisesta järjestelmästä. Vuokraviljelmien itsenäistäminen ja tilattoman väestön laaja asuttaminen vahvistivat talousjärjestelmän kansallista pohjaa muodostamalla maahamme uudestaan lähes puhtaan talonpoikaisen pienviljelysjärjestelmän. Myöhemmin asutus toimintaa on jatkettu maalaisliiton periaatteiden mukaisesti. Yritystoiminnan alalla maalaisliiton politiikka merkitsi pienviljelijäisyyden voimakasta tukemista ja suurteollisuuden kasvun hillitsemistä.

Maalaisliitto ei ole tahtonut, että maataloustuotteiden ja maataloustarvikkeiden kaupasta muodostuisi yksityisen voittontavoittelun välikappale, vaan edellytti, että se hoidettaisiin osuustoiminnan avulla. Osuustoiminnan tehtävänä on jäsenkunnan tasa-arvoinen palvelu, mikä edellyttää luopumista pelkkien liikeperiaatteiden noudattamisesta. Esimerkiksi meijerin lähellä asuva suuren karjan omistaja ei saa tämän mukaan yhtään parempaa hintaa maidostaan kuin kaukana meijeristä asuva pientilallinen. Mahdollisesti syntyvä ylijäämä tulee puolestaan osuustoimintaliikkeen toimintaperiaatteen mukaisesti palauttaa jäsenille.

Keskustalaisen talousjärjestelmän rakenne on hajautettu,

desentralisoitu, sillä sen perustana ovat pienviljelmät ja pienyritykset. Lisäksi maataloustuotteiden ja maataloustarvikkeiden kaupassa tarvittava liiketoiminta on tukevasti viljelijöiden käsissä, eikä se voi muodostua luonteeltaan voittoa tavoittelevaksi liiketoiminnaksi. Alkio esitti osuustoimintaa myös pienyrittäjien yhteistoiminnan muodoksi, mutta tätä ajatusta ei liene sanottavasti toteutettu. Näiden lisäksi talouselämäämme on kehittynyt myös kapitalistinen osa, joka toimii vapaan markkinatalouden perustalla. Tämä onkin tarkoituksenmukainen ja joustava tapa hoitaa ennen muuta kulutustavaroiden sekä palvelusten tuotanto ja jakelu. Tosin myös tällä talouselämän loholla maassamme on perinteisesti melko vahva kuluttajain perustama osuustoimintaliike. Vapaan markkinatalouden osan kansantaloudessamme ei kuitenkaan pidä keskustapuolueen mukaan toimia täysin vapaasti kapitalismin lakien mukaisesti, vaan yhteiskunnan on turvattava pienyritteliäisyyden asema ja myös muutoin pidettävä huolta yhteiskunnan kokonaisedun toteutumisesta muun muassa aluepolitiikan avulla.

Maalaisliittolais-keskustalaisen talouspolitiikan eräs johtava ajatus on maanviljelyselämän keskeisyys, mikä edellyttää, että maatalous on myös työllistämisen perusta. Ihmiset siirtyvät pois peruselinkeinoista vain sitä mukaa kuin muut elinkeinot tarjoavat tärkeämpiä tehtäviä ja paremman toimeentulon. Yleistäen tämä tarkoittaa, että elinkeinojen keskinäisen ja niiden sisäisen rakennemuutoksen — jos sitä tarvitaan — tulee tapahtua riittävän hitaasti, jotteivät ihmiset joutuisi aineellisen ja henkisen turvattomuuden tilaan. Eriyisesti maataloustuotannossa mutta myös muilla tärkeillä tuotannonhaaroilla on keskustapuolue edellyttänyt omavaraisuuden turvaamista, mikä luo varmimman pohjan talou-

delliselle hyvinvoinnille myös ulkoisten olosuhteiden muut-
tuessa.

Desentralistinen talousjärjestelmä on kansanvaltainen, sillä pienomistuksen ja pienyritysvaltaisuuden ansiosta mahdollisimman monella ihmisellä on mahdollisuus suoraan päättää sen kehityksestä. Osuustoiminta on kansanvaltaisuutta lisäävä talousjärjestelmän osa edellyttäen, että kansanvalta toimii sen hallinnossa. Desentralistiseen talousjärjestelmään kuuluu suurteollisuuden toiminnan valvonta ja ohjaaminen, missä maalaisliitto-keskustapuolue on perinteisesti hyväksynyt erääksi keinoksi varsin laajan valtion omistaman yritystoiminnan suurteollisuuden toimialoilla. Johdonmukaiseen desentralistiseen talousajatteluun kuuluu myös yritysdemokratian toteuttaminen, jonka tarve on kiipeimmin havaittavissa suurteollisuuden piirissä. Yksityiselle aloitteellisuudelle ja yritteliäisyydelle desentralismi luo suotuisat edellytykset.

Desentralistisen talousjärjestelmän rakenne edistää myös alueellisesti tasapainoisen yhteiskunnan muodostumista. Kun talouselämän perustana ovat maakuntien rikkaat uudistuvat luonnonvarat, tarvitaan suuri määrä ihmisiä niiden hoitamiseen ja hyväksikäyttöön, mikä muodostaa kehitysalueiden ja maaseudun perusasutuksen. Alkion päivistä lähtien maalaisliitto-keskustapuolue on edellyttänyt, että teollisuus sijoitetaan mahdollisimman suurella määrällä maaseudulle ja maaseudun keskuksiin, missä myös uudistumattomat luonnonvarat sijaitsevat. Kekkonen esittämä Pohjois-Suomen teollistamisohjelma oli ensimmäinen maalaisliiton piiristä lähtenyt nykyaikainen aluepoliittinen suunnitelma. Sittemmin keskustapuolue on ollut kehitysaluepolitiikan ja aluepolitiikan läpimurtaaja, mikä osa ei muiden puolueiden kyl-

mäkiskoisten asenteiden vuoksi ole ollut helppo. Kun teollisen kapitalismin ennätysmäisen nopea läpimurto viime vuosikymmenen lopussa tapahtui, keskittyi uusi tuotanto miltei yksinomaan suurkaupunkiseuduille. Tästä syystä on tullut ajankohtaiseksi edellyttää kehitysaluepolitiikan ohella myös suurkaupunkien kasvun rajoittamista, jotta taloudellista toimintaa saataisiin elvytetyksi sekä kehitysalueiden että Etelä-Suomen heikosti kehittyneillä alueilla. Tämä on kansantaloudellisesti järkevää ja etenkin suurkaupunkien asukkaiden etujen mukaista, sillä niiden kehitys alkaa vasta sitten, kun ulkopuolelta tuleva hallitsematon muuttovirta saadaan hiljennemään. Tämä ei tarkoita muuttokiellon aikaansaamista, vaan ruuhkakeskusten kehityksen saamista normaalille, luonnolliselle perustalle, jolloin alueen asukkaiden olosuhteita voidaan tehokkaasti korjata. Kasvu on edistystä vain niille, jotka haluavat saada itselleen enemmän valtaa ruuhkakuntia paisuttamalla. Ehkäpä juuri tästä syystä keskustapuolueen radikaalit aluepoliittiset vaatimukset eivät ole saaneet tukea muiden suurten puolueiden taholta.

Desentralismin käsite on käyttökelpoinen talouselämän rakennetta ja yhteiskunnan alueellista kehitystä kuvattaessa, mutta sanaa voidaan yhtä hyvin käyttää ja on usein käytetty myös valtionhallinnon ja muun hallinnon rakenteesta puhuttaessa. Yhdenmukaisesti voitaneen puhua myös desentralistisesta yhteiskuntajärjestelmästä, mikäli yhteiskunnan sekä taloudellinen että hallintojärjestelmä on rakenteeltaan hajautettu.

Maalaisliitto-keskustapuolueen perinteisesti kielteinen asenne valtion keskushallinnon ja sen alaisen muun hallinnon paisuttamiseen sekä valtiokoneiston vallan lisäämiseen ilmentää osaltaan puolueen aateperinnön populistisia ainek-

sia. Keskusjohtoisen valtionhallinnon päätökset ja toiminta on koettu talonpoikien piirissä kielteisiksi, sillä niistä on puuttunut paikallisten olojen ja väestön tuntemus ja ymmärrys. Sen sijaan keskustalaisuuteen on perinteisesti kuulunut itsehallinnollisten toimintayksiköiden merkityksen korostaminen sekä niiden itsehallinnon loukkaamattomuuden puolustaminen. Muun muassa kuntauudistusta käsiteltäessä keskustapuolue on edellyttänyt, ettei kuntien tahdon vastaisia kuntien yhdistämisistä suoriteta, vaan tässäkin kunnioitetaan kuntien itsemääräämisoikeutta. Toisaalta puolue on kaikissa vaiheissa puolustanut pienten kuntien olemassaoloa, sillä pienissä kunnissa kansanvalta toteutuu välittömimmin ja aidoimmin. Suurten kuntien hallinto ei ole enää yhdyskunnan ihmisten itsehallintoa sanan varsinaisessa merkityksessä, vaan virkakunta ja harvalukuinen luottamusmiesten joukko päättävät asioista. Tästä syystä keskustapuolue on edellyttänyt, että etenkin väkiluvultaan suurissa kunnissa tulisi toteuttaa kunnanosahallinto. Byrokraattisen lääninhallinnon kasvattamisen vaihtoehdoksi ja vastapainoksi keskustapuolue on pitkään vaatinut maakunnallisen itsehallinnon toteuttamista, jolle nykyisiä valtionhallinnon tehtäviä tulisi siirtää sekä lääninhallinnosta että keskushallinnosta. Kaikissa näissä kysymyksissä keskustapuolue ja sosialidemokraatit ovat olleet jyrkästi eri mieltä. Sdp on halunnut rakentaa keskusjohtoista hallintojärjestelmää, keskustapuolue desentralisoitua omaehtoisuuteen ja ihmisten aktiivisuuteen perustuvaa sekä itsehallintoperiaatetta laajasti käyttävää hallintoa.

3. KESKUSTALAISESTA NÄKÖKULMASTA

3.1. *Tulevaisuuden haaste*

Poliittinen elämä nähdään usein vain taisteluna poliittisesta vallasta, jonka jakautuminen ratkaisee taloudellisten ja muiden etujen jakautumisen eri puolueiden kannattajien kesken. Tämä näkemys on oikeutettu, sillä poliittiset puolueet näyttävät olevan ja esiintyvän kannattajakuntansa etujärjestönä. Poliittiset kiistat puhkeavat usein helpoimmin taloudellisten kysymysten käsittelyn yhteydessä. Kansan kannatus hankitaan korostamalla puolueen etujärjestöluonnetta. Mutta toiminnalla on aina myös maailmankatsomuksellinen perusta. Niinpä työväestön yhteisten etujen ajamisen nimissä saataan harjoittaa politiikkaa, jonka ehkä vain pieni osa työväestöstä hyväksyy. Nykyiset poliittiset rakenteet eivät tee mahdolliseksi yhteiskuntakehityksen kansanvaltaista ohjaamista, sillä maailmankatsomukselliset ja puolueiden väliset rajat eivät käy yksiin. Ei ole olemassa selviä aatteellisia vaihtoehtoja.

Nykyään etujärjestöjen toiminta kytkeytyy kiinteästi poliittisen tason toimintaan. Työmarkkinajärjestöt ovat ottaneet itselleen vuosi vuodelta yhä keskeisemmän osan ennen muuta talous- ja sosiaalipolitiikasta päätettäessä. Vaikka keskusjärjestöt näyttävät kiistelevän ankarastikin keskenään, toimivat ne peruskysymyksissä samoilla linjoilla. Vallan luominen työmarkkinajärjestöille ei sanottavasti huoleta ainkaan sosialidemokraatteja, joiden poliittisia tavoitteita työmarkkinajärjestöjen toiminta tukee. Yhteiskuntamme kehitystä ohjaakin nykyään voimistuva kolmiyhteys SAK—STK—sdp. Oikeisto on tarvittaessa valmis tukemaan kolmen suuren yhteistyötä, mutta sillä ei ole ollut oppositiopuoluee-

na tässä suhteessa suuria mahdollisuuksia.

Keskustalaisesta näkökulmasta näyttävät tällaiset valtarakenteet tuhoisilta. Ne varmistavat ja voimistavat sen yhteiskunnallisen kehityksen jatkumista, jonka sosialidemokraatit käynnistivät vuoden 1966 vaalien jälkeen. Taloudellisten etujärjestöjen piirissä näyttävät juuri ne piirit jäävän jalkoihin, joiden puolustaminen on keskustapuolelle elinkysymys. Pienituloiset työläiset saavat kyllä lakkotaistelussa tukea hyvätuloisten ammattimiesten vaatimuksia, mutta heidän asiansa ei tule neuvotteluissa hoidetuksi. Työnantajapuolella puolestaan ei pienyrityksillä ole mitään sananvaltaa, joten ratkaisut tehdään usein niiden kustannuksella. Maatalouden suhteen näyttää työntekijä- ja työnantajapuolen näkemys poikkeuksetta yhtyvän pyrittäessä painamaan maatalousväestön ansiot ja sosiaaliset etuisuudet mahdollisimman alas. Pienyrittäjien ja maatalouden kohdalla tässä ei ole kysymys yksin tulonjaosta, vaan myös elinkeinorakenteen ja yritysrakenteen muokkautumisesta. Nykyiset taloudellisten etujärjestöjen sisäiset ja keskinäiset valtarakenteet johtavat yritystoiminnan, pääomien ja taloudellisen vallan keskittymiseen. Maatalouden osalta on tultu rajalle, jossa on pakko ymmärtää maatalouden tulokehitys myös elintarvikehuoltomme turvaamisen kannalta eikä vain taloudellisena etukysymyksenä, jossa vahvemmat voivat surutta sortaa heikompiä. Elleivät asenteet ja politiikka muutu, on lähitulevaisuudessa odotettavissa melkoista puutetta eräistä elintarvikkeista, mikä puolestaan lisää maatalousyrittäjien vähäisen määrän vuoksi painetta teollisen ja suurmaatalouden muodostumiseen.

Työmarkkinajärjestön vallankäyttömahdollisuuksien kannalta on myönteistä, että sosialidemokraatit ovat saamassa

eduskunnassa ja hallituksessa yhä selvemmin yliotteen, sillä heidän politiikkansa päälinjat ovat yhdenmukaiset SAK:n ja STK:n johdon näkemysten kanssa. Sosialidemokraateille puolestaan työmarkkinajärjestöt voivat tarvittaessa antaa arvokasta tukea painostamalla muita puolueita hyväksymään yhtymän SAK—STK—sdp vaatimukset. Poliittisella tasolla tämä yhteistyö hyödyttää nimenomaan sosialidemokraatteja, joiden kannatus näyttää edelleen lisääntyvän. Elinkeinorakenteen muuttuessa valitsevat lisääntyvät palkansaajajoukot sosialidemokraatit puolueekseen.

Keskustapuolue on saanut maalaisliiton pitkän valtakauden jälkeen tottua vaikutusvaltansa vähyteen ja alistua ikäviin tosiasioihin. Vaikka Maataloustuottajain Keskusliiton, MTK:n toiminta onkin viime aikoina terästynyt, on se edelleen etujärjestöjen keskinäisessä taistelussa alakynnessä. Pienyrittäjillä ja pienituloisilla palkansaajilla, joiden pyrkimykset ovat yhdensuuntaiset keskustapuolueen kanssa, ei taas ole suurissa työmarkkinajärjestöissä juuri mitään sananvaltaa. Keskustapuolue ei siis voi saada etujärjestöjen taholta sanottavasti tukea poliittiselle toiminnalleen. Toisaalta keskustapuolueen poliittinen voima on tuntuvasti pienempi kuin maalaisliiton voima oli: suuresta maalaisliitosta on tullut keskisuuri keskustapuolue. Tätä tosiasiaa ei ole vielä riittävästi tajuttu, sillä edulliset eduskunnan voimasuhteet ovat antaneet keskustapuolueelle mahdollisuuden pitää yllä kuvitelmaa voimien säilymisestä lähes ennallaan. Jos seuraavassa eduskunnassa on ennusteiden osoittama vasemmistoenemistön tuleminen karvaasti kokemaan kuvitelman romahtamisen.

Samat yhteiskunnan alueelliset ja rakenteelliset muutokset, jotka ovat sosialidemokraateille edulliset, kaivavat koko

ajan pohjaa keskustapuolueen menestymisen alta. Maatalousväestön määrä on nykyään enää noin 18 prosenttia ammatissa toimivasta väestöstä ja määrän arvioidaan vähenevän toistaiseksi lähes yhden prosentin vuosivauhtia. Elinkeinorakenteen muutos heikentää puolestaan keskustapuolueen peruskannatusta ehkä arvioitua nopeammin, sillä jäljelle jäävät varmimmin suuret tilat, joiden isännät ovat perinteisesti usein kokoomuslaisia. Ellei keskustapuolue kykene tehokkaasti ja nopeasti hankkimaan ohjelmilleen ja toiminnalleen laajaa hyväksymistä, uhkaa kannatuksemme edelleen nopeasti alentua.

Samaan suuntaan vaikuttavat myös alueelliset muutokset. Vuonna 1972 valitun eduskunnan jäsenistä 115 oli valittu Kymen, Uudenmaan, Hämeen sekä Turun ja Porin läänistä. Ensi syksynä edustajanpaikkojen alueellista jakoa tarkistetaan, jolloin ennakkotietojen mukaan Lapin, Oulun ja Mikkelin lääni menettävät kukin yhden paikan ja Uudenmaan vaalipiiri saa kolme edustajaa lisää. Tällöin neljän eteläisimmän läänin yhteinen edustajaluku nousee 118:aan. Väen virtaaminen kehitysalueilta Etelä-Suomeen ei ole kuitenkaan merkinnyt keskustalaisuuden levittäytymistä näille alueille, vaan muuttajat ovat korjanneet riveihinsä kommunistit, sosialidemokraatit ja kokoomus. Eräillä muuttovoittoalueilla keskustapuolueen kannatus on jopa vähentynyt.

Keskustapuolueen voima on perinteisesti tullut pääosin kehitysalueilta, jotka menettävät jatkuvasti edustajanpaikkojaan väestön keskittyessä etelään. Kehitysalueilla puolueella on hyvin vahva organisaatio sekä maakunnallinen lehdistö, joiden vaikutuspiirissä oleville ihmisille se saa esitetyksi tavoitteensa ja toimintansa ilman välikäsien vääristelyä. Sen sijaan neljä eteläistä lääniiä, ennen muuta Uudenmaan lääni,

ovat toiminnallista kehitysaluetta. Puolueen tiedotustoiminnan hoitaminen on siellä vaikeaa, sillä alueen oikeistolaisen ja muodollisesti puolueettoman valtalehdistön asenne on kokoomusta ja sosialidemokraatteja tukeva ja keskustapuolueen vastainen.

Vuoden 1972 vaaleissa keskustapuolue sai neljän eteläisen läänin alueelta vain noin 154 000 ääntä, vaikka siellä asuu lähes 2 miljoonaa äänioikeutettua. Sosialidemokraatit saivat puolestaan samalta alueelta noin 470 000 ääntä, mikä on 45 000 enemmän kuin keskustapuolueen valtakunnallinen äänimäärä. Nykyinen talous- ja yhteiskuntapoliittinen suuntaus ajaa ihmisiä keskustapuolueen ulottuvilta sosialidemokraattien syliin. Koska olemme nykytilanteessa voimattomia saamaan aikaan oleellista muutosta yhteiskunnan kehitykseen, on keskustapuolueen hoidettava politiikkansa, tiedottamisensa ja järjestötoimintansa niin, ettei elinkeinorakenteen muutosten ja muuttoliikkeen yhteisvaikutus automaattisesti johda tähän asti toteutuneisiin poliittisiin muutoksiin. Hyvää maaperää keskustalaisuuden läpimurrolle on olemassa nimenomaan suurkaupunkiseuduilla. Tarvitaan vain politiikan ja toiminnan huolellista suunnittelua ja määrätietoista toteuttamista sen hyväksikäyttämiseksi. Ihmiset haluavat muutosta, jonka toteuttaja vain keskustapuolue voi vilpittömästi olla.

3.2. Keskustaa tarvitaan

Puolue menestyy, jos ihmiset tuntevat sen olemassaolon tarpeelliseksi ja välttämättömäksi. Maalaisliitto-keskustapuolue on vanhastaan tunnettu tarpeelliseksi maaseudulla ja kehitysalueilla, missä ihmiset ovat sekä etujensa puolustamiseksi että maailmankatsomuksellisista syistä valinneet keskusta-

puolueen. Varsinkaan Etelä-Suomessa eivät väestökeskusten ihmiset tunne keskustalaista aatemaailmaa ja kokevat puolueen toimivan heidän etujaan vastaan. Voidakseen menestyä suurkeskuksissa pitää keskustapuolueen kyetä osoittamaan edes osalle niiden asukkaista, että puolueen toiminta on heidän ajatustensa ja etujensa mukaista. Keskustalaisuuden esittäminen teoreettisluontoisena, ihanteellisena yhteiskuntanäkemyksenä voi vakuuttaa vain pienen yhteiskuntaa syvällisesti seuraavan äänestäjäjoukon. Myös järkevä talouspolitiikkamme siunauksellisuudesta on laajoja ihmisjoukkoja vaikeaa saada vakuuttuneeksi. Siksi tarvitaan myös käytännön keskustalaisia ratkaisuja ihmisten kipeimpiin arkipäivän ongelmiin.

Tulopolitiikassa keskustapuolue on pyritty leimaamaan yksin maataloustuottajien etujen puolustajaksi. Viljelijäväestöstä on puolestaan pyritty antamaan se kuva, että he ovat yleensä varakkaita suurviljelijöitä. Tosiasiassa viljelijät ovat keskimäärin hyvin pienituloista väkeä ja harvat suurtilalliset kuuluvat yleensä kokoomukseen. Keskustapuolue on tuntenut pienviljelijöiden ohella syvää huolta nimenomaan pienituloisimman palkansaajaväen kohtalosta, mikä onkin luonnollista, sillä valtaosa maaseudulta kaupunkeihin muuttaneista nuorista on joutunut juuri alimmin palkattuihin tehtäviin. Maalaisliitto nosti aikanaan esiin vaatimuksen vähimmäispalkan aikaansaamisesta, jota ehdotusta työmarkkinajärjestöt aluksi vastustivat. Nyt kun järjestelmä on asenteiden muututtua vähitellen saatu aikaan, ilmoittavat työntekijäjärjestöt sen omaksi ansiokseen, osoitukseksi niiden solidarisesta palkkapolitiikasta. Vaikka vähimmäispalkat on nyt määritelty, on palkansaajien tulopolitiikassa edelleen paljon korjattavaa. Molempien vasemmistopuolueiden työmarkki-

najohto on hyvätuloisten työntekijöiden käsissä, jotka ovat ottaneet oikeudekseen pitää neuvotteluissa silmällä lähinnä omaa etuaan ja samassa asemassa olevien työläisten etua, vaikka heidän pitäisi edustaa tasaveroisesti myös pienituloisia järjestön jäseniä. Etujärjestötoiminnan perustaksi on otettu tosiasiasa omien etujen häikäilemätön ajaminen, vaikka solidaarisuudesta paljon puhutaan. Itse palkkapolitiikassa näyttää solidaarisuus jollakin tavoin toteutuvan, mutta muista etuisuuksista päätettäessä voidaan eriarvoisuutta lisätä. Toisaalta ammattiyhdistysliike on käyttänyt vaikutusvaltaansa esimerkiksi veropolitiikkaa uudistettaessa nimenomaan hyvätuloisten ihmisten verotuksen keventämiseksi. Keskustapuolueen tulee saada äänensä kuulumaan myös työntekijäjärjestöjen piirissä, jotta pienituloisillakin olisi käytettävissään kanava asemansa parantamiseen. Ammattiyhdistysliikkeen johto pyrkii pitämään joukkonsa koossa etsimällä vihollisia järjestöjen ulkopuolelta, kapitalistien lisäksi myös pienviljelijöistä. Tosiasiasa pienituloisen työläinen löytää itselleen uskollisen kumppanin paremmin pienituloisen viljelijävään kuin vasemmistolaisten ay-johtajien joukosta.

Myös pienyritykset ovat pienviljelijöiden ja pienituloisten työläisten tapaan nykyisestä tulopolitiikasta kärsivä ryhmä. Heillä ei ole suuresta lukumäärästään huolimatta mitään sananvaltaa tulopoliittisista ratkaisuista päätettäessä, mutta maksajina he kantavat ratkaisuista usein raskaimman taakan. Tulopolitiikan valtarakenteet heikentävät ja uhkaavat hävittää pienyrityksiä, joka on talouselämän yhteiskunnallisesti ja kansantaloudellisesti parhain osa. Keskustapuolue on myös pienyrityksen paras turva, sillä kokoomuksen politiikka on sidoksissa teollisuuden järjestöjen toimintaan.

Muun muassa pienyrittäjille raskaiden sosiaaliturvamaksujen korotukset on kokoomus hyväksynyt. Nimenomaan sosiaalipolitiikassa ja veropolitiikassa pienviljelijöiden, pienituloisten palkansaajien ja pienyrittäjien edut yhtyvät. Sosialidemokraatit ja kokoomus toteuttavat niitä koskevissa ratkaisuisa hyvätuloisten ihmisten etuja. Keskustapuolue ajaa suurista puolueista yksinään köyhän asiaa, sillä kommunistit ovat näissä ratkaisuisa usein kahta mieltä; osa kannattaa keskustapuolueen, osa sosialidemokraattien linjaa.

Asuntopolitiikassa ovat keskustalaiselta kannalta katsoen eräät pahimmista yhteiskunnallisista epäkohdista. Viime vuosina on voimakkaasti lisätty nimenomaan vuokra-asuntojen tuotantoa, johon myös valtion asuntotuotantomäärärahat ovat entistä enemmän suuntautuneet. Sekä oikeisto että vasemmisto ovat tukeneet tätä suuntausta ja edellyttäneet vuokra-asuntojen tuotannon jatkuvan voimakkaana. Osa nykyisestä vuokra-asutokannasta on yksityisten säästäjien omistuksessa, jotka ovat vanhuuden turvaksi säästäneet itselleen ylimääräisen asunnon. Mutta valtaosa asunnoista on teollisuuden, pankkien, vakuutuslaitosten, ammattiyhdistysliikkeen, kuntien ja yksityisten sijoittajien omistuksessa. Asuntomarkkinoille on muodostunut omistava luokka, joka omistaa lisääntyvän osuuden koko asutokannasta, sekä vuokralaisten luokka, joka kovalla työllä hankkii rahat vuokran maksamiseen.

Oikeisto ja vasemmisto ovat puolustelleet vuokra-asuntojen runsasta tuotantoa sillä, ettei pienituloisilla ihmisillä ole varaa hankkia omistusasuntoa. Tämä väite on harhauttava, sillä ihmisillä on toki varaa asua aivan yhtä hyvin omistussunnossa kuin vuokra-asunnossa, jos asuntojen rahoitus on oikein järjestetty. Jokainen vuokralainenhan maksaa vuok-

ran maksun yhteydessä asunnon omistajalle todellisten asumiskustannusten ohella myös sievoisen koron asuntoon sijoitetulle pääomalle. Ellei sijoitetuille pääomille tulisi riittävää korkoa, ei pääomia hakeutuisi asuntotuotantoon. Monessa tapauksessa asunnon reaaliarvo lisäksi nousee, mikä sekin tulee asunnon omistajan hyväksi. Mikäli asuntotuotannon rahoitus on oikein järjestetty, on käytännöllisesti katsoen jokaisella ihmisellä varaa asua omistusasunnossa. Keskustapuolueen uuden yleisohjelman luonnoksessa edellytetäänkin, että luodaan järjestelmä, jonka avulla omistusasunnon voi hankkia jopa kokonaan ilman omaa pääomaa. Mutta tämä ei vielä riitä: nykyiset asuntotorpparit, vuokra-asujat olisi vapautettava. Erityisen räikeä on nykyinen tilanne valtion asuntotuotantomäärärahojen avulla tuotettujen vuokra-asuntojen kohdalla, joita muun muassa teollisuuslaitokset ovat saaneet käyttöönsä. Valtion halvan rahoituksen mukanaan tuoma etu jää nimittäin suurimmaksi osaksi asunnon omistajalle eikä asukkaalle. Nykyisille vuokralaisille tulisi-kin tehdä mahdolliseksi lunastaa itselleen vuokrattu asuntonsa. Järjestelmän toteuttaminen olisi aloitettava valtion rahoituksella rakennetuista taloista, joiden osalta asia on helppointa järjestää. Lunastus- ja rahoitusjärjestelyillä olisi päästävä siihen, että mahdollisimman moni ihminen asuisi omassa asunnossaan ja rikastuttaisi asumisellaan vain itseään. Vuokra-asuntoja tietysti tarvitaan edelleen eräille erityisryhmille.

Erääksi suurimmista ongelmista kaupunki- ja taajamaseuduilla koettaneen vastaisuudessa suunnittelematon tai heikosti suunniteltu taajaman kehitys, joka heikentää ihmisten viihtyvyyttä. Vaikka yhdyskuntasuunnittelu on nykyään hyvin perusteellista, näyttää lopputulos monissa tapauksissa

huonolta. Tähän vaikuttavat monet syyt, mutta niistä tärkein on väestön liiallinen ja liian nopea kasaantuminen kaupunkeihin. Suurimmat ovat epäkohdat suurkaupungeissa, mutta ne ilmenevät myös eräiden maaseutukaupunkien kehityksessä. Sielläkin missä on tilaa rakennetaan yhdyskunnat maassamme tiiviimmiksi ja enemmän kerrostalovaltaisiksi kuin monessa hyvin tiheään asutussa maassa. Maalaiskunnatkin näyttävät pitävän edistyksen merkinä ainakin muutamien kerrostalon saamista pitäjän keskusta. Myös pientaloasutus pyritään saamaan kunnan keskustajamaan estämällä tai vaikeuttamalla rakentamista kaava-alueen ulkopuolelle. Monissa kunnissa tosin haluttaisiin kehittää kuntaa tasapuolisemmin, mutta valtion mahtava virkakoneisto pakottaa kaikkien kuntien kehityksen samaan muottiin. Kaupungit kasvavat miltei yksinomaan kerrostaloasutuksena, mikä on useissa tapauksissa ainoa riittävän nopea keino tuottaa kaupungin kasvun edellyttämä määrä asuntoja. Maaseutukaupungeissakaan ei usein anneta ympäristöarvoille mitään merkitystä, vaan kauniin väljän luonnon keskelle rakennetaan oma pieni kivistämaa.

Maaseutukylä oli elimellisesti perinteen pohjalle kasvanut ihmisyhteisö, jonka kehityksen määräsi taloudellinen ja sosiaalinen tarkoituksenmukaisuus. Pirstottujen kylien ihmiset kerääntyvät nyt kaupunkeihin ja muihin taajamiin, joiden kehitys ei ole ollut samaan tapaan ohjattu. Valtakunnallisessa ja yhdyskuntasuunnittelussa ei ole ajateltu taajamien yhteiskunnallisia tehtäviä eikä niiden luonnetta ihmisyhteisönä, vaan ihmiset on nopeasti kasattu sattumanvaraisesti kasvaviin keskuksiin. Suunnittelu on pikemmin lisännyt kuin hillinnyt asutuksen keskittymistä ja siten voimistanut yhdyskuntien kasvun kielteisiä piirteitä. Tämä kasvu tuhoaa sekä

autioituvien kylien että perinteisten taajamayhdyskuntien rakenteet luomatta tilalle mitään uutta.

Edellä jo mainitussa Ottar Broxin Yhteiskuntasuunnittelu-lehdessä julkaistussa artikkelissa arvostellaan ankarin sanoin Ruotsin mallin mukaista sosialidemokraattista alue- ja yhdyskuntasuunnittelua. Brox toteaa, että se on alueellisesti tasapainoisen yhteiskuntakehityksen kannalta pahempi kuin täysin vapaa suunnittelematon kehitys. Aluesuunnittelussa keskittävä vaikutus syntyy hänen mukaansa siitä, että palvelusten kehittämiseksi asetetaan korkeat normivaatimukset, joiden taloudellisesti järkevä toteuttaminen edellyttää suurkeskusten muodostamista ja hallinnon keskittämistä. Brox arvostelee tällaista suunnittelua sillä perusteella, että suunnittelun lopputulokseen voivat vaikuttaa vain ne tekijät, jotka ovat kvantifioitavissa eli mitattavissa. »Eri tekijöistä, joita ihmiset punnitsevat vastakkain esimerkiksi asuntoa valitessaan, vain ne jotka ovat ilmaistavissa luvuin voivat jäädä palvelulaskelmaan. Ei ole epäilystäkään siitä, etteivätkö esimerkiksi pohjoisnorjalaiset maaseutuasukkaat pidä parempana asua kotiseudullaan 10 000 kruunun vuosituloilla kuin asua kaupungin kerrostalossa, jonka palvelut ovat huippuluokkaa. Mutta syyt, miksi ihmiset säännöllisesti valitsevat näin, eivät ole kvantifioitavissa eikä niitä sen takia oteta suunnittelussa huomioon.» Artikkelinsa lopussa sekä populistiksi että sosialistiksi tunnustautunut Ottar Brox ilmaisee pettymyksensä »demokraattiseen sosialismiin», sillä sen mukainen suunnittelu on pahempaa kuin täysin suunnittelematon kehitys. Hän toivoo, että syntyisi edellytykset kokonaan toisiin lähtökohtiin perustuvalla suunnittelulla — »suunnittelulle, jonka päämääränä on paikallisen yhdyskunnan säilyttäminen ja kehittäminen elinkeinoelämän luodessa ne kei-

not, joilla pelataan tämän päämäärän saavuttamiseksi».

Suomessakin alue- ja yhdyskuntasuunnittelua on viime vuosina kehitetty sosialidemokraattisen mallin mukaisesti, mikä on lisännyt kehityksen tasapainottomuutta sekä kuntien sisällä että niiden kesken. Tämän suunnittelun tuloksena numerollisesti harvaanasutun Suomen ihmiset asuvat ahtaissa kerrostaloyhdyskunnissa, jotka tarjoavat ehkä korkeatasoisia palveluita, mutta joissa ihmiset eivät viihdy. Viihtymättömyyden ongelmat ratkaistaan rakentamalla keskusten ulkopuoliseen »loma- ja viikonloppu-Suomeen» riittävä määrä vapaa-ajan asuntoja. Keskustalaiselta kannalta katsoen tämä on täysin järjetöntä. Meikäläisen käsityksen mukaan tulee ihmisten jokapäiväinen elinympäristö muodostaa niin viihtyisäksi ja luonnonläheiseksi, että ihmiset viihtyvät vapaa-aikanaanakin kotiympäristössään. Tämä edellyttää radikaalin aluepolitiikan harjoittamista muun muassa liian suurten keskusten kasvua rajoittamalla.

Nykyistä suurempaa ja vaikutusvaltaisempaa keskustapuoluetta tarvitaan välttämättä, ellei yhteiskuntamme kehityksen haluta antaa lopullisesti siirtyä demokraattisen sosialismin mallin mukaisen kapitalismin kouriin. Keskustalaisuuden väheneminen merkitsisi sosialidemokraattisen hegemonian toteutumista, sillä eduskuntaan tulisi pysyvä vasemmistoenemmistö. Tästä syystä sosialidemokraattisen politiikan todellinen olemus on paljastettava ja kehitettävä keskustalaisuudesta toteutumiskelpoinen vaihtoehto sen voittamiseksi. Meidän on kilpailtava vasemmiston puolueiden kanssa kansan kannatuksesta tarjoamalla yhteiskunnan muutosta haluaville ihmisille parempi vaihtoehto sisäisesti ehyen, henkisesti ja aineellisesti korkealle kehittyneen sekä luonnonmukaisen yhteiskunnan rakentamiseksi. Edistyksen lippu on pi-

dettävä tiukasti keskustan käsissä sekä ulko- että sisäpolitiikassa. Keskustapuolueen samaistuminen oikeistoon ja sitä tukeviin etupiireihin varmistaisi pysyvän vasemmistoenemistön muodostumisen, sillä vain rohkea omaleimainen keskustalaisuus voi menestyksellisesti kilpailla työväestön kannatuksesta, joka ratkaisee yhteiskuntamme kehityksen tulevan suunnan.

Rajalinjojen raivaamisen oikealle ja vasemmalle ei tarvitse merkitä poliittisen yhteistyön mahdollisuuksien heikkenemistä, kuten on väitetty. Hallitusyhteistyössäkin on toki yhteistyökumppaneiden voitava tuoda esiin omat kannanottonsa niihin kysymyksiin, joissa on hallituksen sisällä päästy sovitteluratkaisuun.

Kun sosialidemokraatit viime vuosikymmenellä loivat kasvupolitiikkansa, kilpailivat kaikki puolueet siitä, mikä niistä kykenee nopeimmin lisäämään aineellista elintasoa, sillä sitä kansan laaja enemmistö tuntui haluavan. Kun keskustapuolue asettaa sen rinnalle oman ihmiskeskeisen vaihtoehdonsa, käy toivottavasti samoin: puolueet kilpailevat siitä kenen politiikka on kaikkein ihmiskeskeisintä ja keskustalaisinta. Keskustalaisen politiikan ympärille voidaan kenties tulevana vuosina rakentaa samanlainen yksimielisyys kuin sosialidemokraattien tavoitteiden saavuttamiseksi viime vuosikymmenen lopulla.

Muutoksen aika — keskustan aika

Muutaman viime vuoden aikana on maailmankuvamme alkanut nopeasti muuttua. Rajatonta aineellista yltäkylläisyyttä luvanneista tulevaisuuden kuvista on siirrytty kipeään tietoisuuteen maapallon luonnonvarojen rajallisuudesta ja luonnon tasapainon herkkyydestä. Mikäli jatkamme toimintaamme eilispäivän näkymien lumoissa, olemme valmistamassa itsellemme ja tuleville sukupolville niukkuuden ja katastrofien maailmaa. Suunnan muutosta vaativat äänet ovat voimistuneet, mutta ne eivät ole kuuluneet tai eivät ole tehonneet päätöksentekijöiden keskuudessa.

Kansa haluaa aineellisen hyvinvointinsa lisääntyvän, eikä vieläkään usko, että nykymuotoinen teollistuminen rakentaa hyvinvoinnin pettäväälle pohjalle. Kaikki näyttää siis jatkuvan periaatteessa ennallaan. Energiaongelmat saadaan ehkä uudella tekniikalla ratkaistuiksi ja teollisuustuotannon kasvun rajat on taas siirretty tuonnemmaksi. Kukaan ei osaa vastata kysymykseen, milloin tuotanto on riittävän korkea. Kaikkialla pidetään saavutettua tasoa riittämättömänä, eikä edes keskustella mahdollisuudesta tyytyä vallitsevaan tuotannon tasoon ja tasata kulutusmahdollisuuksia niin, että kaikilla olisi tyydyttävä aineellinen elintaso. Sen sijaan me kuljemme silmät sidottuina kohti kuilua, jonka olemassaolosta olemme tietoisia — emme vain tiedä kuinka kaukana se on.

Vaikka Suomi on suuresti riippuvainen muiden maiden

kehityksestä eikä voi yksin valita toista tietä, voimme ottaa tulevaisuuden näkymät oman maamme kehittämässä huomioon. Se edellyttää taloudellisen kehityksen perustamista ensi sijassa omien uudistuvien luonnonvarojen varaan sekä etenkin ulkomailta tuotavien uudistumattomien luonnonvarojen käytön supistamista. Jos me jatkamme entiseen tapaan, olemme niukkojen raaka-aineiden hintojen seuraavan kerran noustessa vielä vaikeammassa taloudellisessa kriisissä kuin nyt. Tuotannon kehittämisen tulee olla valikoivaa niin, että rakentamamme aineellinen hyvinvointi on kestäväällä perustalla.

Tulossa olevat muutokset ravistelevat vakiintuneita poliittisia rakenteita. Vennamot ja Glistrupit eivät ole ohi meneviä ilmiöitä teollisuusmaiden politiikassa, vaan ne ovat päinvastoin ennakoineet vielä vaikeampia poliittisen elämän kriisejä. Vanhat puolueet toimivat kaikkialla samansuuntaisesti, vaikka niillä onkin suuria keskinäisiä eroavuuksia. Todella poikkeavaa realistista vaihtoehtoa ei ole tarjolla, erot koskevat yksityiskohtia ja vivahteita. Useimmissa Euroopan teollistuneissa valtioissa vaihtoehtona ovat oikeistolaiset ja sosialidemokraatit, joiden käsitys yhteiskuntakehityksen perussuunnasta on sama. Ihmisten kasvava tietoisuus rajun teollistumisen ja kaupungistumisen ihmisyyttä tuhoavasta ja ekologisesti turmiollisesta vaikutuksesta ei löydä mitään myönteistä purkautumistietä poliittiseen päätöksentekoon. Voimattomat protestiliikkeet johtavat tämän poliittisen voiman hukkaan.

Ihmiset ovat alkaneet kaivata poliittisilta puolueilta selkeitä periaatteellisia vaihtoehtoja. Enää ei puolueilta vaadita yhtä paljon kuin aikaisemmin toimenpiteitä nimenomaan oman elintason nostamiseksi, vaan edellytetään niiden kerto-

van, kuinka viime vuosina nopeasti paisuneet epäkohdat ja ongelmat ratkaistaan. Esimerkiksi suurkaupunkiseutujen hallitsematon kasvu ja verorasituksen jatkuva kiristyminen näyttävät olevan puolueiden mielestä itsestään selviä ja luonnollisia tapahtumia, joita ei pidäkään pyrkiä estämään. Ihmiset ovat kyllästyneinä politiikkaan, josta puuttuvat periaatteet ja ihanteet ja jossa taloudelliset arvot ovat aina määräävinä. Taloudelliseksi etujärjestöiksi järjestäytyneet puolueet joutuvat vähitellen vastuuseen myös yhteiskunnan kokonaisuuden kehityksestä.

Kolmessa pohjoismaassa on aatteellinen vaihtoehto valmiina. Ruotsin, Norjan ja Suomen talonpoikais-keskustapuolueet ovat luonnollinen vaihtoehto oikeistolaiselle ja sosiaalidemokraattiselle politiikalle. Niiden aatteellinen perusta on sama kuin kasvun kriitikkojen näkökulma ja niiden nykyinen kannattajakunta tuntee itselleen läheisiksi ja edullisiksi ne muutokset, jotka käyvät ennen pitkää välttämättömiksi: maaseudun elinkeinojen arvo ja merkitys kasvaa, rihkamaateollisuuden laskee.

Keskustapuolue on koettu vaihtoehdoksi vasta Ruotsissa, jossa yhteiskunnan kehitys on muutaman vuoden pitemmällä kuin naapurimaissa. Ruotsin keskustapuolueen nousua on auttanut myös selväpiirteinen poliittinen asetelma, jossa sosialidemokraatit ovat yksinään vastuun kantajia ja keskustapuolue on voinut kehittää vaihtoehdonsa oppositiosta käsin. Myös Suomen ja Norjan keskustapuolueesta voi tulla muutosta haluavien ihmisten vaikutuskanava, mikäli ne toimivat oikein. Väärät valinnat tai toimettomuus johtavat päinvastaiseen lopputulokseen, puolueiden pienenemiseen ja niiden vaikutusvallan heikkenemiseen.

Suomessakin keskustapuolueella on etsikköaika. Se alkoi

jo viime vuosikymmenen lopulla, mutta emme osanneet käyttää sitä silloin hyväksemme. Ensimmäinen protestiaalto, jonka piti tulla keskustapuolueen hyväksi, suuntautuikin meitä vastaan.

Nyt olemme enää keskisuuri puolue, mutta etsikkoaika jatkuu. Muodostuakseen voimistuvaksi muutosta haluavien ihmisten vaikutuskanavaksi on keskustapuolueen itsensä muututtava. Puolueen kestävät periaatteet on palautettava kunniaan ja rakennettava niiden pohjalle tulevan politiikan suunta. Tarvitaan rohkeutta, jota vain vankkumaton usko asiamme oikeutukseen voi antaa. Tarvitaan keskinäistä luottamusta, ettei kenenkään tarvitse pelätä selkään ampujia.

Vaihtoehto on vanhoillisuuteen käpertyvä sisäisesti rikkinäinen pienenevä keskustapuolue. Vaihtoehto on yhteiskunnan muospaineissa horjahteleva poliittinen elämä, joka ei voi antaa niille luonnollista purkautumistietä.